

Program rozwoju kultury w województwie łódzkim na lata 2014-2020

Departament Kultury i Edukacji
Urząd Marszałkowski Województwa Łódzkiego

Opracowanie wykonano w Departamencie Kultury i Edukacji Urzędu Marszałkowskiego Województwa Łódzkiego

Dokument opiniowała Komisja ds. Programu rozwoju kultury w województwie łódzkim na lata 2014-2020 w składzie:

Anna Rabięga - Przewodnicząca Komisji Nauki, Kultury i Sportu Sejmiku Województwa Łódzkiego;
Dorota Wodnicka - Dyrektor Departamentu Kultury i Edukacji, Urząd Marszałkowski Województwa Łódzkiego;
Małgorzata Kania - Zastępca Dyrektora Departamentu Kultury i Edukacji, Urząd Marszałkowski Województwa Łódzkiego;
Tomasz Dronka - Naczelnik Wydziału Turystyki, Departament Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki, Urząd Marszałkowski Województwa Łódzkiego;
Patrycja Wojtaszczyk - Koordynatorka ds. współpracy z organizacjami pozarządowymi, Urząd Marszałkowski Województwa Łódzkiego;
Barbara Fronczkowska – p.o. Naczelnika Wydziału ds. Monitorowania Instytucji Kultury, Urząd Marszałkowski Województwa Łódzkiego;
Łukasz Śwituniak - Inspektor w Wydziale Promocji, Departament Promocji i Współpracy Zagranicznej, Urząd Marszałkowski Województwa Łódzkiego;
Jakub Wiewiórski - Dyrektor Wydziału Kultury, Urząd Miasta Łodzi;
Ilona Patyk - Kierownik Referatu Kultury, Sportu i Promocji Miasta, Urząd Miasta Piotrkowa Trybunalskiego;
Waldemar Boryń - Naczelnik Wydziału Edukacji, Kultury i Sportu, Urząd Miasta Pabianice;
Małgorzata Wrąbel-Budner - Biuro Planowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego;
Wojciech Nowicki - Dyrektor Naczelny Teatru Wielkiego w Łodzi, Dyrektor Naczelny Teatru im. Stefana Jaracza w Łodzi;
Tomasz Bęben - Dyrektor Naczelny Filharmonii Łódzkiej im. Artura Rubinsteina w Łodzi;
Jarosław Suchan - Dyrektor Muzeum Sztuki w Łodzi;
Ryszard Grygiel - Dyrektor Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi;
Barbara Czajka - Dyrektor Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Łodzi;
Jacek Sokalski - p.o. Dyrektora Łódzkiego Domu Kultury;
Jan Książek - Dyrektor Muzeum Ziemi Wieluńskiej;
Elżbieta Łągwa-Szelągowska - Dyrektor Miejskiego Ośrodka Kultury w Piotrkowie Trybunalskim;
Elżbieta Kwiatkowska - Dyrektor Miejskiego Domu Kultury w Radomsku;
Romuald Erenc - Dyrektor Sieradzkiego Centrum Kultury;
Piotr Bigos - Miejski Ośrodek Kultury w Skierniewicach, Stowarzyszenie „Kina Polskie”;
Monika Olczyk - Dyrektor Ośrodka Kultury „Tkacz” w Tomaszowie Mazowieckim;
Grzegorz Klimczak - Dyrektor Miejskiego Domu Kultury w Rawie Mazowieckiej;
Ewa Młynarczyk - Dyrektor Miejskiego Centrum Kultury w Bełchatowie;
Joanna Papuga-Rakowska - Dyrektor Miejskiego Ośrodka Kultury w Pabianicach;
Teresa Mosingiewicz - Dyrektor Kutnowskiego Domu Kultury;
Maciej Malangiewicz - Dyrektor Łowickiego Ośrodka Kultury;
Marzena Korosteńska - Ekspert ds. public relations EC1 Łódź-Miasto Kultury;
Piotr Statucki - Pełnomocnik Rektora ds. kontaktów z biznesem, Akademia Sztuk Pięknych w Łodzi;
prof. Cezary Sanecki - Rektor Akademii Muzycznej w Łodzi;
prof. Janusz Tylman - Pełnomocnik Rektora Państwowej Wyższej Szkoły Filmowej, Telewizyjnej i Teatralnej w Łodzi;
prof. Ewa Rokicka - Instytut Socjologii, Uniwersytet Łódzki;
dr Damian Kasprzyk- Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej, Uniwersytet Łódzki;
prof. Tomasz Majewski - Instytut Kultury Współczesnej, Uniwersytet Łódzki;
dr hab. Bartosz Walczak - Instytut Architektury i Urbanistyki, Politechnika Łódzka;
Magdalena Mirys - Centrum Promocji i Rozwoju Inicjatyw Obywatelskich Opus;
Marta Madejska - Stowarzyszenie Inicjatyw Miejskich Topografie;
Barbara Mrozińska-Badura - Prezes Telewizji TOYA Sp. z o.o.;
Barbara Piegoń-Adamczyk - Redaktor Naczelna Gazety Wyborczej Oddział w Łodzi;
Robert Sakowski - Redaktor Naczelny Dziennika Łódzkiego;
Sławomir Fijałkowski - Kino Charlie w Łodzi, Stowarzyszenie Łódź Filmowa;
Joanna Gubała - MobileMS;
Piotr Dzięcioł - Opus Film;
Artur Urbański - Bajkonur Inkubator Muzyczny;
Jacek Kłak - Moda Forte Grupa Kreatywna Sp. J.;
Irmina Kubiak - Moda Forte Grupa Kreatywna Sp. J.;
Maciej Mazerant - Magazyn Purpose Przedsiębiorczość w kulturze.

Spis treści

1	Wprowadzenie	4
1.1	Po co sformułowano Program?	4
1.2	Budowa dokumentu	4
1.3	Co poprzedziło powstanie dokumentu?.....	4
1.3.1	Regionalny Kongres Kultury	4
1.3.2	Badania	5
1.3.3	Ukierunkowane dyskusje środowiskowe	7
2	Program rozwoju kultury w hierarchii dokumentów strategicznych	8
2.1	Program rozwoju kultury w dokumentach europejskich i krajowych	8
2.2	Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020 a Program rozwoju kultury.....	11
2.3	Dokumenty regionalne realizujące zapisy Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego a Program rozwoju kultury.....	14
3	Potencjał rozwoju kultury w województwie łódzkim – diagnoza	18
3.1	Dziedzictwo kulturowe województwa łódzkiego	18
3.1.1	Tożsamość kulturowa	18
3.1.2	Zabytki	22
3.1.3	Muzea i skanseny	24
3.1.4	Turystyka kulturowa.....	26
3.2	Dostępność infrastruktury kultury, uczestnictwo w kulturze i oferta kulturalna w województwie łódzkim.....	27
3.2.1	Infrastruktura kultury	27
3.2.2	Uczestnictwo i oferta	31
3.2.3	Preferencje kulturalne mieszkańców województwa łódzkiego w świetle prowadzonych badań	36
3.3	Przemysły kultury i przemysły kreatywne w województwie łódzkim.	38
3.4	Trendy rozwojowe w obszarze kultury w perspektywie ogólnopolskiej i europejskiej	41
4	Analiza SWOT	44
5	Założenia programowe	50
5.1	Wizja	50
5.2	Misja	50
6	Cele polityki kulturalnej i rekomendowane działania dla regionu	50
7	Przewidywane źródła finansowania	61
7.1	Programy Komisji UE	61

7.2	Fundusze strukturalne i mechanizmy finansowe, z uwzględnieniem programów, dla których operatorem jest MKiDN	66
7.3	Środki krajowe	67
7.4	RPO Wł 2014-2020, środki regionalne.....	67
8	Wdrażanie i monitoring.....	69

1 Wprowadzenie

1.1 Po co sformułowano Program?

Podstawę dla sformułowania Programu rozwoju kultury stanowi „Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020” przyjęta uchwałą Sejmiku Województwa Łódzkiego Nr XXXIII/644/13 z dnia 26 lutego 2013 roku. Pracę nad Programem warunkowały także działania związane z opracowywaniem założeń do Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020. Stąd wynika perspektywa czasowa przyjęta w dokumencie.

Celem Programu jest wytyczenie kierunków polityki kulturalnej w województwie łódzkim. Samorząd Województwa Łódzkiego przyjmuje na siebie rolę inicjującą i koordynującą politykę kulturalną regionu, ponadto pełni rolę inspirującą samorządy lokalne oraz wszelkich nadawców i odbiorców komunikatów kultury do współdziałania na rzecz rozwoju regionu.

Adresatami założeń Programu i realizatorami działań są zarówno nadawcy jak i odbiorcy wszelkich komunikatów w kulturze: mieszkańcy województwa, samorządy powiatowe, miejskie, gminne, instytucje kultury, szkoły wyższe, organizacje pozarządowe, twórcy i artyści, przedsiębiorcy działający w sektorze kultury (w przemysłach kultury, przemysłach kreatywnych), podmioty sponsorujące działalność kulturalną etc.

1.2 Budowa dokumentu

Program dzieli się na dwie części: diagnostyczną (syntetycznie podsumowującą dotychczasowe diagnozy dla obszaru kultury w województwie łódzkim) oraz część strategiczną. W pierwszej zebrano wnioski z przeprowadzanych w latach 2011-2013 spotkań sektorowych i opracowanych w tym okresie badań stanu kultury w województwie, wskazano też najważniejsze trendy rozwojowe, sporządzono analizę SWOT. W drugiej znalazł się opis: założeń programowych, celów, rekomendowanych działań i informacja o wdrażaniu Programu.

1.3 Co poprzedziło powstanie dokumentu?

1.3.1 Regionalny Kongres Kultury

Temat dotyczący powstania Programu rozwoju kultury w województwie łódzkim został poruszony przez przedstawicieli instytucji kultury, animatorów, organizacje pozarządowe, twórców, badaczy kultury podczas Regionalnego Kongresu Kultury, który odbył się w Łodzi w dn. 27-29 października 2011 roku. Przez trzy dni Kongresu wszystkie zainteresowane osoby¹ mogły uczestniczyć w czterech głównych sesjach plenarnych (Praktyki kulturowe – Diagnoza stanu kultury; Prawo do Miasta – Kultura jako dobro wspólne; Polityka kulturalna – Jak planować rozwój kultury?; Przemysły kreatywne – Jak zmienia się myślenie o kulturze i gospodarce?) oraz w kilkunastu tematycznych sesjach panelowych z zakresu m.in.: edukacji kulturalnej, wspierania młodych artystów, przyszłości instytucji kultury, integracji kulturalnej województwa łódzkiego i współpracy środowisk kulturalnych z lokalnymi samorządami. Regionalny Kongres Kultury został poprzedzony debatą przedkongresową prowadzoną na stronie internetowej Kongresu (www.kongres-kultury.pl). Przed Kongresem odbył się również cykl dyskusji z przedstawicielami środowisk kultury Łodzi i województwa łódzkiego. Brali w nich udział animatorzy kultury, przedstawiciele środowisk artystycznych i naukowych, twórcy, przedstawiciele samorządów lokalnych. Spotkania odbywały się w Łodzi (w Łódzkim Domu Kultury)

¹ Szacuje się, że w samym Kongresie wzięło udział ok. 1500 uczestników z całego regionu, zarejestrowały się 443 osoby. Szczegółowe informacje o Kongresie dostępne są pod adresem: <http://www.kongres-kultury.pl/>

oraz w województwie łódzkim w ramach 6 wyjazdów studyjnych (Skierniewice, Wieluń, Piotrków Trybunalski, Sieradz, Pabianice, Łódź)².

1.3.2 Badania

W latach 2011-2013, w związku z Regionalnym Kongresem Kultury, ale także w ramach działań realizowanych przez Urząd Marszałkowski Województwa Łódzkiego oraz środowiska naukowe prowadzono następujące badania dotyczące obszaru kultury w województwie łódzkim:

1. **„Diagnoza do programu rozwoju kultury województwa łódzkiego”**, oprac. Biuro Planowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego, Łódź 2011;³
2. **„Preferencje kulturalne mieszkańców województwa łódzkiego”**, oprac. Biuro Badań Społecznych „Question Mark”, Łódź 2011;⁴
3. **„Stan czytelnictwa w województwie łódzkim”**, oprac. Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Marszałka Józefa Piłsudskiego, Łódź 2011;⁵
4. **„Infrastruktura kultury: polityka spójności a atrakcyjność miast”**, oprac. Katarzyna Wojnar, EUROREG, UW, Antoni Burzyński, Fundacja IN Situ, Warszawa 2011;⁶
5. **„Kultura i edukacja. Najważniejsze działania Samorządu Województwa Łódzkiego. Raport za 2011 rok”**, oprac. Departament Kultury i Edukacji Urzędu Marszałkowskiego Województwa Łódzkiego, Łódź 2012;⁷
6. **„Zasoby dziedzictwa kulturowego”, [w:] „Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2012-2015. Czas mija – pomniki pozostają”**, oprac. Biuro Planowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego, Łódź 2012;⁸
7. **„Powiązania Łodzi w świetle dojazdów do placówek kultury”**, oprac. Iwona Pielesiak, Bartosz Bartosiewicz, badanie zrealizowane w ramach projektu pn. „Spójność terytorialna łódzkiego Obszaru Metropolitalnego”; Katedra Zagospodarowania Środowiska i Polityki Przestrzennej, Wydział Nauk Geograficznych Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2012;

² Należy zaznaczyć, że w trakcie prac nad niniejszym dokumentem, w Miejskim Domu Kultury w Radomsku, dniach 12-14 września 2013 r. odbył się Kongres Kultury; organizatorzy Kongresu postawili sobie za cel spojrzeć na całokształt rozwoju kultury w regionie, zastanowić się nad wyzwaniem i szansami stojącymi przed instytucjami i organizacjami w gminach oraz średnich i małych miastach. W trakcie Kongresu niniejszy dokument był omawiany w formie prezentacji. Szczegółowe informacje o Kongresie są dostępne pod adresem: <http://kongreskultury.mdkradomsko.pl/>

³ Badanie jest dostępne pod adresem:

<http://www.lodzkie.pl/wps/wcm/connect/lodzkie/departamenty/Kultura/Priorytety/>

⁴ Badanie jest dostępne pod adresem: <http://www.kongres-kultury.pl/diagnoza/region/art-preferencje-kulturalne-mieszkanow-wojewodztwa-lodzkiego.html>

⁵ Zestawienia przedstawiają dane za 2010 rok i dotyczą bibliotek publicznych z całego województwa łódzkiego. Opracowanie dostępne pod adresem:

<http://www.kongres-kultury.pl/diagnoza/region/art-stan-czytelnictwa-w-wojewodztwie-lodzkiem.html>.

Należy zauważyć, że o ile prowadzone są badania dotyczące czytelnictwa w bibliotekach w województwie (GUS) oraz stanu czytelnictwa w Polsce (Badania Biblioteki Narodowej) to dotychczas nie przeprowadzono badań, które dotyczyłyby korzystania z publikacji elektronicznych.

⁶ Celem badania była ewaluacja oddziaływania inwestycji finansowanych z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej na realizację celów Narodowej Strategii Kultury oraz na atrakcyjność polskich miast, w tym Łodzi, dostępne pod adresem: <http://www.obserwatoriumkultury.pl/artykuly/104821.html>

⁷ Raport dostępny jest na stronie:

<http://www.lodzkie.pl/wps/wcm/connect/lodzkie/departamenty/kultura/priorytety/priorytety/11c5dc004e7446d3a0d4a14cfef70f19>

⁸ Program został przyjęty uchwałą nr XXVI/487/12 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 21 czerwca 2012 r. Zob. <http://www.lodzkie.pl/wps/wcm/connect/lodzkie/departamenty/Kultura/OchronaZabytkow/>

8. **„Kultura jako czynnik rozwoju miasta na przykładzie Łodzi”**, red. Violetta Krawczyk-Wasilewska, Monika Kucner, Emilia Zimnica-Kuzioła, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2012;
9. Patrycja Pożycka, **„Łódź – miasto kreatywne. Badanie potencjału kreatywnego Łodzi na tle wybranych miast Polski”**, konsultacja merytoryczna i współredakcja: dr Zbigniew Przygodzki, Katedra Gospodarki Regionalnej i Środowiska, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny, Uniwersytet Łódzki, Łódź 2012;
10. **„NGO w Łódzkiem”** (opracowania okresowo aktualizowane na podstawie danych Stow. Klon/Jawor oraz na podst. danych uzyskanych z Ministerstwa Sprawiedliwości), oprac. Referat Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi, Urząd Marszałkowski Województwa Łódzkiego, Łódź 2012;⁹
11. **„Strategiczna analiza marketingowa województwa łódzkiego”**, oprac. Synergia Sp. z o.o. - ARC Rynek i Opinia Sp. z o.o. - BNA Sp. z o.o. w ramach projektu „Program kreacji i promocji marki województwa łódzkiego z planem wdrożenia w latach 2012-2016”, na zlec. Urzędu Marszałkowskiego Województwa Łódzkiego, Lublin 2012;
12. **„Jakość życia mieszkańców Łodzi i jej przestrzenne zróżnicowanie. Raport z badań”**, pod red. Ewy Rokickiej, Łódź 2013;¹⁰
13. **„Diagnoza stanu obecnego”**, [w:] **„Polityka rozwoju kultury 2020+ dla Miasta Łodzi”**, Załącznik do uchwały Nr LIX/1252/13 Rady Miejskiej w Łodzi z dnia 27 marca 2013 r. w sprawie przyjęcia „Polityki Rozwoju Kultury 2020+ dla Miasta Łodzi”;¹¹
14. **„Ekskluzja w dyskursie pracowników instytucji kultury”**, kierownik projektu: dr hab. Ewa Rokicka, prof. UŁ, projekt zrealizowany dzięki dofinansowaniu Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Kulturowego w ramach Obserwatorium Kultury 2013, Łódź 2013¹²;
15. **„Sektorowe badania teatru łódzkiego w latach 2007–2012 prowadzone w oparciu o analizę danych zastanych. Raport z badań”**, oprac. Fundacja Ruch Animatorów — Gatunki Mieszane, Łódź 2013;
16. **„Media o kulturze. Łódzkie 2013. Raport”**, oprac. Departament Kultury i Edukacji, Urząd Marszałkowski Województwa Łódzkiego, Łódź 2013;¹³
17. **„Digitalizacja w kulturze. Łódzkie 2013. Raport”**, oprac. Departament Kultury i Edukacji, Urząd Marszałkowski Województwa Łódzkiego, Łódź 2013;¹⁴
18. **„Zniżki w instytucjach kultury. Łódzkie 2013. Raport”**, oprac. Departament Kultury i Edukacji, Urząd Marszałkowski Województwa Łódzkiego, Łódź 2013.¹⁵

⁹ Raporty dostępne są pod adresem:

http://www.ngo.lodzkie.pl/index.php?option=com_content&view=frontpage&Itemid=1

¹⁰ Projekt finansowany ze środków Urzędu Miasta Łodzi w ramach konkursu „Granty Prezydenta Miasta Łodzi 2011-2012”. Publikacja zawiera badanie: „Aktywność kulturalna łodzian” (oprac. Patrycja Kruczkowska).

¹¹ Uchwała dostępna pod adresem: <http://www.uml.lodz.pl/miasto/strategia/>

¹² Strona projektu: <http://www.obserwatorium.uni.lodz.pl/>

¹³ Badanie dotyczy mediów z terenu województwa łódzkiego – programów tv, audycji radiowych, czasopism, stron www poruszających tematykę związaną z historią, tradycją i kulturą regionu, dostępne pod adresem: <http://www.lodzkie.pl/wps/wcm/connect/lodzkie/departamenty/Kultura/badania/>

¹⁴ Badanie dotyczy inwentaryzacji zasobów sprzętu digitalizacyjnego oraz kadr z tym związanych na terenie województwa łódzkiego, dostępne po adresem: <http://www.lodzkie.pl/wps/wcm/connect/lodzkie/zalaczniki/kultura/0c177b80420d2d2b940b9d6f7b35dc37>

1.3.3 Ukierunkowane dyskusje środowiskowe

Kongres zainicjował debatę nad kierunkiem niezbędnych przemian w sektorze kultury w województwie łódzkim. W latach 2012-2013 w środowiskach związanych z kulturą prowadzone były dyskusje dotyczące kierunków rozwoju. Odbywały się one m.in. w ramach wydarzeń, których inicjatorem, organizatorem lub współorganizatorem był Urząd Marszałkowski Województwa łódzkiego. W dyskusjach brały udział następujące środowiska:

1. Środowiska związane z procesami rewitalizacji, ochroną i opieką nad zabytkami

Dyskusje były prowadzone w ramach:

- Konsultacji do Wojewódzkiego Program Opieki nad Zabytkami na lata 2012-2015 (styczeń – czerwiec 2012 r.). Konsultacje zostały zakończone spotkaniem podsumowującym 14 czerwca 2012 r. Uczestniczyli w nim eksperci opracowujący program jak i przedstawiciele samorządów lokalnych;
- Spotkania dotyczące utworzenia „Szlaku dziedzictwa przemysłowego województwa łódzkiego” (12 października 2012 r.). Uczestniczyło w nim kilkadziesiąt osób, w tym: właściciele zabytków, konserwatorzy, naukowcy z województwa łódzkiego.
- Forum Naukowego „PROREVITA 2012. Polityka regionalna a rewitalizacja miast w praktyce” (19-20 października 2012 r.). Forum dotyczyło procesów rewitalizacji w Polsce i w województwie łódzkim, w Forum wzięło udział ponad 200 uczestników w tym przedstawiciele samorządów lokalnych, środowisk akademickich, organizacji pozarządowych, instytucji kultury)¹⁶.

2. Środowisko filmowe

Dyskusje były prowadzone w ramach:

- Spotkań Regionalnej Sieci Kin Cyfrowych Województwa łódzkiego. W 2012 roku odbyło się 5 spotkań członków Sieci – w Łodzi (w łódzkim Domu Kultury) i w regionie (MCK w Bełchatowie, MOK w Skierniewicach). W 2013 r. odbyło się 5 spotkań w regionie – w łowickim Ośrodku Kultury (kino Feniks), kinie w Kutnowskim Domu Kultury, w Miejskim Domu Kultury w Opocznie, w Miejskim Domu Kultury w Radomsku, Miejskim Ośrodku Kultury w Koluszkach. W każdym ze spotkań w latach 2012-2013 uczestniczyli pracownicy i dyrektorzy 13 ośrodków kultury z województwa łódzkiego: Koluszek, Skierniewic, Rawy Mazowieckiej, Główna, Łowicza, Opoczna, Wieruszowa, Wielunia, Radomska, Bełchatowa, Zduńskiej Woli, Kutna i Łodzi;
- Spotkań z przedstawicielami branży filmowej i specjalistów z zakresu filmu w sprawie zaopiniowania przez środowisko filmowe koncepcji utworzenia Narodowego Centrum Kultury Filmowej w Łodzi (luty – marzec 2012 r.).

3. Środowisko muzealników

Dyskusje były prowadzone w ramach:

- Konferencji Dyrektorów i Kustoszy Muzeów Regionalnych Województwa łódzkiego. Spotkania odbyły się w dniach: 13-14 grudnia 2012 r. w Sulejowie, 18-19 kwietnia 2013 r. w Radomsku, 24-25 października 2013 r. w Łowiczu. W konferencjach

¹⁵ Badanie dotyczy inwentaryzacji systemu niżek oraz dobrych praktyk i polityk cenowych prowadzonych przez instytucje kultury Samorządu Województwa łódzkiego, przeprowadzono też ankiety wśród instytucji kultury w regionie, jednak ze względu na bardzo niski poziom zwrotów nie zdecydowano się na rozszerzenie raportu o region.

¹⁶ Z tematyką poruszaną na Forum można zapoznać się po adresem: <http://www.prorevita.lodzkie.pl/>

uczestniczyło ponad 50 przedstawicieli środowiska muzealników z terenu województwa łódzkiego.

Najważniejsze wnioski z ww. badań, spotkań i dyskusji środowiskowych zostały opisane w dalszej części dokumentu pn. Potencjał rozwoju kultury w województwie łódzkim – diagnoza.

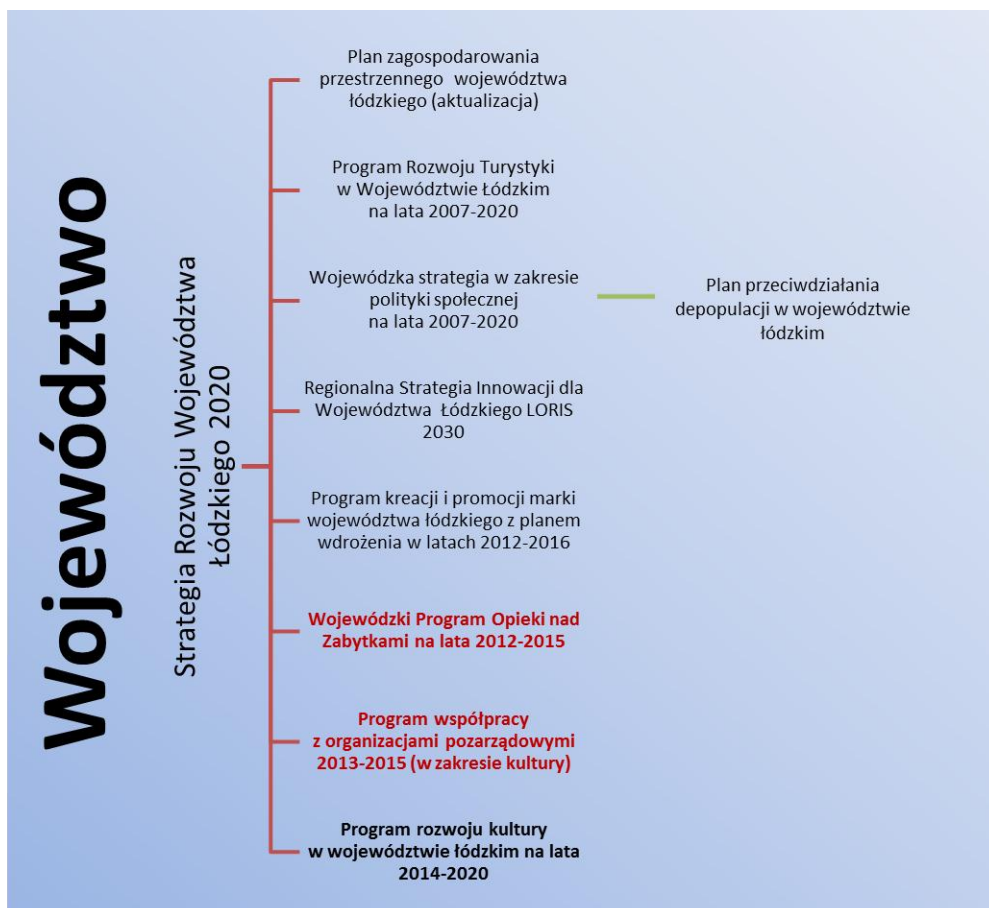
2 Program rozwoju kultury w hierarchii dokumentów strategicznych

2.1 Program rozwoju kultury w dokumentach europejskich i krajowych

Poniżej przedstawiono dokumenty strategiczne, do których w sposób bezpośredni odwołuje się niniejszy Program oraz wskazano miejsce Programu w tym układzie.

Wykres 1. Dokumenty strategiczne do których odwołuje się Program rozwoju kultury.

Na poziomie europejskim i krajowym Program jest spójny z następującymi dokumentami strategicznymi:

- *Dokumenty wspólnotowe*

Europa 2020 – Strategia Na Rzecz Inteligentnego i Zrównoważonego Rozwoju Sprzyjającego Włączeniu Społecznemu

Europa 2020 jest długookresową strategią rozwoju Unii Europejskiej na lata 2010-2020, została zatwierdzona przez Radę Europejską 17 czerwca 2010 r., zastępując Strategię Lizbońską. Dokument koncentruje uwagę na wzroście gospodarczym i zatrudnieniu, opierając model europejskiej społecznej gospodarki rynkowej na trzech uzupełniających się priorytetach: 1. Wzrost inteligentny; 2. Wzrost zrównoważony; 3. Wzrost sprzyjający włączeniu społecznemu.

- *Dokumenty krajowe*

Strategia rozwoju kapitału społecznego 2020

Dokument jest jednym z 9 zintegrowanych strategii rządowych, które wspierają realizację celów określonych w „Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju” oraz średniookresowej „Strategii Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo”. Strategia została przyjęta uchwałą Rady Ministrów 26 marca 2013 r. Niniejszy Program nawiązuje bezpośrednio do celów, które obejmują:

- wspieranie budowy postaw kooperacji, kreatywności i komunikacji poprzez nowe metody i zmiany w systemie edukacji, zarówno formalnej, jak i pozaformalnej;
- wzmacnianie dialogu obywatelskiego oraz rozwój instrumentów ekonomii społecznej;

- polepszanie dostępności do wysokiej jakości programów mediów publicznych, a także zasobów kultury;
- wzmacnianie sektora kultury i przemysłów kreatywnych, w tym działań na rzecz szkolnictwa artystycznego, nowoczesnych instytucji kultury oraz promocji polskiej kultury za granicą.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie

Dokument jest jednym z 9 zintegrowanych strategii rządowych, które wspierają realizację celów określonych w „Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju” oraz średniookresowej „Strategii Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo”. Strategia została przyjęta uchwałą Rady Ministrów 13 lipca 2010 r. Jest dokumentem horyzontalnym, który stanowi odniesienie dla pozostałych 8 strategii w tym ww. Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego. Strategiczny cel polityki regionalnej wskazany w KSRR to: „Efektywne wykorzystywanie specyficznych regionalnych i innych terytorialnych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia celów rozwoju kraju – wzrostu, zatrudnienia i spójności w horyzoncie długookresowym. Niniejszy Program nawiązuje do wszystkich celów KSRR tj.:

- wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów („konkurencyjność”);
- budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych („spójność”);
- tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie („sprawność”).

Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020

Dokument powstał w 2005 r., bazując na przyjętej przez Radę Ministrów 21 września 2004 r. Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2013, aktualizuje i rozszerza jej zakres do roku 2020. W NSRK wskazano następujące kierunki działań, do których odwołuje się niniejszy Program:

- ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego;
- wzrost udziału kultury i jej przemysłu w PKB;
- rozwój infrastruktury kultury;
- rozwój infrastruktury społecznej na obszarach wiejskich;
- tworzenie sprzyjających warunków dla zatrudnienia w małych i mikro-przedsiębiorstwach, a także wspieranie absolwentów szkół średnich i wyższych;
- budowa zintegrowanego systemu promocji kulturalnej Polski;
- promocja i wdrażanie nowoczesnej technologii w produkcji i dystrybucji dóbr i usług kultury;
- aktywizacja i mobilizacja partnerów lokalnych, regionalnych i krajowych;
- rewitalizacja zdegradowanych obszarów zurbanizowanych;
- doskonalenie zawodowe i kształtowanie kadr;
- rozwijanie sieci placówek edukacyjnych i kulturalnych.

Trzeba również nadmienić, że w 2014 roku zainaugurowano prace nad przygotowaniem Strategii Rozwoju Makroregionu Polski Centralnej oraz Strategii Łódzko-Warszawskiego Obszaru

Funkcjonalnego. Są to dokumenty o charakterze ponadregionalnym, które również będą dotyczyć sektora kultury (zwłaszcza w zakresie współpracy ośrodków akademickich i instytucji kultury regionów: łódzkiego i mazowieckiego). Formalna współpraca między regionem łódzkim i mazowieckim służąca budowie silnej Polski Centralnej, pełnemu wykorzystaniu potencjału endogenicznego obu regionów, zdynamizowania ich rozwoju oraz wzmocnienia pozycji konkurencyjnej w Polsce i Europie, została zawiązana w lipcu 2012 roku w drodze porozumienia podpisanego przez Marszałków województw: łódzkiego i mazowieckiego¹⁷.

2.2 Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020 a Program rozwoju kultury

Na poziomie regionalnym Program jest spójny ze Strategią Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020:

- Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020 (SRWŁ 2020)

Strategia przyjęta uchwałą Nr XXXIII/644/13 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 26 lutego 2013 roku jest najważniejszym dokumentem samorządu województwa określającym wizję rozwoju, cele oraz główne działania zmierzające do ich osiągnięcia. Zakłada, iż polityka regionalna będzie realizowana w dwóch płaszczyznach: horyzontalnej oraz terytorialno-funkcjonalnej. Polityka horyzontalna obejmie swym oddziaływaniem obszar całego województwa. Złożą się na nią trzy filary rozwoju regionu dotyczące sfery gospodarczej, społecznej i przestrzennej, dzięki którym możliwe będzie osiągnięcie spójności w rozwoju na poziomie regionalnym (spójność terytorialna) pozwalającej na zrównoważony rozwój województwa łódzkiego.

W celu lepszego wykorzystania specyfiki poszczególnych obszarów województwa polityka horyzontalna została uzupełniona o politykę terytorialno-funkcjonalną, adresowaną do podmiotów funkcjonujących w wyznaczonych obszarach, oddziaływującą na tereny obszarów miejskich, obszarów wiejskich oraz wyspecjalizowane obszary funkcjonalne wśród których znajdują się: Łódzki Obszar Metropolitalny, Zagłębie Górniczo-Energetyczne Bełchatów-Szczerców-Złoczew, Zagłębie Ceramiczno-Budowlane Opoczno-Tomaszów Mazowiecki, Obszar Rozwoju Intensywnego Rolnictwa, Obszary Turystyczne Dolin Rzecznych Pilicy, Warty i Bzury.

Proponowana w Strategii nowa zasada zintegrowanego podejścia do rozwoju, poprzez odejście od planowania sektorowego na rzecz budowy i wzmocnienia kapitału terytorialnego, umożliwi włączenie w procesy rozwojowe całej wspólnoty samorządowej, realizując tym samym cel nadrzędny, którym jest spójność terytorialna.

Niniejszy Program w sposób bezpośredni odwołuje się do następujących kierunków strategicznych wskazanych w SRWŁ 2020 (polityka horyzontalna):

- 1) Rozwój nowoczesnych technologii na rzecz inteligentnych specjalizacji regionalnych (Strategiczny kierunek działań 1.1);
- 2) Rozwój społeczności lokalnych (Strategiczny kierunek działań 4.1);

¹⁷ Prace oficjalnie rozpoczęto 28 lutego 2014 r. Strategia Łódzko-Warszawskiego obszaru funkcjonalnego przygotowywana jest przez Wydział Zarządzania Uniwersytetu Łódzkiego w ramach projektu „Systemowe wsparcie procesów zarządzania w JST” realizowanego wspólnie przez Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji oraz partnerów merytorycznych m.in. przez Uniwersytet Łódzki. Opiekę merytoryczną nad pracami w ramach strategii sprawuje prof. Tadeusz Markowski. W prace zaangażowane są łódzkie i warszawskie uczelnie wyższe: Uniwersytet Łódzki, Politechnika Łódzka, Akademia Medyczna w Łodzi, Akademia Sztuk Pięknych w Łodzi, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego oraz Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, a także planiści, samorządowcy oraz przedsiębiorcy z regionów łódzkiego i mazowieckiego.

- 3) Wzmacnianie tożsamości regionalnej (Strategiczny kierunek działań 4.2);
- 4) Rozwój usług i poprawa dostępu do sektora kultury, sportu, turystyki i rekreacji (Strategiczny kierunek działań 5.3);
- 5) Rozwój cyfryzacji i usług cyfrowych w sektorze publicznym (Strategiczny kierunek działań 5.4);
- 6) Wspieranie procesów rewitalizacji i poprawa ładu przestrzennego (Strategiczny kierunek działań 9.2).

Poniżej dla zobrazowania relacji pomiędzy SRWŁ 2020 a niniejszym Programem sporządzono matrycę celów (polityka horyzontalna) i zaznaczono kluczowe dla Programu obszary, o których mowa w SRWŁ 2020.

Tabela 1. Cele i kierunki działań wskazane w Strategii Rozwoju Województwa łódzkiego 2020 dotyczące polityki horyzontalnej (kolorem niebieskim zaznaczono cele i kierunki kluczowe dla niniejszego Programu).

CELE STRATEGICZNE	CELE OPERACYJNE	STRATEGICZNE KIERUNKI DZIAŁAŃ
Region wykorzystujący potencjał endogeniczny do rozwoju inteligentnej gospodarki oparty na kreatywności i przedsiębiorczości mieszkańców	1. Zaawansowana gospodarka wiedzy i innowacji	1.1. Rozwój nowoczesnych technologii na rzecz inteligentnych specjalizacji regionalnych
		1.2. Rozwój nowoczesnej gospodarki energetycznej
	2. Nowoczesny kapitał ludzki i rynek pracy	2.1. Kształtowanie i rozwój kadr dla gospodarki innowacyjnej
		2.2. Kształtowanie aktywnych postaw na rynku pracy
	3. Zintegrowane środowisko przedsiębiorczości dla rozwoju gospodarki	3.1. Kształtowanie innowacyjnego środowiska przedsiębiorczości i powiązań sieciowych
		3.2. Rozwój MŚP i sektora rolnego
Aktywne społeczeństwo obywatelskie z dobrym dostępem do usług publicznych, sprzyjające włączeniu społecznemu grup wykluczonych	4. Wysoki poziom kapitału społecznego i silne społeczeństwo obywatelskie	4.1. Rozwój społeczności lokalnych
		4.2. Wzmacnianie tożsamości regionalnej
	5. Wysoki standard i dostęp do usług publicznych	5.1. Rozwój usług i poprawa dostępu do sektora edukacji
		5.2. Rozwój usług i poprawa dostępu do sektora ochrony zdrowia, pomocy społecznej oraz pieczy zastępczej
		5.3. Rozwój usług i poprawa dostępu do sektora kultury, sportu, turystyki i rekreacji
		5.4. Rozwój cyfryzacji i usług cyfrowych w sektorze publicznym
	6. Reintegracja społeczna grup wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym	6.1. Przeciwdziałanie ubóstwu ekonomicznemu
		6.2. Reintegracja zawodowa oraz przeciwdziałanie

		dyskryminacji i wykluczeniom społecznym
Zrównoważony rozwój przestrzenny regionu z silnie powiązaniem systemem osadniczym, z nowoczesną infrastrukturą i racjonalnie wykorzystywanymi zasobami środowiska przyrodniczego	7. Wysoka jakość i dostępność infrastruktury transportowej i technicznej	7.1. Wzmocnienie i rozwój systemów transportowych i teleinformatycznych
		7.2. Wzmocnienie i rozwój systemów infrastruktury technicznej
	8. Wysoka jakość środowiska przyrodniczego	8.1. Ochrona i kształtowanie powiązań przyrodniczo-krajobrazowych
		8.2. Przeciwdziałanie i zwalczanie skutków zagrożeń naturalnych i antropogenicznych
	9. Zrównoważony system osadniczy	9.1. Wzmacnianie systemu powiązań funkcjonalnych
		9.2. Wspieranie procesów rewitalizacji i poprawa ładu przestrzennego

Ponadto niniejszy Program odwołuje się do następujących strategicznych kierunków działań wskazanych w SRWŁ 2020 (polityka terytorialno-funkcjonalna):

Obszary miejskie

- 1) Wspieranie systemowych działań rewitalizacyjnych obszarów zdegradowanych społecznie i gospodarczo;
- 2) Wspieranie działań na rzecz kształtowania przestrzeni publicznych wysokiej jakości;
- 3) Wspieranie działań na rzecz zapobiegania negatywnym zjawiskom suburbanizacji;
- 4) Wspieranie działań na rzecz podnoszenia jakości usług publicznych oraz dostosowania ich do potrzeb starzejącego się społeczeństwa;
- 5) Wspieranie rozwoju funkcji symbolicznych budujących ponadregionalną rangę miejskich obszarów funkcjonalnych.

Obszary wiejskie

- 1) Wspieranie działań na rzecz poprawy dostępu do podstawowych usług publicznych, w tym edukacji przedszkolnej, opieki zdrowotnej, oraz usług kultury i sportu.

Obszary funkcjonalne¹⁸

Łódzki Obszar Metropolitalny

- 1) Wspieranie działalności związanych z rozwojem gospodarki kreatywnej, opartych na unikatowym potencjale wyższych uczelni artystycznych, w zakresie sztuki i kultury, w tym przemysłu filmowego i muzycznego, mediów, wzornictwa i projektowania;
- 2) Wzmacnianie istniejącej bazy instytucji kultury wyższej oraz wspieranie funkcji symbolicznych i wydarzeń kulturalnych o randze krajowej i międzynarodowej;
- 3) Wspieranie przedsięwzięć rewitalizacyjnych w strefach śródmiejskich miast, szczególnie dziedzictwa przemysłowego;
- 4) Wspieranie działań na rzecz budowania zintegrowanych produktów turystycznych opartych na walorach kulturowych i atrakcyjności środowiska przyrodniczego.

¹⁸ Wskazano tylko te obszary funkcjonalne, w ramach których w SRWŁ 2020 zostały uwzględnione cele związane z rozwojem kultury, a zatem cele, które można bezpośrednio odnieść do niniejszego Programu.

Zagłębie Ceramiczno-Budowlane Opoczno-Tomaszów Mazowiecki

- 1) Wspieranie powiązań sieciowych, w tym m. in. w zakresie wprowadzania nowoczesnego wzornictwa przemysłowego;
- 2) Wspieranie działań w kierunku powstania interaktywnego muzeum przemysłu ceramicznego i szklarskiego.

Obszary Turystyczne Dolin Rzecznych Pilicy, Warty i Bzury

- 3) Wspieranie działań na rzecz rozbudowy szlaków turystycznych;
- 4) Wspieranie działań na rzecz budowania zintegrowanych produktów turystycznych opartych na walorach kulturowych i przyrodniczych, w tym geologicznych, oraz kultywowaniu tradycji;
- 5) Wspieranie działań na rzecz rozwoju powiązań funkcjonalno-przestrzennych o wymiarze ponadregionalnym (Pasma kulturowo-turystyczne Pilicy, Pasma kulturowo-turystyczne Warty, Pasma kulturowo-turystyczne Bzury).

2.3 Dokumenty regionalne realizujące zapisy Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego a Program rozwoju kultury

Należy podkreślić, że wśród dokumentów programowych województwa łódzkiego znajduje się Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2012-2015 i Program współpracy samorządu województwa z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na lata 2013-2015. Cele i działania, które są wskazane w tych dokumentach są ściśle związane z założeniami przedstawionymi w Programie rozwoju kultury:

- Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2012-2015
Program przyjęty uchwałą nr XXVI/ 487/12 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 21 czerwca 2012 r. Celem strategicznym programu jest: „Zachowanie dla przyszłych pokoleń dziedzictwa kulturowego i spuścizny dziejowej”. Wskazano trzy cele operacyjne i siedem działań, które zgodnie z zasadą planowania zintegrowanego wpisują się w Strategię Rozwoju Województwa Łódzkiego oraz Plan zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego¹⁹.

Tabela 4. Cele i działania wskazane w Wojewódzkim Programie Opieki nad Zabytkami na lata 2012-2015.

Cel strategiczny	Cele operacyjne	Działania
Zachowanie dla przyszłych pokoleń dziedzictwa kulturowego i spuścizny dziejowej	I. Regionalny system zarządzania dziedzictwem kulturowym	1. Stworzenie mechanizmu współpracy w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym
		2. Cyfryzacja zasobów ewidencyjnych dziedzictwa kulturowego w regionie łódzkim
	II. Atrakcyjność krajobrazu kulturowego	3. Rewitalizacja układów przestrzennych miast i wsi
		4. Poprawa stanu obiektów i obszarów zabytkowych

¹⁹ Należy zaznaczyć, że zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami również powiaty i gminy mają obowiązek sporządzania programów opieki nad zabytkami.

		5. Poprawa stanu i dostępności zabytków ruchomych w muzeach oraz obiektach sakralnych
	III. Tożsamość wielokulturowa regionu	6. Kreowanie różnorodności kulturowej
		7. Edukacja kulturowa mieszkańców województwa łódzkiego

▪ Program współpracy z organizacjami pozarządowymi (2013-2015)

Celem głównym wskazanym w programie jest kształtowanie demokratycznego ładu społecznego w środowisku lokalnym, tworzenie klimatu sprzyjającego budowaniu społeczeństwa obywatelskiego i wspieraniu rozwoju lokalnego oraz wzmocnienie organizacji pozarządowych, jako realizatora zadań publicznych istotnych dla rozwoju województwa łódzkiego, poprzez budowanie partnerstwa między administracją publiczną i organizacjami pozarządowymi z uwzględnieniem biznesu społecznie odpowiedzialnego. Wśród celów szczegółowych, znajdują się m.in.:

- 1) poprawa jakości życia mieszkańców województwa poprzez umacnianie współpracy między sektorem samorządowym i pozarządowym w realizowaniu polityki województwa, pełniejsze zaspokajanie potrzeb społecznych oraz zwiększanie efektywności wykorzystania środków publicznych;
- 2) budowanie poczucia przynależności do wspólnoty regionalnej i kreowanie lokalnego patriotyzmu.

Poniżej przedstawiono także inne dokumenty i opracowania na poziomie regionalnym, do których odwołuje się niniejszy Program:

▪ Plan zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego (aktualizacja)

Przyjęty uchwałą Nr LX/1648/10 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 21 września 2010 r. zaktualizowany „Plan zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego” został opracowany na podstawie przepisów ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 r. W świetle ww. ustawy plan zagospodarowania przestrzennego województwa nie jest aktem prawa miejscowego, jednak będąc wyrazem polityki przestrzennej samorządu województwa, odgrywa bardzo istotną rolę w gospodarowaniu przestrzenią. Niniejszy Program odwołuje się do w szczególności celu głównego pn. „Kształtowanie tożsamości regionalnej z wykorzystaniem walorów przyrodniczych, kulturowych i turystycznych regionu”.

▪ Program Rozwoju Turystyki w Województwie Łódzkim na lata 2007-2020

Program opracowany w 2007 roku, nie był aktualizowany. Celem nadrzędnym jest „Wykreowanie atrakcyjnego turystycznie wizerunku Regionu poprzez realizację kompleksowego zespołu działań organizacyjno-inwestycyjnych i promocyjnych”. Cel nadrzędny realizowany jest w ramach czterech celów strategicznych. Poniżej przedstawiono najważniejsze założenia i zaznaczono najistotniejsze z nich w kontekście niniejszego Programu.

Tabela 2. Cele wskazane w Programie Rozwoju Turystyki w Województwie Łódzkim na lata 2007-2020 (kolorem niebieskim zaznaczono cele, do których odnosi się niniejszy Program).

Cele strategiczne	Cele operacyjne
1. Rozwój produktów turystycznych wpływających na kształtowanie turystycznego wizerunku województwa łódzkiego	1.1. Rozwój nowych, markowych produktów turystycznych o wyraźnej zdolności kreowania wizerunku województwa
	1.2. Zagospodarowanie atrakcji, rozbudowa istniejących produktów turystycznych oraz podnoszenie ich jakości
	1.3. Rozwój lokalnych produktów turystycznych wspierających budowę wizerunku turystycznego województwa
2. Wzrost rozpoznawalności turystycznej województwa. Wypracowanie zasad spójnego i skutecznego marketingu turystycznego. Integracja działań informacyjno-promocyjnych	2.1. Wykreowanie marki turystycznej województwa łódzkiego
	2.2. Wdrożenie Wojewódzkiego Systemu Informacji Turystycznej (WSIT)
	2.3. Wdrożenie systemu monitorowania rynku turystycznego
3. Przygotowanie społecznych podstaw do rozwoju turystyki w województwie łódzkim, w tym przygotowanie kadr dla turystyki, kształtowanie świadomych postaw społecznych oraz tworzenie podstaw współpracy i wsparcia dla turystyki	3.1. Przygotowanie kadr turystycznych zgodnie z potrzebami lokalnego rynku pracy
	3.2. Podnoszenie świadomości lokalnej tożsamości – kreowanie pozytywnych postaw wśród mieszkańców regionu, w tym również służb publicznych oraz pracowników obsługi turystów
	3.3. Stworzenie warunków współpracy dla grup interesu z obszaru turystyki
	3.4. Wzrost rangi turystyki jako dziedziny gospodarki regionu oraz stymulowanie rozwoju inicjatyw społeczno-samorządowych na rzecz rozwoju turystyki
4. Kształtowanie przestrzeni turystycznej województwa do pełnienia funkcji turystycznych oraz rozwój infrastruktury turystycznej	4.1. Rozwój podstawowej infrastruktury turystycznej zgodnie z oczekiwaniami rynku odbiorców
	4.2. Kształtowanie i rozwój mikroprzestrzeni turystycznych – rozwój infrastruktury wspierającej budowę produktów turystycznych
	4.3. Podniesienie dostępności komunikacyjnej województwa łódzkiego, w tym ułatwienie dostępu do atrakcji turystycznych

▪ Wojewódzka Strategia w Zakresie Polityki Społecznej na lata 2007-2020

Zgodnie ze strategią, przyjętą przez Sejmik Województwa Łódzkiego w 2007 roku (uchwała Nr XI/244/07 z dnia 10 lipca 2007 r.), misją polityki społecznej w województwie łódzkim jest podnoszenie jakości życia mieszkańców regionu szczególnie tych, którzy ze względu na trudną sytuację życiową nie są w stanie samodzielnie zaspokoić podstawowych potrzeb bytowych, a przez to nie mogą uczestniczyć lub mają ograniczony udział w życiu rodzinnym, zawodowym i społecznym. Realizacja misji ma odbywać się poprzez działania mające na celu zmniejszenie zjawisk wykluczenia społecznego i modernizację systemów pomocy społecznej. W kontekście niniejszego Programu istotne są cele strategiczne takie jak: „Tworzenie warunków sprzyjających uczestnictwu w życiu społecznym osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym” (cel operacyjny 2: Rozwój wolontariatu i społecznej inicjatywności), „Zwiększenie samodzielnego funkcjonowania osób niepełnosprawnych” (w szczególności cel operacyjny 3: Uczestnictwo w życiu kulturalnym i promowanie aktywnego stylu życia) oraz „Propagowanie aktywnego trybu życia i wsparcie osób w wieku poprodukcyjnym” (cel operacyjny 2: Promocja aktywnych form spędzania czasu przez osoby starsze).

- Plan przeciwdziałania depopulacji w województwie łódzkim
 Dokument, przyjęty przez Zarząd Województwa w 2013 roku, wskazuje, że problemy demograficzne dotyczące województwo łódzkie należą do największych w skali kraju i poważnie zagrażają rozwojowi regionu. Głównym celem proponowanych działań jest odbudowa kapitału ludzkiego regionu poprzez tworzenie sprzyjających warunków na rynku pracy, rozwój wykształcenia i kompetencji oraz poprawę jakości życia mieszkańców województwa. Proponowane działania i kierunki interwencji dotyczą w szczególności obszaru rodziny, edukacji, rynku pracy, jakości życia, zdrowia oraz aktywizacji seniorów i mają różne zakresy oddziaływania i interwencji w zależności od grupy docelowej, do której są skierowane. Będą one realizowane w perspektywie do 2020 roku, zgodnie z założeniami i celami SRWŁ oraz nowej perspektywy finansowej w zakresie funduszy strukturalnych. W kontekście niniejszego Programu istotne są cele takie jak: dla osób młodych - równe szanse edukacyjne w regionie, wsparcie na rzecz przeciwdziałania marginalizacji osób z obszarów wiejskich; powiązanie szkolnictwa wyższego z zewnętrznym otoczeniem społeczno-gospodarczym, zwłaszcza ze sferą biznesu; dla osób powyżej 45 roku życia oraz seniorów: aktywizacja społeczna i zawodowa osób starszych, budowa i dostosowanie infrastruktury publicznej do potrzeb osób starszych.

- Regionalna Strategii Innowacji dla Województwa Łódzkiego LORIS 2030
 Dokument przyjęty przez Zarząd Województwa Łódzkiego w 2013 r. wskazuje, że lokomotywami wzrostu regionu mogą być tzw. „specjalizacje regionalne” m.in. przemysł włókienniczy i modę (w tym wzornictwo). Wskazano, że podmioty działające w obszarach specjalizacji regionu będą mogły liczyć na wsparcie z funduszy Unii Europejskiej w perspektywie finansowej 2014-2020, w tym w ramach systemu realizacji Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020. Zwrócono uwagę na fakt, że region powinien tworzyć przyjazne warunki dla rozwoju wybranych specjalizacji i poszukiwać innowacji, wzmacniać transfer technologii, prowadzić prace badawczo-rozwojowe we wskazanych obszarach specjalizacji nie tylko na poziomie województwa oraz kraju, ale także wspomagać ich rozwój poprzez tworzenie klastrów i sieci współpracy, również we współpracy z innymi regionami w kraju i Europie. W sieci współpracy powinny być zaangażowane ośrodki naukowe, przedsiębiorcy, instytucje wspierające rozwój przedsiębiorczości oraz władze regionalne.

Tabela 3. Cele operacyjne RSI dla Województwa Łódzkiego w ramach priorytetu „Specjalizacja regionalna”

Priorytet/ cel strategiczny	Cel operacyjny
1. SPECJALIZACJA REGIONALNA Zbudowanie przewag konkurencyjnych – lokomotywy rozwoju gospodarczego, które będą wyróżnikiem regionu	1.1. Budowa świadomości w zakresie specjalizacji Regionalnej
	1.2. Budowa potencjału intelektualnego w zakresie specjalizacji regionalnej
	1.3. Poprawa komunikacji w obszarze specjalizacji Regionalnej
	1.4. Wsparcie projektów współpracy w ramach klastrów i obszarów specjalizacji
	1.5. Zapewnienie systemu finansowania projektów mających na celu specjalizację regionu

- Program kreacji i promocji marki województwa łódzkiego z planem wdrożenia w latach 2012-2016

Program zaakceptowany przez Zarząd Województwa Łódzkiego w marcu 2013 r. wskazuje w części diagnostycznej, że Województwo nie ma jednej spójnej tożsamości oraz spójnego wizerunku, natomiast posiada wiele mocnych stron w obszarze kultury; różnorodność kulturowa województwa jest interpretowana w dokumencie jako jego atut. Zasadniczym punktem odniesienia w programie jest tzw. myślenie projektowe oraz szeroko rozumiana kreatywność, zaznacza się istotną rolę przemysłów kultury i przemysłów kreatywnych w kształtowaniu wizerunku regionu.

3 Potencjał rozwoju kultury w województwie łódzkim – diagnoza

Dla podsumowania dyskusji kongresowych, opracowań badawczych oraz debat środowiskowych, a także różnorodnych diagnoz wykonanych w ramach przygotowania ww. dokumentów strategicznych poniżej przedstawiona została diagnoza potencjału województwa łódzkiego w obszarze kultury w podziale na następujące bloki tematyczne:

- Dziedzictwo kulturowe województwa łódzkiego oraz turystyka kulturowa;
- Dostępność infrastruktury kultury, uczestnictwo w kulturze i oferta kulturalna;
- Przemysły kultury i przemysły kreatywne.

W ramach każdego z tematów starano się zwrócić uwagę na miejsce województwa łódzkiego wśród innych województw w Polsce²⁰, zróżnicowanie województwa²¹, jak również na kwestie związane z finansowaniem kultury m.in. przez Samorząd Województwa i Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego na lata 2007-2013. W rozdziale dotyczącym infrastruktury, uczestnictwa i oferty umieszczono podrozdział dotyczący preferencji kulturalnych mieszkańców województwa łódzkiego w świetle przeprowadzonych badań.

Poniższa diagnoza ma charakter syntetyczny, wypunktowano i opisano najważniejsze zagadnienia i problemy, istotne dla sporządzenia analizy SWOT. Dodatkowo, osobno przedstawiono trendy rozwojowe w obszarze kultury w perspektywie ogólnopolskiej i europejskiej, które odnoszą się do ww. obszarów.

3.1 Dziedzictwo kulturowe województwa łódzkiego

3.1.1 Tożsamość kulturowa

- Województwo łódzkie pod względem kulturowym nie jest obszarem jednorodnym, o czym świadczą więzi nawiązujące do prowincji i ziem historycznych. Obejmuje ono części trzech prowincji historycznych Polski: wschodnią Wielkopolskę, zachodnie Mazowsze oraz północno-wschodnią Małopolskę. Możemy wyróżnić kilka podregionów o charakterystycznych cechach: **ziemia łęczycka** (przejawy kultury łęczyckiej występują i są kultywowane przede wszystkim na obszarze powiatu łęczyckiego oraz w powiatach: kutnowskim, poddębickim i zgierskim), **podregion łowicki** (mieszkańcy tego obszaru wykazują silne poczucie wartości, tradycji i więzi

²⁰ Korzystano tu głównie ze statystyki publicznej, w tym publikacji „Kultura w 2012 roku”, oprac. Główny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Krakowie, Warszawa 2013, http://www.stat.gov.pl/gus/5840_1741_PLK_HTML.htm

²¹ Posiłkowano się tu przede wszystkim opracowaniem „Diagnoza do programu rozwoju kultury województwa łódzkiego”, oprac. Biuro Planowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego, Łódź 2011.

społecznych, co w dużym stopniu wpływa na kształtowanie poczucia tożsamości lokalnej i kultywowanie tradycji; działa tu największa ilość twórców ludowych, ludowa twórczość artystyczna – łowickie stroje, wycinanki i hafty traktowane są, jako element identyfikacyjny folkloru Polski na arenie międzynarodowej), **ziemia rawska** (obecnie związki z tą historyczną krainą nie są już tak czytelne, jednak stanowią bazę rawskiego podregionu etnograficznego), **ziemia opoczyńska** (najbardziej charakterystyczne przejawy tradycji tego terenu stanowią drewniane chałupy z tradycyjnie urządzonymi wnętrzami, stroje ludowe i pisanki; tradycje te najlepiej zachowały się w północnej części obszaru), **ziemia sieradzka** (obszar międzyrzecza górnej i środkowej Warty oraz górnej Pilicy, najsilniejsza przynależność regionalna mieszkańców zachowała się w zachodniej części obszaru), **ziemia wieluńska** (obejmuje obszar na pograniczu Śląska, Wielkopolski i Małopolski, gdzie wciąż pozostają bardzo żywe tradycje kulturowe i silne poczucie przynależności terytorialnej), **ziemia piotrkowska** (wiąże się bezpośrednio z oddziaływaniem Piotrkowa Trybunalskiego, który wykształcił własny podregion kulturowy).

- W ww. podregionach obserwuje się powrót do tradycji – organizowane są wydarzenia, których celem jest kultywowanie obrzędów ludowych i świąt (tj. np. układanie dywanów kwiatowych w Spycimierzu), które cieszą się coraz większą popularnością i przyciągają odbiorców spoza regionu. Żywe są także tradycje kulinarne (z terenu województwa łódzkiego na liście produktów regionalnych figurują 63 potrawy w 8 kategoriach; województwo łódzkie, posiada 6 pozycję w kraju w zakresie liczby specjałów umieszczonych na krajowej liście produktów regionalnych), działalność prowadzą także zespoły ludowe i twórcy ludowi.
- Na terenie województwa łódzkiego działa około 220 zespołów ludowych oraz 160 twórców ludowych reprezentujących dziedziny rękodzieła i sztuki ludowej takie jak rzeźba, malarstwo, papieroplastyka (plastyka papierowa i plastyka obrzędowa), haft, rękodzieło – czyli garncarstwo, plecionkarstwo i inne. Najwięcej twórców działa w powiatach łowickim - 35 i opoczyńskim - 32. Monitorowaniem oraz wsparciem działalności twórców ludowych z terenu województwa łódzkiego zajmuje się Dział Dziedzictwa Kulturowego i Folkloru Regionu (wcześniej pn. Ośrodek Regionalny) łódzkiego Domu Kultury. Łódzki Dom Kultury dwa razy w roku organizuje kiermasze sztuki ludowej i rękodzieła, podejmuje różnorodne inicjatywy warsztatowe np. w 2013 r. zrealizował projekt pn. „Nie tylko petanka... W kręgu haftów regionalnych”, który miał na celu zachowanie tradycyjnego haftu opoczyńskiego, a także jego popularyzację w środowisku wielkomiejskim. Na uwagę zasługuje też projekt łódzkiego Domu Kultury, realizowany w latach 2006-2012 pn. „Pejzaż Wszystkich Świątych – rekonstrukcja krajobrazu kulturowego”, którego nadrzędnym celem była ochrona cennych elementów dawnego ludowego krajobrazu – małych form architektury sakralnej – kapliczek i krzyży przydrożnych, projekt popularyzował twórczość ludową i wskazywał na potrzebę aktywizacji twórców ludowych²².
- W województwie łódzkim, pomimo ww. działań, brak jest systemu finansowego i promocyjnego wsparcia twórców ludowych i zespołów. Brak jest też spójnej, łatwo i ogólnodostępnej dla mieszkańców województwa łódzkiego informacji o twórcach ludowych działających w regionie i o zespołach ludowych (np. w formie katalogu on-line).
- Kultywowanie tradycji ludowych, a także lokalnej historii oraz aktywizacja lokalnej społeczności, to jedno z zadań Lokalnych Grup Działania, które środki na działalność pozyskują w ramach wsparcia z Osi LEADER. Na terenie województwa łódzkiego obecnie 20 LGD realizuje lokalne strategie rozwoju²³. Trzeba zaznaczyć, że LGD nie realizują zadań o wymiarze regionalnym (integrujących cały region), lecz nastawione są na interwencje lokalne, poziom współpracy pomiędzy LGD jeśli chodzi o działania w obszarze kultury jest niski.

²² Dzięki zaangażowaniu ŁDK, Zespołu Nadpiliczych Parków Krajobrazowych oraz dofinansowaniu Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego udało się zrekonstruować czterdzieści osiem obiektów: krzyży, kapliczek i figur przydrożnych w regionie łódzkim.

²³ Por. Ewaluacja Lokalnych Grup Działania z województwa łódzkiego według stanu na dzień 31.03.2012 r.: <http://www.prow.lodzkie.pl/wps/wcm/connect/890095804eca32378f469ffed384f535/EWALUACJA+LODZKIE.pd?MOD=AJPERES>

- Województwo łódzkie pod względem tożsamości kulturowej nie jest rozpoznawalne na terenie kraju. Mocny, krajowy ośrodek kulturowy – łowicki podregion etnograficzny – bardziej kojarzony jest z przynależnością do Mazowsza²⁴.
- Pomimo charakterystycznych cech wyżej wymienionych podregionów i kultywowanych tam tradycji na sposób postrzegania województwa wśród mieszkańców Polski²⁵ najsilniejszy wpływ ma stolica regionu – Łódź, silnie kojarzona z przemysłem włókienniczym i dziedzictwem postindustrialnym.
- Wieloletnia tradycja dziedzictwa włókienniczego, materialne i niematerialne dziedzictwo przemysłowe (nie tylko postindustrialna architektura, ale i tożsamość kulturowa związana z kulturą robotniczą) wyróżnia także inne miasta regionu: Zgierz, Pabianice, Ozorków, Konstantynów Łódzki czy Tomaszów Mazowiecki, jednak do tej pory jedynie Łódź (poprzez np. szlak architektury przemysłowej, szlak wille i pałace) i Zgierz (poprzez Park Kulturowy Miasto Tkaczy) wykorzystywały je do celów kształtowania wizerunku oraz budowania własnej tożsamości.
- Należy zwrócić uwagę na aspekt wielokulturowej przeszłości regionu (w tym przeszłości poprzemysłowych miast, na czele z Łodzią). Do wybuchu II wojny światowej region zamieszkiwany był przez mniejszości: żydowską, niemiecką, rosyjską i czeską, które miały istotny wpływ na kształtowanie się krajobrazu kulturowego dzisiejszego województwa. Aspekt ten jak do tej pory wykorzystywany był w celach promocyjnych (wizerunkowych) i turystycznych głównie przez Łódź (np. poprzez zainicjowanie Festiwalu Łódź Czterech Kultur; utworzenie szlaku Śladami Łódzkich Żydów czy utworzenie instytucji kultury Centrum Dialogu) oraz Piotrków Trybunalski (utworzenie Traktu Wielu Kultur - rosyjskiego, żydowskiego, luterańskiego, których poznanie umożliwiają przewodniki wydane w 2011 roku przez Centrum Informacji Turystycznej). Do wielokulturowej przeszłości nawiązuje także gmina Zelów – przez gminę biegnie Szlak Braci Czeskich, a na specjalnie dla potrzeb muzealnych wyremontowanym i przystosowanym poddaszu kościoła ewangelicko- reformowanego w Zelowie mieści się Muzeum – Ośrodek Dokumentacji Dziejów Braci Czeskich.
- Bez wątplenia istotnymi wyróżnikami tożsamości łodzi są również tradycje związane ze sztuką awangardową²⁶ w tym m.in. działalnością Muzeum Sztuki w Łodzi (jest jednym z najstarszych muzeów sztuki nowoczesnej na świecie – związki Muzeum z awangardą datują się na przełom lat 20. i 30., kiedy to grupa twórców z grupy „a.r.” rozpoczęła akcję gromadzenia dla Muzeum dzieł najważniejszych artystów; Międzynarodowa Kolekcja Sztuki Nowoczesnej grupy „a.r.”, reprezentująca głównie kierunki takie jak kubizm, futurizm, konstruktywizm, puryzm, neoplastycyzm i surrealizm, została udostępniona publiczności 15 lutego 1931 roku. Kolekcja jest konsekwentnie poszerzana o międzynarodową sztukę nowoczesną i współczesną od ponad 80 lat. Muzeum Sztuki to obecnie jedyne w Polsce muzeum posiadające tak bogate zbiory światowej sztuki XX i XXI wieku), a także inicjatywami takimi jak Warsztat Formy Filmowej (skupiał fotografów, performerów, rzeźbiarzy, do członków i założycieli należeli: Ryszard Waśko, Józef Robakowski, Zbigniew Rybczyński, Antoni Mikołajczyk, Wojciech Bruszewski), Konstrukcja w Procesie (legendarna, międzynarodowa wystawa otwarta w Łodzi w 1981 roku; łódzcy artyści reprezentujący różne dziedziny sztuki zaprosili 54 czołowych twórców ze świata do udziału w wystawie, do której prace tworzone były na miejscu) czy działalnością grup artystycznych tj. np. Łódź Kaliska.

²⁴ Zob. „Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2012-2015. Czas mija – pomniki pozostają”, oprac. Biuro Planowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego, Łódź 2012.

²⁵ Pokazały to badania przeprowadzane w ramach przygotowania Programu kreacji i promocji marki województwa łódzkiego w latach 2012-2016.

²⁶ Zaznaczone zostało to także w dokumencie programowym Miasta Łodzi pn. „Strategia Zarządzania marką Łódź na lata 2010-2016” gdzie wskazuje się na kulturę awangardową i offową jako typ kultury charakterystyczny dla miasta, zob. <http://bip.uml.lodz.pl/plik.php?id=27869>.

- Kulturowe tradycje regionu związane są także z działalnością instytucji artystycznych: dokonają teatrów dramatycznych (w 2013 roku Teatr im. Stefana Jaracza obchodził jubileusz 125-lecia, w 2014 roku przypada 65-lecie Teatru Nowego im. Kazimierza Dejmka w Łodzi i 60-lecie Teatru Wielkiego w Łodzi) oraz Filharmonii Łódzkiej im. Artura Rubinsteina w Łodzi (w 2015 roku Filharmonia będzie obchodzić 100-lecie istnienia). W świadomości społecznej dokonania te wiążą się m.in. z dorobkiem wybitnych twórców – postaciami takimi jak Kazimierz Dejmek (założyciel i wieloletni dyrektor Teatru Nowego) czy Henryk Czyż (wybitny dyrygent i kompozytor, wieloletni kierownik artystyczny Filharmonii Łódzkiej), ale także z międzynarodowymi wydarzeniami o wieloletnich tradycjach tj. Łódzkie Spotkania Baletowe – organizowane w Teatrze Wielkim w Łodzi od 1968 roku. Łódź, jeden z najważniejszych w Polsce ośrodków teatrologicznych, posiada również tradycje dotyczące teatru awangardowego: od 1964 roku realizowane są Łódzkie Spotkania Teatralne – jeden z najważniejszych festiwali promujących nowe zjawiska w dziedzinie awangardy teatralnej. To najstarsza cykliczna impreza kulturalna w Łodzi i jedna z najstarszych w Polsce.
- Wyróżnikiem tożsamości regionu są także tradycje filmowe – w Łodzi powstało pierwsze kino na ziemiach polskich (1899 r.), zrealizowano pierwszy po wojnie film fabularny i animowany (1947 r.), w Wytwórni Filmów Fabularnych w Łodzi od lat 50. do 90. XX wieku koncentrowała się polska produkcja filmowa, międzynarodowe sukcesy odnosiła Wytwórnia Filmów Oświatowych i Studio Małych Form Filmowych Se-Ma-For (Oskar dla Zbigniewa Rybczyńskiego w 1982 r.), a Łódzka Szkoła Filmowa (od 1948 r.) wykształciła wybitnych twórców, którzy zyskali światową sławę takich jak: Roman Polański, Krzysztof Kieślowski, Andrzej Wajda. W 1986 roku, w Łodzi otwarto pierwsze i jedyne jak dotąd w Polsce Muzeum Kinematografii. Film silnie kształtował i wpływał na wizerunek Łodzi przez blisko pół ostatniego wieku – miasto było plenerem dla około 150 filmów fabularnych i 15 polskich seriali. Obecnie, w promocję kinematografii i tradycji „Łodzi filmowej” obok Muzeum Kinematografii aktywnie włączają się: uczelnie artystyczne (Państwowa Wyższa Szkoła Filmowa, Teatralna i Telewizyjna im. Leona Schillera jest organizatorem dwóch dużych imprez międzynarodowych), organizacje pozarządowe (Centrum Inicjatyw na Rzecz Rozwoju Regio, w 2010 r., dzięki wsparciu Urzędu Miasta Łodzi, wydało „Przewodnik po filmowej Łodzi” – zwieńczenie realizowanego przez stowarzyszenie cyklu wycieczek i prac nad stworzeniem filmowego szlaku Łodzi), przedsiębiorcy (kino studyjne Charlie wraz z Fundacją Łódź Filmowa jest organizatorem m.in. Forum Kina Europejskiego Cinergia – największej pod względem frekwencji oraz liczby seansów imprezy filmowej w województwie łódzkim). Lokacji filmowych na terenie województwa łódzkiego jest więcej²⁷ w tym m.in. Piotrków Trybunalski, który dotychczas był plenerem ponad trzydziestu produkcji (w 2012 roku wydana została publikacja „Piotrków filmowy” autorstwa Agnieszki Warchulińskiej, dokumentująca filmową historię miasta, wyznaczono także trasę turystyczną „Piotrków filmowy”).
- W Łodzi obserwowana jest aktywność stowarzyszeń oraz tzw. ruchów miejskich, które podejmują dyskusje o tożsamości miasta (czy w ogóle o polityce kulturalnej miasta) tj. Fundacja Ulicy Piotrkowskiej, Fundacja Normalne Miasto – Fenomen, Instytut Spraw Obywatelskich INSPRO, Łódzkie Stowarzyszenie Inicjatyw Miejskich Topografie, Stowarzyszenie Obywatele Obywatelom, Świetlica Krytyki Politycznej w Łodzi, Towarzystwo Urbanistów Polskich / Oddział Łódź, Towarzystwo Opieki Nad Zabytkami w Łodzi. Na terenie innych miast w regionie aktywność stowarzyszeń działających na rzecz rozwoju miast/kultury miejskiej skupiona jest często wokół instytucji kultury (muzeów i bibliotek); zagadnienia dotyczące tożsamości kulturowej, historii, opieki nad dziedzictwem materialnym i niematerialnym podejmują także Towarzystwa Przyjaciół Miasta (działające m.in. w Wieluniu, Piotrkowie, Tomaszowie Mazowieckim, Skierniewicach).
- Na terenie regionu obserwowane jest rosnące zainteresowanie tzw. rekonstrukcjami/inscenizacjami historycznymi i działalnością grup rekonstrukcyjnych; organizowane są wydarzenia, które mają istotne znaczenie dla przywracania pamięci mieszkańców o ważnych

²⁷ Aktualna baza lokacji filmowych w województwie łódzkim proponowana producentom została opracowana przez Łódź Film Commission: <http://lodzfilmcommission.pl/loc.php>

wydarzeniach historycznych (np. rekonstrukcje historyczne realizowane w Skansenie Rzeki Pilicy; w Bolimowie; zlot grup rekonstrukcyjnych w Kutnie).

- Osobną kwestią, związaną z tożsamością regionalną, jest zagadnienie edukacji regionalnej – czy mieszkańcy województwa łódzkiego posiadają wiedzę o regionie, o miejscu, w którym mieszkają i czy mają możliwość tą wiedzę pogłębiać. Potrzeby mieszkańców i możliwości zarówno szkół jak i instytucji kultury w tym zakresie nie były dotychczas diagnozowane. W województwie łódzkim nie opracowano dotychczas narzędzi edukacyjnych i programu edukacji regionalnej, który mógłby być wykorzystywany zarówno w edukacji formalnej, nieformalnej, szkolnej jak i pozaszkolnej mieszkańców województwa.

3.1.2 Zabytki

- Województwo łódzkie nie posiada żadnego obiektu wpisanego na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO.
- Na terenie województwa łódzkiego znajdują się dwa parki kulturowe: Miasto Tkaczy w Zgierzu oraz Wzgórze Zamkowe w Sieradzu, a także dwa obszary uznane za pomniki historii: Opactwo Cystersów w Sulejowie i Bazylika Katedralna w Łowiczu.
- Ogólna liczba zabytków wpisanych do rejestru na terenie województwa łódzkiego wynosi 2 629²⁸; województwo łódzkie plasuje się więc na 14 miejscu wśród polskich województw (mniej obiektów wpisanych do rejestru zabytków posiadają tylko województwa świętokrzyskie i podlaskie). Najwięcej obiektów zabytkowych posiadają miasta: Łódź (279), Łowicz (106) i Piotrków Trybunalski (89). Gminą wiejską o największej liczbie obiektów zabytkowych są Bielawy (36). Wśród zabytków znajdują się obiekty z okresu romańskiego, gotyckie zamki i budowle sakralne, obiekty architektury renesansowej, manierystycznej, wczesnobarokowej, barokowej, klasycystyczne dwory i pałace, obiekty przemysłowe, architektura drewniana i zabytki techniki budownictwa ludowego, układy zieleni, miejsca pamięci narodowej. Liczba zabytków wpisanych do rejestru zabytków na przestrzeni czterech lat wzrosła o około 50 obiektów (od momentu obowiązywania „WPOnZ na lata 2008-2011”)²⁹. Spośród wszystkich obiektów zabytkowych ponad 60% wymaga remontów, w tym około 30% remontów kapitalnych. Jedynie blisko 10% obiektów nie wymaga prac remontowo-konserwatorskich. Aktualna lista zabytków reprezentatywnych (zgodnie z „WPOnZ na lata 2012-2015”) zawiera 175 pozycje, w tym 42 obiektów znajdujących się w bardzo dobrym stanie i 133 priorytetowe – wymagające podjęcia prac rewitalizacyjnych i remontowych. Powyższe dane obrazują skalę problemu związanego z kwestią konieczności pozyskiwania środków finansowych na cele remontowe. Dotyczy to również przemysłowej zabudowy (w tym willi i pałaców fabrykanckich oraz zespołów obiektów przemysłowych) – która zarówno w stolicy regionu jak i innych miastach jest zdegradowana i wymaga kompleksowej rewitalizacji. Zdegradowane tereny przemysłowe oraz śródmiejska zabudowa mieszkaniowa są obecnie największym wyzwaniem stolicy regionu – według dostępnych szacunków w Łodzi odsetek terenów wymagających rewitalizacji jest największy w całym regionie – ponad 2 tys. ha³⁰.
- Na terenie województwa lokowanych jest ok. 100 miast historycznych, z których ok. 60 zachowało elementy dawnych układów rozplanowania, wśród prowadzonych rewitalizacji można wskazać liderów, którzy są przykładem dobrych praktyk: Łowicz, Piotrków Tryb., Skierniewice, Wieluń.

²⁸ Stan na dzień 31.12.2013 wg informacji uzyskanych telefonicznie z Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Łodzi oraz ze strony: http://www.nid.pl/pl/Informacje_ogolne/Zabytki_w_Polsce/rejestr-zabytkow/zestawienia-zabytkow-nieruchomych/).

²⁹ Zob. Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2012-2015. Czas mija – pomniki pozostają”, oprac. Biuro Planowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego, Łódź 2012.

³⁰ Dane pochodzą z projektu diagnozy łódzkiego Obszaru Metropolitalnego opracowanego przez Polskie Towarzystwo Ekonomiczne – wykonawcę projektu pn. „Strategia Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego”, konsultowanego przez Departament Kultury i Edukacji w styczniu 2014 r.

- Pozytywnym kierunkiem zmian zaobserwowanym w ostatnich latach jest udostępnianie zabytków i przeznaczanie ich na funkcje związane z kulturą i turystyką. Wiele obiektów zabytkowych w ostatnich latach przekształcono w pensjonaty, restauracje i hotele. Z danych opracowanych przez Biuro Planowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego za 2011 roku wynika, że w 228 zabytkach mieściły się 272 instytucje kultury, największy odsetek z nich stanowiły muzea (25,4%) oraz galerie (14,3%) i ośrodki kultury (10,7%)³¹.
- W ostatnich latach na terenie województwa łódzkiego przeprowadzono kilka udanych adaptacji zespołów pofabrycznych na cele kulturalne. Inwestycje zakrojone na największą skalę były prowadzone w Łodzi, a wśród nich: powstanie nowego oddziału Muzeum Sztuki (ms²), Muzeum Fabryki, Eksperymentarium, Multikino „Cinema City” i Teatr Mały w na terenie dawnego kompleksu fabrycznego Izraela Poznańskiego w Łodzi (centrum handlowo-rozrywkowe „Manufaktura”), Skansen Łódzkiej Architektury Drewnianej i muzeum interaktywne (Centralne Muzeum Włókiennictwa) na terenie dawnego kompleksu fabrycznego Ludwika Geyera. W realizacji znajduje się rewitalizacja zabytkowej elektrowni EC1 (w ramach projektu utworzenia Nowego Centrum Łodzi) oraz Art Inkubator i rewitalizacja osiedla Księża Młyn (powstaną tu m.in. pracownie artystyczne oraz centrum designu Akademii Sztuk Pięknych w Łodzi).
- Do końca 2013 r. na terenie województwa łódzkiego opracowano 146 gminnych ewidencji zabytków (w tym 5 aktualizacji), co stanowi prawie 82,5% oczekiwanych dokumentów w województwie. Gminnych ewidencji nie posiada tylko 31 JST. Według autorów „WPOnZ na lata 2012-2015” dużym problemem jest niska świadomość społeczna w zakresie ochrony zabytków wpisanych do ewidencji, w tym szczególnie zabytków archeologicznych. Największym problemem z zakresu ochrony i kształtowania dziedzictwa kulturowego jest natomiast brak kompleksowości działań rewitalizacyjnych.
- Właściciele obiektów wpisanych do rejestru zabytków mają możliwość pozyskiwania dotacji na prace konserwatorskie i renowacyjne w ramach środków konkursowych przeznaczanych na ten cel przez Samorząd Województwa Łódzkiego; w latach 2009-2013 łączna kwota przeznaczonego dofinansowania wyniosła 8 500 000 zł, łącznie udzielono dotacji na 110 zabytków nieruchomości i 40 zabytki ruchome.
- W ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2007-2013 na projekty związane z rewitalizacją obszarów problemowych (w tym rewitalizacje przestrzeni zabytkowej), w ramach Osi Priorytetowej VI Odnowa obszarów miejskich, Działanie VI.1 Rewitalizacja obszarów problemowych podpisano umowy z 37 podmiotami, wartość podpisanych umów wyniosła 975 552 797,64 zł, w tym EFRR: 421 616 108,39 zł³². Środki przeznaczono na działania takie jak m.in. rewitalizacja Wielunia, Zgierza, Łęczycy, Poddębic, Łasku, Opoczna, Skierniewic, Brzezina, Bełchatowa, Konstanczyna, a także renowację zabytkowych obiektów: siedziby Akademii Muzycznej w Łodzi, Teatru Lalek Arlekin w Łodzi, prace konserwatorskie, restauratorskie i modernizacyjne zabytkowego kościoła Ewangelicko-Augsburskiego św. Mateusza w Łodzi czy rewitalizację zabytkowego Dworku Modrzewiowego w Kutnie. Przeprowadzenie badania ewaluacyjnego RPO WŁ pn. Ocena użyteczności, trafności, efektywności, skuteczności i trwałości projektów RPO WŁ realizowanych w obszarze edukacji i kultury w latach 2007-2013 zaplanowano na 2014 rok³³.

³¹ Zob. „Diagnoza do programu rozwoju kultury województwa łódzkiego”, oprac. Biuro Planowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego, Łódź 2011. W latach 2012-2013 nie aktualizowano tych danych, jednak z bieżącego monitoringu Departamentu Kultury i Edukacji można wnioskować, że nie uległy one znacznym zmianom z uwagi na brak znaczących zmian w liczbie funkcjonujących instytucji kultury.

³² Dane dotyczą wartości podpisanych umów. realizacji na dzień 1 stycznia 2014 r., dostępnej na: http://www.rpo.lodzkie.pl/wps/wcm/connect/1a3ca480426c6082bb6dbb7c67cd6ef6/Stan_realizacji_RPO_WL_01012014.pdf?MOD=AJPERES

³³ Celem badania jest ocena użyteczności, trafności, efektywności, skuteczności i trwałości projektów RPO WŁ realizowanych w obszarze kultury i edukacji w latach 2007-2013 zarówno z punktu widzenia władz samorządowych, instytucji samorządowych (w tym instytucji kultury) jak i mieszkańców województwa. Ocena

3.1.3 Muzea i skanseny

- Liczba muzeów w województwie łódzkim w 2012 roku (zgodnie z danymi GUS z raportu „Kultura w 2012 roku”) wynosiła 45 (łącznie z oddziałami), plasowało to województwo łódzkie na 7 miejscu w kraju. Z tego 7 muzeów znajdowało się w Łodzi. 5 muzeów było wpisanych do Państwowego Rejestru Muzeów prowadzonego przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego: Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi, Muzeum Sztuki w Łodzi, Centralne Muzeum Włókiennictwa w Łodzi, Muzeum w Łowiczu, Muzeum Ziemi Wieluńskiej, Muzeum Zamek w Oporowie.
- Rzeczywista liczba obiektów muzealnych w 2012 roku³⁴ była jednak wyższa i kształtowała się na poziomie 88 (w tym 71 muzeów i oddziałów muzealnych oraz 17 izb muzealnych). Wśród 71 muzeów i oddziałów muzealnych w województwie dominowały muzea regionalne (26,76%), gromadzące zbiory o znaczeniu historycznym dla danego regionu, dalej muzea inne (19,72%), tzn. niezaklasyfikowane do żadnego innego typu, w tym 9 sakralnych oraz 5 z zakresu: historii farmacji, oświaty, sportu i turystyki oraz Uniwersytetów: Medycznego i Łódzkiego, następnie muzea techniki (15,49%) posiadające ekspozycje z dziedziny techniki poszczególnych dziedzin i gałęzi przemysłu, muzea artystyczne (12,68%), w tym muzea wnętrz oraz muzea eksponujące zbiory z dziedziny sztuki, muzea historyczne (8,45%) - ze zbiorami dotyczącymi dziejów kraju, miast oraz historii ruchów niepodległościowych i społecznych, muzea martyrologiczne (5,63%), zajmujące się ochroną obiektów i urządzeń byłych obozów koncentracyjnych, więzień i miejsc straceń, muzea biograficzne (5,63%) oraz muzea przyrodnicze (4,23%). Poza tym jest jedno muzeum o profilu archeologiczno – etnograficznym (1,41%).
- W województwie łódzkim działają też 23 skanseny³⁵, położone są one zarówno w miastach (Łódź, Sieradz, Tomaszów Mazowiecki) jak i na obszarach wiejskich (Maurzyce, Lipce Reymontowskie, Sromów). W 2011 roku został udostępniony zwiedzającym nowy skansen w Nagawkach, a w 2013 roku – skansen „Łęczycka Zagroda Chłopska” w Kwiatkówku pod Łęczycą – oddział Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi.
- Liczba zwiedzających muzea i oddziały muzealne w województwie łódzkim w 2012 roku wyniosła ogółem: 723 986 osób, przy czym 53% stanowili odwiedzający muzea w Łodzi (389 213)³⁶. Pozytywną tendencją był wzrost odwiedzających w muzeach w województwie łódzkim na przestrzeni lat 2009-2011, jednak w 2012 roku muzea odwiedziło o 68 450 osób mniej niż w 2011 roku, ten spadek odwiedzających dotyczył także muzeów w stolicy regionu.
- Najczęściej podejmowana działalność muzeów skierowana do odbiorców to organizacja wystaw i lekcji muzealnych, trzeba jednak zauważyć, że muzea coraz częściej stają się miejscem spotkań lokalnej społeczności, podejmowane są tutaj nowe inicjatywy – organizowane są gry miejskie (Muzeum Miasta Łodzi, Muzeum w Krośniewicach), rekonstrukcje historyczne (Skansen Rzeki Pilicy w Tomaszowie Mazowieckim), cykliczne pokazy filmowe (Muzeum Sztuki w Łodzi), standardem w największych muzeach stają się zajęcia edukacyjne kierowane do indywidualnych odbiorców w różnym wieku i dla rodzin (Muzeum Sztuki w Łodzi, Muzeum Kinematografii w Łodzi, Muzeum Miasta Łodzi).
- Muzea podejmują się także organizacji cyklicznych wydarzeń takich jak: Noc Muzeów czy Europejskie Dni Dziedzictwa (EDD). W 2012 roku Ogólnopolskie Obchody EDD odbyły się w skansenie w Maurzycach (oddział Muzeum w Łowiczu), natomiast w 2013 roku zorganizowano

poszczególnych projektów zostanie dokonana z uwzględnieniem głównych kryteriów ewaluacji. Badanie ma pokazać rozmieszczenie przestrzenne ww. projektów zrealizowanych w województwie łódzkim (zmapowanie) z uwzględnieniem wysokości środków finansowych przeznaczonych na te projekty (wartość projektów i dofinansowanie UE) oraz z uwzględnieniem podziału na rodzaj interwencji.

³⁴ Por. „Diagnoza do programu rozwoju kultury województwa łódzkiego”, oprac. Biuro Planowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego, Łódź 2011.

³⁵ Wg. danych z: „Diagnoza do programu rozwoju kultury województwa łódzkiego”, oprac. Biuro Planowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego, Łódź 2011.

³⁶ Wg. danych Banku Danych Lokalnych GUS.

Regionalne Obchody EDD w skansenie w Kwiatkówku pod Łęczycą. Koordynatorem EDD w 2013 roku było Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi, doświadczenia 2013 roku wskazują jednak na to, że muzea nie są zainteresowane współpracą na poziomie regionalnym w organizacji EDD.

- Pozytywną tendencją jest rosnąca liczba muzeów i oddziałów muzealnych, które są przystosowane dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich: według Banku Danych Lokalnych GUS w 2012 roku 17 muzeów (w tym 11 muzeów w Łodzi) posiadało wejście dostosowane do potrzeb osób poruszających się na wózkach inwalidzkich (stanowi to 37% wszystkich muzeów) – dla porównania w 2010 roku wejścia tego typu posiadało zaledwie 9 muzeów – w tym 4 w Łodzi. Posiadanie udogodnień wewnątrz budynku deklarowało w 2012 roku 14 muzeów (w tym 9 z Łodzi)³⁷ – podczas gdy w 2010 roku było to 8 muzeów (w tym 4 z Łodzi). Spośród dwóch muzeów, dla których organizatorem jest Samorząd Województwa Łódzkiego do potrzeb osób niepełnosprawnych są dostosowane: Muzeum Sztuki w Łodzi (ms², Pałac Herbsta) natomiast nie jest dostosowany budynek Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi.
- Warto podkreślić fakt, iż w 2013 roku Muzeum Sztuki w Łodzi, uruchomiło innowacyjny, pierwszy w Polsce system pn. „Podszepty”, dzięki któremu osoby z dysfunkcją wzroku mogą samodzielnie i bezpiecznie zwiedzać przestrzeń muzealną: Pałac Herbsta, Galerię Sztuki Dawnej i ogród. Z myślą o osobach z dysfunkcją wzroku Muzeum Pałac Herbsta przygotowało też plan autorskich warsztatów edukacyjnych.
- Jednym z nowych wyzwań stojących przed muzeami są zagadnienia związane z digitalizacją zbiorów i szerokim udostępnianiem ich odbiorcom. Zbiory muzealne w województwie łódzkim cechuje niski stopień digitalizacji. Badanie przeprowadzone w 2013 roku przez Departament Kultury i Edukacji Urzędu Marszałkowskiego Województwa Łódzkiego³⁸ wykazało, że jedynie 54,5% muzeów digitalizuje swoje zasoby. Niecałe 48% deklaruje posiadanie sprzętu umożliwiającego digitalizację. Należy zauważyć, że tylko niecałe 5% muzeów udostępnia scyfryzowane zasoby na stronach www, niecałe 24% w swojej siedzibie, a około 14% udostępnia je tylko osobom zarejestrowanym/zapisanym w danym muzeum. Wśród muzeów niecałe 29% także zatrudnia pracowników odpowiedzialnych za cyfryzację. Ponad 76% muzeów motywuje brak działań digitalizacyjnych brakiem funduszy.
- Muzea aktywnie uczestniczą w procesie pozyskiwania środków zewnętrznych na modernizację, konserwację i zakupy. W latach 2010-2012 dotacje na zabytki ruchome współfinansowane ze środków unijnych otrzymały m.in. Muzeum w Łowiczu i Muzeum Ziemi Wieluńskiej. Rozpoczęto również inwestycje współfinansowane ze środków unijnych w ramach Programu „Dziedzictwo Kulturowe” Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego oraz budżetu województwa m.in. rewaloryzację EC1 wraz z Muzeum Bajki SE – MA – FOR, modernizację siedziby głównej Muzeum Sztuki w Łodzi, Muzeum Kinematografii w Łodzi, Muzeum Miasta Zgierza, Muzeów Regionalnych w Brzezinach i Radomsku, Muzeum Okręgowym w Sieradzu, Muzeum w Łęczycy (Dom Nowy) i adaptację Pałacu Herbsta (Oddział Muzeum Sztuki) oraz Centralnego Muzeum Włókiennictwa w Łodzi. Nie zmienia to faktu, iż muzea w województwie łódzkim borykają się z problemami braku środków finansowych na modernizację i unowocześnienie systemów wystawienniczych czy działalność edukacyjną i promocyjną – temat ten był kilkakrotnie poruszany na Konferencjach dyrektorów i kustoszy muzealnych organizowanych przez Łódzki Dom Kultury w 2012 i 2013 roku.

³⁷ Wg. Banku Danych Lokalnych GUS.

³⁸ „Digitalizacja w kulturze. Łódzkie 2013. Raport”, oprac. Departament Kultury i Edukacji, Urząd Marszałkowski Województwa Łódzkiego, Łódź 2013.

3.1.4 Turystka kulturowa

- Przez obszar województwa łódzkiego przebiegają 3 szlaki kulturowe o znaczeniu europejskim: Bursztynowy, Romański, Cysterski. Ponadto przez województwo biegnie szlak Kolei Warszawsko-Wiedeńskiej i Szlak Grunwaldzki, nie zaklasyfikowane do sieci Europejskich Szlaków Kulturowych.
- Ponadto w województwie łódzkim znajduje się ponad 2 000 km oznakowanych szlaków rowerowych, najdłuższy w Polsce szlak konny – 1 500 km, szlaki piesze i kajakowe (na rzece Pilicy oraz Warcie i ich dopływach).
- W ramach szlaków kulturowych można wyróżnić kilka aktywnych turystycznie obszarów: szczególnie aktywnym obszarem, który promuje dziedzictwo szlaku bursztynowego, jest powiat wieluński, gdzie od 2007 roku organizuje się obchody Europejskiego Święta Bursztynu w Wieluniu i Konopnicy, w ramach szlaku romańskiego szczególną aktywnością kulturalną wykazuje się powiat tomaszowski (w gminie Inowłódz znajduje się zamek Kazimierza Wielkiego oraz kościół św. Idziego) oraz powiat łęczycki (w Tumie pod Łęczycą realizowany jest projekt „Tum – perła romańskiego szlaku, a od 2013 r. w Kwiatkówku pod Łęczycą działa skansen „Łęczycka Zagroda Chłopska”), należy zwrócić też uwagę na opactwo w Sulejowie-Podklasztorzu (jeden zabytek na tym szlaku w województwie łódzkim), gdzie cyklicznie odbywają się Średniowieczne biesiady rodzinne, których atrakcją są walki rycerskie, turnieje i koncerty. Aktywnością wykazuje się także na terenie powiatu skierniewickiego Polskie Stowarzyszenie Miłośników Kolei – Parowozownia Skierniewice, znajdująca się na szlaku Kolei Warszawsko-Wiedeńskiej, w ramach działań stowarzyszenia organizowanych jest szereg imprez aktywizujących społeczność lokalną (wystawy, dni otwarte, imprezy okolicznościowe tj. Dzień Dziecka etc.). Aktywna na Szlaku Kolei Warszawsko-Wiedeńskiej jest również gmina Rogów (znajduje się tam Kolej Wąskotorowa) – działalność Fundacji Polskich Kolei Wąskotorowych stymuluje ruch turystyczny w regionie i integruje zarówno środowiska lokalne, młodzież jak i pasjonatów kolejnictwa.
- Na terenie województwa łódzkiego znajdują się także certyfikowane przez Polską Organizację Turystyczną (POT) miejsca - produkty turystyczne tj. Skansen Rzeki Pilicy w Tomaszowie Maz., Trasa Turystyczna „Bunkier w Koncewce”, Termy „Uniejów”.
- Certyfikowanym produktem turystycznym POT są także wydarzenia, m.in. Wędrowny Festiwal Filharmonii Łódzkiej „Kolory Polski”, który w swojej formule doskonale łączy walory artystyczne (przybliżanie różnych gatunków muzyki szerokiemu gronu odbiorcy) z turystycznymi (w miejscach koncertów organizowane jest zwiedzanie z przewodnikiem). Jest to jedyna taka impreza w województwie obejmująca swoim zasięgiem cały region³⁹.
- Z badań ruchu turystycznego prowadzonych przez Regionalną Organizację Turystyczną Województwa Łódzkiego (ROTWŁ) wynika, że największym, niestąbnącym zainteresowaniem zwiedzających cieszą się jednak obiekty znajdujące się w Łodzi – Manufaktura, ulica Piotrkowska (również certyfikowane przez POT), Księży Młyn. W województwie najchętniej odwiedzane są natomiast atrakcje w powiatach: tomaszowskim, łowickim i łęczyckim. Najczęściej są to jednak krótkie: jedno i dwudniowe pobyty (proporcja pomiędzy turystami a odwiedzającymi jednodniowymi w 2012 roku zmieniła się na korzyść jednodniowych)⁴⁰.
- W 2012 roku województwo łódzkie odwiedziło 3 858 703 osób (o 570 tys. mniej niż w 2011 roku), z tego 1 167 662 osoby odwiedziły Łódź (o ok. 380 tys. mniej niż w 2011 roku)⁴¹. Biorąc pod uwagę wskaźniki intensywności ruchu turystycznego przywoływane w danych GUS za 2012 rok – województwo łódzkie plasowało się na 9 miejscu spośród innych województw w kraju, tendencja ta praktycznie od kilku lat nie ulega zmianie⁴².

³⁹ Inne imprezy wyróżnione certyfikatem to: Explorers Festiwal (Łódź), Festiwal Dialogu Czterech Kultur (Łódź), Spalski Jarmark Antyków i Rękodzieła Ludowego.

⁴⁰ Zob. Podsumowanie badań ruchu turystycznego w województwie łódzkim za 2012 rok: http://www.rotwl.pl/badania_ruchu_turystycznego_województwa_lodzkiego,26,0,0.html

⁴¹ Jw.

⁴² Zob. Raport GUS „Turystyka w 2012 rok” Warszawa 2013, http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/KTS_turystyka_w_2012.pdf

- W 2012 roku 94,2% odwiedzających stanowili goście z Polski, z tego: 54% - z województwa łódzkiego (turystyka wewnątrzregionalna). Może to świadczyć o malejącej rangi województwa na tle innych regionów w Polsce⁴³.
- W 2012 roku 32% zwiedzających województwo łódzkie deklarowało, że celem ich przyjazdu jest zwiedzanie zabytków. Należy jednak podkreślić, że zaledwie 11,9% zwiedzających deklarowało, że celem ich przyjazdu jest udział w wydarzeniach kulturalnych w województwie łódzkim⁴⁴.
- Wyniki badań ROTWł pokazują, że ruch turystyczny w Łodzi i w regionie odznacza się bardzo dużą sezonowością: w regionie sezon wysoki to maj-październik, natomiast w Łodzi: kwiecień-czerwiec, wrzesień-październik.
- Jednym z głównych wniosków wyływających z badań ROT-u jest to, iż województwo łódzkie nie ma klarownego wizerunku turystycznego (w tym spójnego i efektywnego systemu informacji i promocji turystycznej), Łódź i województwo łódzkie wciąż czekają na przygotowanie oryginalnych produktów turystycznych, atrakcyjną ofertę pobytową i poprawę czystości oraz walorów estetycznych otoczenia.
- Na dzień 1 stycznia 2014 roku, w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2007-2013, Osi priorytetowej III. Gospodarka, innowacyjność, przedsiębiorczość, działanie III.5 Infrastruktura turystyczno-rekreacyjna podpisano umowy na realizację 26 projektów, których wartość ogółem wynosi 656 638 598,07 zł w tym EFRR: 213 442 622,39 zł. Wśród projektów znalazły się inwestycje prowadzone na szlakach kulturowych m.in. wzmocnienie roli Szlaku Bursztynowego i innych szlaków tematycznych w zintegrowanym produkcie turystycznym województwa łódzkiego, rozbudowa, adaptacja i częściowa rekonstrukcja ruin zamku Kazimierza Wielkiego w Inowłodzu, a także inwestycje w informację turystyczną tj. przebudowa budynku siedziby Centrum Kultury, Turystyki i Promocji Ziemi Łowickiej oraz rewitalizacje tj. Modernizacja Rezydencji „Księży Młyn” (Muzeum Sztuki w Łodzi).
- W 2011 roku Samorząd Województwa Łódzkiego ogłosił konkurs, w którym priorytetem przy udzielaniu dofinansowania były prace lub roboty budowlane przy najcenniejszych zabytkach w skali kraju i regionu, wskazanych w Wojewódzkim programie opieki nad zabytkami w województwie łódzkim, znajdujących się na szlakach turystycznych: Szlaku Bursztynowym oraz W Centrum Polski (szlak turystyczny na terenie powiatów łęczyckiego i kutnowskiego), wzbogacających ofertę turystyczną i kulturalną województwa łódzkiego. Konkurs cieszył się bardzo dużym zainteresowaniem – wnioski złożyło 121 podmiotów. Najwięcej wniosków w konkursie złożyły podmioty z Łodzi (17) oraz powiatu łowickiego (11), sieradzkiego (11), wieluńskiego (9) i zgierskiego (8). Przyznano 49 dotacji, na łączną kwotę 2 500 000 zł.
- Należy zauważyć, że rośnie zainteresowanie budowaniem strategii samorządów na potencjale kulturowo-turystycznym – pokazują to przykłady m.in. powiatu tomaszowskiego, gminy Uniejów czy Wielunia (projekt budowy marki Jury – promocja archeologiczno-przyrodniczego dziedzictwa kulturowego Ziemi Wieluńskiej).

3.2 Dostępność infrastruktury kultury, uczestnictwo w kulturze i oferta kulturalna w województwie łódzkim.

3.2.1 Infrastruktura kultury

- W województwie łódzkim w 2012 r. działalność prowadziło (według danych GUS) 868 instytucji kultury: 549 bibliotek publicznych (z tego 357 bibliotek i filii znajdowało się na wsiach), 198 domów kultury, ośrodków kultury i świetlic (z tego 116 na wsiach), 45 muzeów, 43 galerie sztuki, 22 kina, 10 teatrów i jedna instytucja muzyczna.⁴⁵ Pod względem łącznej liczby ww. instytucji

⁴³ Jw.

⁴⁴ Jw.

⁴⁵ Zob. Raport Głównego Urzędu Statystycznego "Kultura w 2012 r.", Warszawa 2013, http://www.stat.gov.pl/gus/5840_1741_PLK_HTML.htm

kultury województwo łódzkie plasowało się na 7 miejscu wśród województw w Polsce (najwyższe – 3 miejsce wśród województw w Polsce łódzkie zajęło pod względem liczby galerii sztuki). Większość instytucji kultury (ponad 90%) należy do sektora publicznego, prywatne instytucje kultury to przede wszystkim kina, galerie sztuki i teatry.

- W latach 2009-2012 liczba instytucji kultury spadła o 57 podmiotów (wpływ na to miała zarówno likwidacja kin lokalnych, likwidacja ośrodków kultury, zwłaszcza tych najmniejszych, które często łączone były z innymi instytucjami jak i likwidacja oraz łączenie filii bibliotecznych).
- Biorąc pod uwagę dostęp do instytucji kultury (wg. danych GUS za 2012 r. – liczba instytucji kultury na 1000 ludności) – jest on najlepszy w powiatach: wieruszowskim, wieluńskim, pajęczańskim, poddębickim i skierniewickim, natomiast reszta powiatów prezentuje niski wskaźnik dostępności (na poziomie 0,26-0,50 instytucji na 1000 ludności). Trzeba zaznaczyć, że na terenach wiejskich często jedyną formą działalności kulturalnej są biblioteki. Sytuacja ta ulega zmianie np. poprzez powstanie świetlic wiejskich (np. modelowa pod tym względem sieć świetlic nadzorowanych przez ośrodek kultury znajduje się na terenie powiatu opoczyńskiego).
- W 2011 roku Biuro Planowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego, w ramach Diagnozy do Programu rozwoju kultury przeprowadziło analizę dostępności do infrastruktury i uczestnictwa w kulturze na poziomie gmin biorąc pod uwagę szereg wskaźników monitorowanych przez GUS. Pod względem dostępności do infrastruktury kultury gminy województwa łódzkiego scharakteryzowano jako te o słabej dostępności (52%). Wskazano, że bardzo dobrą i dobrą dostępnością wyróżnia się jedynie 30 gmin województwa łódzkiego spośród których 53% stanowią gminy miejskie (Łódź, Łęczyca, Piotrków Trybunalski, Rawa Mazowiecka, Radomsko, Skierniewice, Łowicz, Konstancin Łódzki, Sieradz, Pabianice, Ozorków) i miejsko – wiejskie (Działoszyn, Wieluń, Opoczno, Pajęczno, Wieruszów). Wskazano, że istnieje wyraźne zróżnicowanie pomiędzy wschodnią a zachodnią częścią województwa. W zachodniej części regionu koncentrują się gminy o średniej, dobrej i bardzo dobrej dostępności. Gminy o słabej dostępności tworzą dwa wyraźne pasy w centralnej i wschodniej części regionu. Gminy o dostępności bardzo słabej są rozproszone i zwykle sąsiadują z obszarami o najwyższej wartości wskaźnika (miastami: Łodzią, Łęczycą, Radomskiem, Wieluniem). Analizy te znajdują też potwierdzenie w badaniach prowadzonych w ramach Diagnozy strategicznej łódzkiego obszaru metropolitalnego w 2013 r. – 50,5% badanych mieszkańców tego obszaru ocenia dostępność do usług kultury jako niewystarczającą⁴⁶. Problem najniższej dostępności dotyczy 15 gmin, w tym 14 wiejskich: Andrespola, Radomska, Łowicza, Szczercowa, Masłowic, Nowego Kawęczyna, Dobryszyc, Pątnowa, Drużbic, Ksawerowa, Nowosolnej, Łęczycy, Regnowa i Paradyża, w którym nie ma ani jednej instytucji kultury oraz 1 miejsko-wiejskiej – Drzewicy. Od 2011 roku sytuacja ta nie uległa diametralnej zmianie, chociaż należy zwrócić uwagę na nowe inwestycje w gminach o słabej dostępności np. nowoczesne ośrodki kultury powstały w Drzewicy, Ksawerowie, Ujeździe.
- Biorąc pod dostęp do infrastruktury kultury dla potrzeb osób niepełnosprawnych⁴⁷ (poruszających się na wózkach inwalidzkich) sytuacja ta uległa poprawie w latach 2009-2012, jednak nadal zaledwie 146 bibliotek i 91 domów kultury posiada odpowiednio dostosowane wejście do budynku. Udogodnienia wewnątrz budynku posiada jedynie 81 bibliotek i 58 domów kultury.

⁴⁶ Dane pochodzą z Diagnozy strategicznej łódzkiego obszaru metropolitalnego przygotowanej przez Polskie Towarzystwo Ekonomiczne Oddział w Łodzi – projekt dokumentu poddany konsultacjom w styczniu 2014 roku.

⁴⁷ W województwie łódzkim nie były dotychczas prowadzone badania dotyczące dostępności infrastruktury kultury do potrzeb innych grup niepełnosprawnych, podawane tutaj dane dotyczą statystyki GUS Bank Danych Lokalnych).

Najlepiej dostosowane do potrzeb niepełnosprawnych są teatry – 8 z nich posiada dostosowaną infrastrukturę (w tym teatry, dla których organizatorem jest Samorząd Województwa Łódzkiego); infrastrukturę dostępną dla osób niepełnosprawnych posiada także Filharmonia Łódzka⁴⁸.

- Z budżetu Samorządu Województwa Łódzkiego nie są wspierane przedsięwzięcia dotyczące poprawy infrastruktury instytucji kultury innych niż instytucji dla których organizatorem jest Samorząd Województwa Łódzkiego. Samorząd Województwa Łódzkiego jest organizatorem dla 7 instytucji kultury⁴⁹: Muzeum Sztuki w Łodzi, Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi, Teatru Wielkiego w Łodzi, Teatru im. Stefana Jaracza w Łodzi, Łódzkiego Domu Kultury, Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Łodzi, Filharmonii Łódzkiej im. Artura Rubinsteina w Łodzi. Na inwestycje w instytucjach kultury Samorządu Województwa Łódzkiego z budżetu województwa w latach 2007-2013 przeznaczono łącznie blisko 125 000 000zł⁵⁰.
- Wszystkie instytucje kultury Samorządu Województwa Łódzkiego mają siedzibę w stolicy regionu. Obecnie zamiejscowy ośrodek posiada jedynie Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi (Skansen „Łęczycka Zagroda Chłopska” w Kwiatkówku k. Łęczycy). Instytucja ta planuje też poszerzyć działalność poza łódzką siedzibą w ramach realizacji projektu „Tum – perła romańskiego szlaku”, który zakłada m.in. rekonstrukcję grodziska w Tumie oraz budowę tam pawilonu muzealnego. Regularną działalność poza siedzibą prowadzi ponadto Teatr im. Stefana Jaracza, który w ramach kontynuacji projektu „Utworzenie Europejskich Scen Teatru im. Stefana Jaracza w województwie łódzkim”⁵¹ wystawia spektakle na scenach w czterech miejscowościach województwa łódzkiego: Piotrkowie Trybunalskim, Skierniewicach, Radomsku i Sieradzu.
- W latach 2007-2013 inwestycje w infrastrukturę kultury w województwie łódzkim były finansowane także w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego, Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich, środków własnych jednostek samorządu terytorialnego oraz środków z programów Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (konkursy MKiDN, PISF, program wieloletni Kultura+). Dystrybucja środków z tych źródeł nie była jednak dotychczas przedmiotem analiz, brak jest opracowań badawczych na ten temat (w tym: zmapowania projektów, oceny projektów przez społeczność lokalną itp.)⁵².
- Na dzień 1 stycznia 2014 roku w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2007-2013, Osi Priorytetowej V Infrastruktura społeczna, Działanie V.4 Infrastruktura kultury podpisano umowy na realizację 28 projektów infrastrukturalnych, których

⁴⁸ Dane dotyczące muzeów umieszczono w rozdziale „Muzea i skanseny”.

⁴⁹ Taką samą liczbę instytucji posiadają województwa: opolskie i zachodniopomorskie; woj. zachodniopomorskie posiada podobną sytuację jak województwo łódzkie, ponieważ wszystkie jego instytucje mają siedziby w stolicy województwa. Najwięcej instytucji posiadają: województwo mazowieckie które jest organizatorem dla 28 instytucji oraz województwa: wielkopolskie i małopolskie - po 20 instytucji, a także województwo dolnośląskie – 19 instytucji.

⁵⁰ Źródło danych – opracowanie Departamentu Kultury i Edukacji – dane dotyczą dotacji inwestycyjnej dla instytucji kultury.

⁵¹ Projekt realizowany w l. 2005-2008, dofinansowany w ramach wdrażania ZPORR priorytet I. (rozbudowa i modernizacja infrastruktury służącej wzmocnieniu konkurencyjności regionów), działanie 4 (rozwój turystyki i kultury). Całkowita wartość projektu: 33,5 mln zł.

⁵² Przeprowadzenie badania ewaluacyjnego RPO WŁ pn. Ocena użyteczności, trafności, efektywności, skuteczności i trwałości projektów RPO WŁ realizowanych w obszarze edukacji i kultury w latach 2007-2013 zaplanowano na 2014 rok - zob. przypis 11 w niniejszym dokumencie.

wartość ogółem wynosi 316 557 095,60 zł w tym EFRR: 181 197 806,54 zł⁵³. Wśród projektów znalazły się m.in. działania dotyczące budowy ośrodków i utworzenia centrów kultury: w Drzewicy, Sulejowie, Kraśnicy (gm. Opoczno), Niewiadowie, Kutnie, Plichtowie, Skierniewicach czy Bełchatowie a także modernizacji muzeów: w Łodzi, Łowiczu, Brzezinach. W stolicy regionu w ramach tego działania dofinansowano m.in.: poprawę infrastruktury budynków Teatru Wielkiego w Łodzi, rewitalizację siedziby Muzeum Sztuki w Łodzi, przebudowę Sali Kolumnowej w Łódzkim Domu Kultury czy utworzenie muzeum interaktywnego w Centralnym Muzeum Włókiennictwa.

- W ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich w latach 2010-2013 zawarto 157 umów na realizację projektów w zakresie Działania 313/322/323 Odnowa i rozwój wsi, które dotyczyły budowy, rozbudowy, modernizacji infrastruktury kultury, w tym przede wszystkim świetlic wiejskich, ośrodków i domów kultury oraz bibliotek na terenie całego regionu. Całkowita kwota dofinansowania z UE wyniosła 50 110 698,78 zł⁵⁴ (wartość projektów ogółem: 104 178 159,77 zł). Projekty inwestycyjne, jak i miękkie np. zakupy strojów dla zespołów ludowych, wyposażenie lokalnych orkiestr etc. były też finansowane w ramach Działania 4.1/413 Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju – „małe projekty” (Leader), w którym dofinansowano 374 projekty na łączną kwotę 5 962 051,89 zł (wartość projektów ogółem: 10 922 741,73 zł). Z kolei w ramach Działania 4.1/413-313/322/323 Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju (Leader) – „Odnowa i rozwój wsi” dofinansowano 131 projektów na kwotę 31 021 243,98 zł (wartość projektów ogółem: 65 457 836,36 zł). Zarówno kwoty dofinansowań jak i liczba projektów świadczą o dużej skali wsparcia dedykowanego obszarom wiejskim.
- Z rządowego programu Kultura+, z priorytetu Biblioteka +. Infrastruktura bibliotek, dotychczas skorzystało niewiele bibliotek w regionie: Miejska Biblioteka Publiczna w Brzezinach pozyskała 60.000 zł na remont pomieszczeń (zmodernizowano sieć centralnego ogrzewania, pomalowano pomieszczenia), Gminna Biblioteka Publiczna w Rogowie otrzymała 700.000 zł dotacji (powstał zupełnie nowy budynek biblioteczny). W listopadzie 2013 r. zakończyła się budowa Gminnej Biblioteki Publicznej w Sulmierzycach, jej budowa była dofinansowana kwotą 1.000.000 zł. Pozostałe biblioteki: GBP w Mniszkowie (pow. opoczyński), GBP w Kiełczygłowie (pow. pajęczański), GBP w Żarnowie (pow. opoczyński), MBP w Rawie Mazowieckiej, GBP w Klonowej (pow. sieradzki) są na różnym etapie zaawansowania prac budowlanych bądź modernizacyjnych.
- Biblioteki w województwie korzystały też z dotacji w ramach programu „Kraszewski. Komputery dla bibliotek” (dwukrotnie uruchomiony w latach 2012-2013 przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego - operatorem programu był Instytut Książki). W pierwszej edycji programu z województwa łódzkiego dofinansowanie otrzymało 16 bibliotek (dotacje w kwotach od 18 do 20 tys. zł). W drugiej edycji - 9 bibliotek (dotacje w wysokości od 12 do 20 tys. zł).
- Osobną kwestią, która dotyczy publicznych instytucji kultury, jest otoczenie prawne i administracyjne, w jakim instytucje te funkcjonują. Zagadnienie to znacznie przekracza ramy niniejszego opracowania – nie było ono też dotychczas kompleksowo badane na poziomie kraju. Zarówno z perspektywy instytucji kultury jak i organizatorów działalności kulturalnej, a także innych podmiotów życia kulturalnego np. organizacji pozarządowych, uczelni artystycznych,

⁵³ Wg. realizacji dostępnej na:

http://www.rpo.lodzkie.pl/wps/wcm/connect/1a3ca480426c6082bb6dbb7c67cd6ef6/Stan_realizacji_RPO_WL_01012014.pdf?MOD=AJPERES

⁵⁴ Kwota całkowita dofinansowania z umów czynnych (aktualnych na dzień 31 grudnia 2013 r.). W przypadku projektów zakończonych (tzn. takich, dla których została zrealizowana płatność końcowa) wzięto pod uwagę kwoty wypłaconych środków UE.

zwraca się uwagę na niedoskonałość istniejących rozwiązań prawnych dotyczących m.in. prawa zamówień publicznych, prawa autorskiego, ustawy o finansach publicznych, funkcjonowania kontroli zarządczej w instytucjach kultury, jak również relacji organizator – instytucja kultury dotyczących sprawozdawczości, a także nadzoru i kontroli organizatora nad instytucjami. Ponadto istotnym zagadnieniem jest opracowanie narzędzi i mechanizmów prawnych, administracyjnych, finansowych, które mogłyby zwiększyć udział sektora prywatnego w finansowaniu kultury. Są to problemy, które wymagają dogłębnej analizy nie tylko na poziomie samorządowym, ale i centralnym. Na wagę tych zagadnień zwracano uwagę m.in. podczas Regionalnego Kongresu Kultury w 2011 roku⁵⁵, jak również w debatach ogólnokrajowych (m.in. Obywatele kultury⁵⁶).

3.2.2 Uczestnictwo i oferta

- W województwie łódzkim nie funkcjonuje obserwatorium kultury, którego zadaniem byłby m.in. bieżący monitoring uczestnictwa i oferty kulturalnej oraz badanie potrzeb odbiorców⁵⁷. Potrzeba funkcjonowania obserwatorium jest sygnalizowana (co najmniej od 2011 roku) przez instytucje kultury, środowiska naukowe i organizacje pozarządowe z regionu.
- Biorąc pod uwagę frekwencję w instytucjach kultury województwo łódzkie zajmuje w większości rankingów⁵⁸ 8 pozycję wśród województw – zarówno jeśli chodzi o liczbę widzów i słuchaczy w teatrach i instytucjach muzycznych, widzów w kinach, odwiedzających galerie i muzea jak i rankingi czytelnicze.
- Pozytywną tendencją jest wzrost na przestrzeni lat 2009-2012 widzów w teatrach dramatycznych w województwie łódzkim (w 2009 r. – 118873 widzów, w 2012 r. -167439), negatywną – spadek widzów operowych (jednak należy wziąć pod uwagę, że w 2012 roku jedyny teatr operowy w województwie był modernizowany i odnotowano znaczny spadek liczby spektakli).
- Liczba słuchaczy filharmonii w latach 2009-2012 spadła (w 2009 r. wyniosła 49795 słuchaczy, w 2012 r. – 35680), jednak spadła też liczba koncertów (w 2009 r. – 156, w 2012 r. – 93)⁵⁹.
- Liczba odwiedzających galerie i salony sztuki w latach 2009-2012 wzrosła (w 2009 r. wyniosła 197300 osób, w 2012 r. – 197300 osób), zwiększyła się również liczba wystaw organizowanych w tych instytucjach (w 2009 r. – 452, w 2012 r. – 513).
- Niepokojącą tendencją na przestrzeni lat 2009-2013 jest spadek liczby czytelników. W 2012 roku z bibliotek korzystało 404 425 czytelników (odnotowano spadek o blisko 14 tys. czytelników w stosunku do 2009 r.). W województwie łódzkim liczba czytelników na 1000 ludności w 2012 roku wynosiła 160 osób (w 2009 r. – 162 osoby; tendencja spadkowa dotyczy zarówno miasta jak i wsi).
- Biuro Planowania Przestrzennego, w ramach badań prowadzonych w 2011 roku, przeprowadziło analizę dotyczącą uczestnictwa w kulturze – spośród gmin miejskich największym uczestnictwem w kulturze wyróżniały się: Łódź, Skierniewice, a następnie Radomsko, Konstantynów Łódzki, Sieradz i Piotrków Trybunalski. Najmniejszym zaś, Zgierz i Brzeziny – miasta leżące w bliskiej odległości od stolicy regionu – Łodzi, gdzie oferta kulturalna jest o wiele bogatsza niż w innych miastach województwa. Pośród gmin wiejskich jedynie trzy gminy wyróżniały się bardzo dobrym

⁵⁵ Zob. J. Suchan, Instytucje publiczne, czyli jakie?, <http://www.kongres-kultury.pl/debata/teksty/art-jaroslaw-suchan-instytucje-publiczne-czyli-jakie-192.html>

⁵⁶ Por. Jarosław Suchan w rozmowie z Jasiem Kapelą, Krytyka Polityczna, 31.03.2011;

<http://www.krytykapolityczna.pl/Serwiskulturalny/SuchanPolskieprawohamujerozwojkultury/menuid-431.html>

⁵⁷ Źródłem danych przywołanych poniżej jest przede wszystkim Bank Danych Lokalnych GUS.

⁵⁸ Mowa tutaj o danych GUS.

⁵⁹ Zgodnie z danymi GUS – Bank Danych Lokalnych GUS.

uczestnictwem w kulturze: Biała, Kiernozia i Nieborów. Bardzo słabym uczestnictwem w kulturze charakteryzowało się 31 gmin, z których najgorzej wypadły, m.in. Nowosolna, Regnów, Słupia, Rawa Mazowiecka⁶⁰.

- Główną przeszkodą, w opinii mieszkańców województwa (zob. rodz. 3.2.3 niniejszego opracowania), uniemożliwiającą aktywny udział w życiu kulturalnym jest brak środków finansowych. Należy jednak podkreślić, że polityka cenowa stosowana przez instytucje kultury w województwie jest elastyczna – w przypadku instytucji kultury Samorządu Województwa Łódzkiego w każdej z nich funkcjonuje szereg zniżek (m.in. bilet za 1 zł dla dzieci i młodzieży do lat 16 w Muzeum Sztuki w Łodzi, Karta Rodzin Wielodzietnych – umożliwiająca 50% zniżki we wszystkich instytucjach, wejściówki w filharmonii i teatrach); ponadto porównując ceny biletów w instytucjach artystycznych – kształtują się one podobnie jak w innych województwach (jednak są zdecydowanie niższe niż np. w instytucjach funkcjonujących w Warszawie).
- W świetle badań prowadzonych przez naukowców z Uniwersytetu Łódzkiego, łódzkie instytucje kultury są odwiedzane najczęściej przez samych mieszkańców Łodzi (blisko 60% odwiedzających) oraz sąsiadujących powiatów (łódzki obszar metropolitalny)⁶¹ co z jednej strony może świadczyć o utrudnionym dostępie jak i o braku znajomości i zainteresowania ofertą łódzkich instytucji w regionie.
- Wśród problemów instytucji kultury zauważalne są m.in.: niski poziom współpracy między ośrodkami kultury, trudności w sprostaniu przez kadrę tych instytucji nowym oczekiwaniom odbiorców (dostosowanie godzin otwarcia instytucji do rytmu życia mieszkańców, kultura cyfrowa, nowe media, włączenie mieszkańców w tworzenie oferty). Należy podkreślić, że większość instytucji nie prowadzi stałych badań dotyczących uczestnictwa i oczekiwań odbiorców, część prowadzi je okazjonalnie lub w ramach określonych projektów (przykładem są działania instytucji artystycznych np. deliberacja w Filharmonii Łódzkiej, badania widowni przeprowadzane w ramach festiwalu Nowa Klasa Europy w Teatrze im. Stefana Jaracza, czy – w regionie – ankieta przeprowadzana przez Miejskie Centrum Kultury w Bełchatowie pn. „Kulturalni Bełchatów”).
- W przypadku domów kultury trzeba zwrócić uwagę na grupy wiekowe do których najczęściej kierowana jest oferta instytucjonalna – są to przede wszystkim dzieci i młodzież, a w drugiej kolejności – seniorzy. Brak jest oferty dla osób dorosłych, które chciałyby podnieść kompetencje kulturowe oraz brak propozycji wspólnych zajęć dla rodzin (propozycje takie pojawiają się za to coraz częściej w muzeach).
- Rolę ośrodka wojewódzkiego odpowiadającego na problemy i potrzeby regionu pełni Łódzki Dom Kultury, który po Regionalnym Kongresie Kultury podjął się realizacji szeregu przedsięwzięć integrujących sektor kultury, wśród nich znajdują się m.in.: szkolenia dla kadr kultury pn. Regionalna Akademia Kadr Kultury, utworzenie Regionalnej Sieci Kin Cyfrowych Województwa Łódzkiego m.in. wspierającej domy kultury w ich działalności kinowej, uruchomienie portalu Regionkultury.pl, którego głównym celem jest uspoźnienie i wymiana informacji o wydarzeniach kulturalnych w całym regionie, organizacja Łódzkich Spotkań Teatralnych w regionie, organizacja Konferencji Dyrektorów i Kustoszy Muzealnych z województwa łódzkiego. Instytucje kultury

⁶⁰ Por. „Diagnoza do programu rozwoju kultury województwa łódzkiego”, oprac. Biuro Planowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego, Łódź 2011.

⁶¹ „Powiązania Łodzi w świetle dojazdów do placówek kultury”, oprac. Iwona Pielesiak, Bartosz Bartosiewicz, badanie zrealizowane w ramach projektu badawczego „Spójność terytorialna Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego”; Katedra Zagospodarowania Środowiska i Polityki Przestrzennej, Wydział Nauk Geograficznych Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2012.

w regionie, podczas dyskusji środowiskowych, zwracały uwagę na problem niedofinansowania działań merytorycznych (wskazywano, iż dotacja podmiotowa pokrywa koszty stałe utrzymania instytucji, natomiast brakuje środków na działalność), dlatego Łódzki Dom Kultury zainicjował w 2012 roku konkurs na dofinansowanie działań kulturalnych (w 2012 roku na realizację konkursu Samorząd Województwa Łódzkiego przeznaczył kwotę 400 000 zł, zrealizowano 47 projektów na terenie całego województwa).

- Rolę instytucji koordynującej i monitorującej biblioteki w regionie pełni Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Łodzi – instytucja kultury Samorządu Województwa Łódzkiego. Instytucja to odpowiada m.in. za nadzór merytoryczny nad Siecią bibliotek samorządowych Łodzi i województwa łódzkiego, promocję czytelnictwa (w 2012 r. instytucja zainicjowała kampanię społeczną pod hasłem „Łódzkie Czyta!”), realizację w województwie Programu Rozwoju Bibliotek (PRB), wieloletniego programu Kultura+, priorytet: Biblioteka+, jest także koordynatorem projektu „RozPRACUJ to z biblioteką” Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności i Fundacji Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego). Należy podkreślić, że programy te mają kluczowe znaczenie nie tylko w poprawie infrastruktury bibliotek (w tym dostępu do Internetu w bibliotece i redukowaniu wykluczenia cyfrowego mieszkańców województwa) jak i poszerzeniu ich oferty o działania animujące społeczności lokalne. W ramach PRB w woj. łódzkim w trzech rundach uczestniczyło ogółem 49 bibliotek publicznych (I runda - 9, II runda - 30, III runda - 10), łącznie z filiami bibliotecznymi - 125 placówek, czyli 34% uprawnionych bibliotek (biblioteki gmin wiejskich, gmin miejsko-wiejskich i małych miast do 20 tys., mieszkańców). Dzięki Programowi zakupiono np. sprzęt komputerowy, urządzenia wielofunkcyjne, projektory multimedialne, utworzone zostały kąciki czytelnicze dla dzieci, a bibliotekarze mogli wziąć udział w specjalnie dedykowanych im szkoleniach. Fundacja Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego uruchomiła dodatkowo program „ROZPracuj to z biblioteką!” skierowany do wszystkich bibliotek z grupy docelowej PRB, który nie wzięły udziału w trzech rundach PRB. Do tego programu zakwalifikowało się 19 bibliotek z województwa łódzkiego (razem z filiami - 43 placówki). Realizacja programu ma istotne znaczenie dla poprawy dostępności i oferty tych instytucji. Trzeba jednak zaznaczyć, że programy te nie rozwiązują jednego z najważniejszych problemów sygnalizowanych przez bibliotekarzy, którym są ograniczone środki finansowe m.in. na zakupy nowości, co stanowi istotną przeszkodę w pozyskiwaniu nowych czytelników.
- W latach 2009-2012 znacznie poprawił się dostęp czytelników do Internetu w bibliotekach publicznych (w 2012 roku w bibliotekach funkcjonowały 1207 komputery podłączone do Internetu dostępne dla czytelników tj. o 237 więcej niż w 2009 roku). Na przykładzie Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej obserwowane jest rosnące zainteresowanie zbiorami dostępnymi on-line – świadczy o tym dwukrotny wzrost czytelników Biblioteki Cyfrowej Regionalia Ziemi Łódzkiej w latach 2012-2013. Na podstawie badań ankietowych prowadzonych w bibliotekach w województwie łódzkim w 2013 roku trzeba jednak stwierdzić, że zaledwie 10% bibliotek prowadzi cyfryzację zbiorów, ponad 50% bibliotek zgadza się ze stwierdzeniem, że digitalizacja zbiorów jest niezbędna, jednak instytucje nie są w stanie podołać jej finansowo.
- Postępujący rozwój mediów cyfrowych umożliwia aktywny udział w życiu kulturalnym (odbiór treści kultury, ich tworzenie i współtworzenie) praktycznie bez wychodzenia z domu – istotnym zagadnieniem staje się więc dostęp mieszkańców województwa łódzkiego do internetu. Z danych GUS wynika, że 59,2% gospodarstw domowych w województwie łódzkim w 2012 roku posiadało komputer z dostępem do Internetu (plasuje to województwo łódzkie dopiero na 14 miejscu wśród

województw w kraju), w tym 41,5% - z dostępem do internetu szerokopasmowego (przedostatnie miejsce wśród województw w kraju)⁶².

- Istotnym zagadnieniem, z punktu widzenia uczestnictwa w kulturze, jest spadek liczby kin w województwie łódzkim w latach 2009-2012 – w tych latach w województwie przestało funkcjonować 6 kin. Zagadnienie to wiąże się z trudnością w utrzymaniu się na rynku kin jednosalowych (głównie działających przy domach kultury), które nie przeszły na technikę cyfrową, a musiały zmierzyć się z konkurencją multipleksów. Mimo spadku liczby kin należy zauważyć, że liczba widzów w kinach w województwie łódzkim stale rośnie – w latach 2004-2009 liczba widzów zwiększyła się o 26,4%, wzrost następował też w latach 2009-2013, tak, że w 2012 roku liczba widzów wyniosła 2 093 376 osób. Dzięki programom operacyjnym Polskiego Instytutu Sztuki Filmowej niektóre domy i ośrodki kultury zmodernizowały sale kinowe (np. Radomsko, Łowicz, Koluszki, Skierniewice, Bełchatów, Kutno) – jednak nadal, pomimo posiadanego profesjonalnego sprzętu borykają się z odpływem widzów do multipleksów i mają problemy w prowadzeniu negocjacji z dystrybutorami. Obecnie, problemy dotyczące rozwoju kin lokalnych w województwie łódzkim dyskutowane są w ramach cyklicznych spotkań Regionalnej Sieci Kin Cyfrowych Województwa Łódzkiego. Do sieci należy do niej 18 podmiotów - kina cyfrowe, ale także instytucje kultury posiadające sale kinowe wymagające modernizacji. Rolę Lidera Sieci pełni Łódzki Dom Kultury.
- Z danych opracowanych przez Biuro Planowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego wynika, że w latach 2004-2010 w województwie łódzkim odbyło się 1 013 imprez, z których ponad 65,3% miało charakter lokalny, 13,1%, - krajowy, 13,7% - regionalny. Najwięcej imprez kulturalnych oraz festiwali i wydarzeń związanych z kulturą odbyło się: w Łodzi, Sieradzu, Piotrkowie Trybunalskim i Radomsku⁶³. W latach 2011-2012 nie była prowadzona podobna analiza, jednak na podstawie danych GUS wynika, że w województwie łódzkim w latach 2011-2012 zorganizowano ponad 400 imprez, wzięło w nich udział blisko 2 mln osób. Analizując cykliczne imprezy kulturalne odbywające się w województwie należy stwierdzić, że ich organizatorami są głównie samorządowe instytucje kultury oraz organizacje pozarządowe.
- Wartościowe artystycznie przedsięwzięcia odbywają się na terenie całego regionu, jednak zauważalny jest wyraźny rozdźwięk między rodzajem i tematyką wydarzeń proponowanych odbiorcom w Łodzi a w województwie. W Łodzi najwięcej jest wydarzeń filmowych, teatralnych, koncertów muzycznych – i to one cieszą się największą popularnością, natomiast w regionie więcej jest imprez plenerowych dla szerokiej publiczności: pikników, pokazów historycznych, dni miast, których organizatorzy stawiają sobie za cel integrację lokalnej społeczności.
- Z opracowań Biura Planowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego dotyczących organizowanych w latach 2004-2010 imprez wynika, że wydarzenia o randze międzynarodowej stanowiły zaledwie 7,9%. Współpracę międzynarodową prowadzą głównie łódzkie instytucje artystyczne (Teatr im. Stefana Jaracza w Łodzi, Teatr Logos w Łodzi, Teatr Arlekin w Łodzi, Teatr Lalki i Aktora Pinokio w Łodzi, Teatr Wielki w Łodzi, Filharmonia Łódzka), Kino Charlie w Łodzi, największe łódzkie muzea: Muzeum Sztuki w Łodzi, Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi, Muzeum Kinematografii w Łodzi, Centralne Muzeum Włókiennictwa w Łodzi, Muzeum Tradycji Niepodległościowych w Łodzi, szkoły artystyczne działające na terenie województwa łódzkiego oraz organizacje pozarządowe (m.in. Stowarzyszenie Teatralne Chorea, Łódź Art Center,

⁶² Zob. Rocznik Statystyczny Województw 2013, Główny Urząd Statystyczny 2013.

⁶³ Zob. „Diagnoza do programu rozwoju kultury województwa łódzkiego”, oprac. Biuro Planowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego, Łódź 2011.

Stowarzyszenie Promocji Kultury im. Aleksandra Tansmana). Aktywność międzynarodową podejmują także muzea regionalne (m.in. w Wieluniu, Radomsku, Bełchatowie, Zgierzu, Łęczycy) i ośrodki kultury (m.in. Śródmiejskie Forum Kultury w Łodzi, Poleski Ośrodek Sztuki w Łodzi, Fabryka Sztuki w Łodzi). Na poziomie regionu brak jest spójnego monitoringu i ewaluacji tych działań, natomiast udzielane jest dla wsparcia finansowe zarówno z budżetu Województwa Łódzkiego (dla projektów realizowanych przez instytucje kultury Samorządu Województwa Łódzkiego – w formie dotacji bieżących i celowych – oraz projektów organizacji pozarządowych dofinansowywanych w konkursach dla NGO ogłaszanych rokrocznie przez Zarząd Województwa Łódzkiego) jak i ze środków UE (konkurs na dofinansowanie projektów polegających na marketingu i promocji produktów i „marek” regionalnych i lokalnych).

- Istotnym zagadnieniem jest także promocja wydarzeń kulturalnych w mediach. Jak pokazują badania ankietowe przeprowadzone wśród mediów z województwa łódzkiego w 2013 r. przez Departament Kultury i Edukacji Urzędu Marszałkowskiego Województwa Łódzkiego – programy, czy też artykuły dedykowane kulturze regionu województwa pojawiają się we wszystkich mediach w województwie łódzkim. Nadawane są one w dobrym czasie antenowym oraz zamieszczane są w czytanej części numeru. Zdecydowana większość mediów z województwa łódzkiego (radio, prasa, telewizja, strony www) ma jednak charakter lokalny, czyli zasięg do maksymalnie 2 sąsiadujących powiatów (88,6%) – takie rozdrobnienie mediów może być istotnym utrudnieniem w przypadku organizacji akcji informacyjnych, promocyjnych czy wizerunkowych o charakterze wojewódzkim i ogólnopolskim.
- Należy zwrócić uwagę na fakt, że Samorząd Województwa Łódzkiego rokrocznie przeznaczają środki budżetowe na wsparcie wydarzeń kulturalnych w ramach konkursów dla organizacji pozarządowych. W latach 2007-2013 wsparto organizację łącznie 299 wydarzeń w całym regionie – zarówno tych dużych, międzynarodowych jak i mniejszych wydarzeń regionalnych, przeznaczając łączną kwotę 8 550 000 zł. Zainteresowanie organizacją coraz to nowych przedsięwzięć kulturalnych przez organizacje pozarządowe jest wysokie; w latach 2007-2012 systematycznie rosła liczba wnioskodawców (w 2007 r. złożono 79 wniosków, podczas gdy w 2012 – 216). W 2013 r. liczba wniosków złożonych w stosunku do 2012 roku zmalała, jednak trzeba zauważyć, że całkowita kwota przeznaczona na koncert również była niższa (w 2012 r. – 2 mln zł, w 2013 – 1 mln. zł). Trzeba jednak podkreślić, że największą aktywnością wykazują się organizacje pozarządowe z Łodzi, a także powiatów: radomszczańskiego, łódzkiego wschodniego, zgierskiego i łowickiego. Szacuje się, że co roku w wydarzeniach dofinansowanych w konkursie uczestniczy corocznie ok. 60-70 tys. osób.
- Trzeba podkreślić, że atrakcyjna oferta kulturalna organizacji pozarządowych ma stałą publiczność i staje się uzupełnieniem dla oferty instytucjonalnej – co szczególnie widać w Łodzi m.in. na przykładzie inicjatyw teatralnych takich jak Teatr Szwalnia czy działalność Teatru Chorea. Należy jednak zauważyć, że organizacje pozarządowe (tak zresztą jak i instytucje kultury) odznaczają się niskim poziomem współpracy (konkurencja o środki finansowe).

3.2.3 Preferencje kulturalne mieszkańców województwa łódzkiego w świetle prowadzonych badań.

W 2011 roku w województwie łódzkim zostało przeprowadzone badanie dotyczące preferencji kulturalnych mieszkańców województwa łódzkiego⁶⁴. Wyniki badania skierowanego do mieszkańców województwa pokazały, że:

- Zdecydowana większość respondentów z terenu województwa łódzkiego (74%) najczęściej wybiera życie kulturalne w zaciszu własnego domu/mieszkania, gdzie spędza czas oglądając telewizję, czytając, czy korzystając z komputera.
- 22% osób z regionu zadeklarowało, iż najczęściej bierze udział w życiu kulturalnym w swojej miejscowości, najbliższej okolicy, a jedynie 4% korzysta z oferty poza swoją miejscowością. 5% mieszkańców deklarowało, że skorzystało w ciągu ostatniego roku z oferty kulturalnej poza granicami Polski.
- 3% respondentów z Łodzi zadeklarowało, że najczęściej bierze udział w życiu kulturalnym poza Łodzią. Największy odsetek badanych, którzy korzystają z oferty kulturalnej poza województwem łódzkim to respondenci z Łodzi, w wieku 25-34 – wśród tej grupy wiekowej odsetek ten wynosi aż 49%.
- 40% respondentów z regionu korzystających z oferty kulturalnej we własnym domu zadeklarowało, iż nie ma możliwości innego uczestniczenia w życiu kulturalnym. Prawie 1/3 badanych właśnie taki sposób uczestniczenia w kulturze uważa za najbardziej atrakcyjny, a 19% osób jest na tyle zadowolonych ze sposobu, w jaki uczestniczy w kulturze, że nie mają one motywacji, aby zaspokajać swoje potrzeby kulturalne w inny sposób czy w innym miejscu.
- Respondenci z regionu mieli wyraźny problem z wymienieniem przykładowych ośrodków kultury, jakie znajdują u siebie w miejscowości, w powiecie czy w województwie. Kłopot sprawiła też badanym ocena wymienionych instytucji. Najbardziej pozytywnie została oceniona oferta kulturalna, jaką zapewniają placówki w województwie (58% badanych jest zadowolona lub raczej zadowolona). Stosunkowo najgorzej wypadła ocena instytucji kultury z miejscowości, w których mieszkają badani (46% ocen negatywnych).
- Najbardziej popularną aktywnością kulturalną wśród mieszkańców województwa łódzkiego jest oglądanie filmu w telewizji (79% badanych robi to bardzo często). 36% badanych więcej niż 5 razy w ciągu ostatniego roku oglądało filmy na komputerze, a 37% wychodziło do restauracji czy kawiarni. Warto zauważyć, że 71% badanych nie było w ciągu ostatniego roku ani razu w teatrze, 61% w galerii i muzeum, 46% nie wzięło udziału w żadnej imprezie kulturalnej czy festiwalu. 45% nie było na koncercie, a 44% w ciągu ostatniego roku nie było

⁶⁴ Badanie było prowadzone przez Biuro Badań Społecznych „Question Mark” od lipca do września 2011 r. Zrealizowano sześćset wywiadów kwestionariuszowych w domach respondentów (180 w Łodzi, 420 – na terenie województwa poza Łodzią) – mieszkańców miast jak i wsi. Dobór respondentów miał charakter kwotowy, a próba odzwierciedlała strukturę populacji województwa pod względem wieku (struktura populacji od 16 roku życia) i płci. Dodatkową zmienną, którą badacze kontrolowali było wykształcenie. Dobór respondentów odbywał się na poziomie powiatu. Do badania wybrano miasta na prawach powiatu: Łódź, Piotrków Trybunalski i Skierniewice oraz sześć innych powiatów: radomszczański, skierniewicki, sieradzki, łaski, kutnowski oraz zgierski. Kwestionariusz dzielił się na cztery części: kultura a przestrzeń, kultura zinstytucjonalizowana, kultura a sieć, ekonomia kultury. Badanie wychodziło poza wąskie, zinstytucjonalizowane spojrzenie na kulturę. Pytania o zachowania mieszkańców województwa, miejsca, w których lubią przebywać, w których spotykają się ze znajomymi, mówiło więcej o ich preferencjach kulturalnych, niż zapytanie wprost o ich potrzeby, zob. „Preferencje kulturalne mieszkańców województwa łódzkiego”, oprac. Biuro Badań Społecznych „Question Mark”, Łódź 2011.

nawet w kinie. Nie ma znaczących różnic w częstotliwości uczestnictwa pomiędzy mieszkańcami miast i wsi. W przypadku mieszkańców Łodzi większość badanych (58%) zadeklarowało, iż w przeciągu ostatniego roku, chociaż raz uczestniczyli w imprezie/wydarzeniu kulturalnym na terenie miasta. 13% wskazało na wielokrotne uczestnictwo, 20% badanych zadeklarowało kilkakrotny udział w takich wydarzeniach, a 24% raz lub dwa. Najczęstszą i najbardziej popularną rozrywką kulturalną wśród mieszkańców Łodzi jest kino.

- Respondenci potwierdzają, że mają możliwość uczestniczenia w różnego rodzaju działaniach związanych z kulturą czy działaniach na rzecz danej społeczności. Jednak oferta miast w województwie łódzkim, jest dużo bogatsza niż oferta na wsiach. Częściej jednak w imprezach organizowanych na poziomie lokalnym uczestniczą mieszkańcy miast niż wsi. Najbardziej popularne imprezy, w których z chęcią uczestniczą mieszkańcy województwa to festyny i jarmarki (38% respondentów uczestniczy w nich najchętniej). Niemal równie chętnie badani wybierają się do kina (35%), 20% lubi uczestniczyć w koncertach polskich gwiazd, 16% w widowiskach kabaretowych, a 12% koncertach klubowych. Tylko 1 na 10 badanych chętnie chodzi do teatru. Mieszkańcy miast preferują uczestnictwo w koncertach, festiwalach filmowych, wyjściach do kina i do teatru, a także pokazy lotnicze i rekonstrukcje historyczne, podczas gdy mieszkańcy wsi wołają festyny, jarmarki, widowiska folklorystyczne oraz kabaretowe.
- Prawie 1/3 osób z regionu nie przeczytała ani nie przesłuchała w formie audiobooków żadnej książki w przeciągu ostatnich 6 miesięcy (w przypadku mieszkańców Łodzi – 18%). Najwięcej badanych z regionu, jako główne źródło dostępu do książek podaje biblioteki (42%), bądź pożycza książki od znajomych lub rodziny (32%). 28% respondentów kupuje nowe papierowe książki, a jedynie 3% odsłuchuje książki w formie audiobooków. Respondenci z Łodzi, jako źródła otrzymywania książek najczęściej wskazywali pożyczanie ich od rodziny i znajomych (38% respondentów). Następną najczęściej wybieraną odpowiedzią był zakup nowych książek papierowych (35%). Trzecim, najczęstszym źródłem dostępu do książek okazało się wypożyczenie ich z biblioteki, co zadeklarowało 20% badanych.
- O interesujących wydarzeniach kulturalnych w kraju, województwie czy mieście/powiecie badani czerpią informacje najczęściej z telewizji. Ważnym medium, zarówno na poziomie wojewódzkim jak i lokalnym jest także prasa. Duża część badanych z regionu (42%) o różnych wydarzeniach lokalnych dowiaduje się po prostu od sąsiadów, znajomych lub rodziny. 1/3 respondentów z regionu korzysta z Internetu, aby znaleźć informacje o imprezach o charakterze ponadlokalnym, a 1/4 w Internecie szuka doniesień o wydarzeniach lokalnych.
- Do korzystania z Internetu przyznało się jednak dużo więcej badanych z regionu, bo 64%, z czego 75% posiada stałe łącze w swoim mieszkaniu (w przypadku Łodzi do korzystania z Internetu przyznało się 71% badanych, stałe łącze posiada 69%). Badani z regionu dzięki Internetowi, biorą aktywny udział w życiu kulturalnym. Ponad 3/4 badanych korzysta z Internetu, aby słuchać muzyki on-line, a 69% szuka informacji o filmach, sztukach teatralnych czy dziełach sztuki. Niewiele mniej (65%) szuka także informacji o artystach oraz ogląda filmy on-line. Ponad połowa deklaruje, że w Internecie czyta artykuły dotyczące kultury. Prawie połowie badanych zdarzyło się też kupować w sieci płyty, książki oraz bilety na wydarzenia kulturalne (48%). 1/3 respondentów zadeklarowała, że zdarza im się przeglądać zasoby muzeów, galerii czy też szukać informacji o nich. Nieco mniejszą popularnością cieszą się

dyskusje na temat kultury na forach internetowych (27% bierze w nich udział), a 17% propaguje w sieci wydarzenia kulturalne, które uważa za ciekawe.

- 43% mieszkańców województwa wydaje miesięcznie na kulturę do 50 złotych (ponad połowę z nich stanowią mieszkańcy wsi), 1/3 przeznaczają na kulturę około 51-100 złotych. 1/5 respondentów przeznaczają na ten cel od 100 do 300 złotych, a powyżej 300 złotych wydaje jedynie 3% badanych.
- Mieszkańcy województwa łódzkiego najczęściej wskazywali na brak czasu (33%), jako na powód braku uczestniczenia w życiu kulturalnym. Na drugim miejscu uplasował się brak pieniędzy (24%). W przypadku mieszkańców Łodzi najbardziej w uczestnictwie w imprezach kulturalnych przeszkadza im brak pieniędzy (34%) i brak czasu (32%).
- Większość mieszkańców województwa łódzkiego zgodziła się z tym, że kultura powinna decydować o rozwoju województwa (56%), podczas gdy 36% badanych uważa, że nie jest to najważniejsze. W przypadku mieszkańców Łodzi – zdecydowana większość respondentów uważa, że rozwój województwa łódzkiego powinien być oparty przede wszystkim na kulturze (72%).

3.3 Przemysły kultury i przemysły kreatywne w województwie łódzkim.

- Pojęcie przemysły kultury odnosi się do określenia branż, które „łączą tworzenie, produkcję i komercjalizację produktu o charakterze niematerialnym i kulturowym, a produkt (zawarte w nim treści) są chronione zwykle prawem autorskim”⁶⁵ natomiast pojęcie „przemysły kreatywne” jest związane z szerszym podejściem do kultury, z branżami „które mają swoje źródło w indywidualnej kreatywności, umiejętności i talencie, a także mają potencjał do tworzenia bogactwa i miejsc pracy poprzez tworzenie i wykorzystywanie własności intelektualnej”⁶⁶. Do przemysłów kultury, o których będzie mowa w Programie zaliczono (za klasyfikacją zastosowaną przez KEA European Affairs): film i wideo, gry wideo, muzykę (rynek muzyczny), książki i prasę, natomiast do przemysłów kreatywnych: design (moda, grafika, projektowania wnętrz, wzornictwo użytkowe), architekturę i reklamę⁶⁷. Jak wynika z analiz Instytutu Badań Strukturalnych⁶⁸ największymi branżami z tych sektorów w Polsce są reklama i działalność wydawnicza (5 mld zł). Jeśli chodzi o zatrudnienie, najwięcej osób zajmuje się twórczością literacką, artystyczną, a także pracuje w instytucjach sztuki. Biorąc pod uwagę udział przemysłów kreatywnych w wartości dodanej, województwo łódzkie w 2008 plasowało się na 6 miejscu wśród województw w Polsce⁶⁹. Przemysły kreatywne, zgodnie z diagnozami stawianymi w Regionalnej Strategii Innowacji dla

⁶⁵ Definicja UNESCO sformułowana na Konferencji Generalnej ONZ do Spraw Oświaty, Nauki i Kultury, Paryż 3-21.10.2005

⁶⁶ „Creative industries mapping document”, Department for Culture, Media and Sport, London 2001, s. 5.

⁶⁷ Podział ten wyraźnie odróżnia przemysły kreatywne od przemysłów Kultury, wskazując, że przemysły kreatywne to te sektory, które nie są bezpośrednio związane z działalnością kulturalną w tradycyjnym rozumieniu, jednak bazują na potencjale kreatywnym, tworzonym w obszarze Kultury, zob.: „The economy of culture in Europe”, KEA European Affairs, 2006, <http://www.keanet.eu/ecoculture/studynew.pdf>

⁶⁸ Zob. „Znaczenie gospodarcze sektora kultury. Wstęp do analizy problemu. Raport końcowy”, Instytut Badań Strukturalnych, Warszawa 2010; por. też „Strategia promocji i komunikacji marketingowej Marki Łódź na lata 2010-2016, s. 51: „Zgodnie z opracowaniem wykonanym przez European Concept Consulting „ArtInkubator. Koncepcja merytoryczno-funkcjonalna” w regionie łódzkim działa ponad 1000 podmiotów, które można zaliczyć do sektora kreatywnego i kultury (wg publikacji „Łódź w liczbach” wydanej przez GUS i Urząd Miasta Łodzi), w tym 153 firmy z sektora filmowo-medialnego zatrudniającego blisko 11 tys. osób (dane: Biuro Rozwoju Przedsiębiorczości i Miejsc Pracy UMŁ – badanie Media tor).

⁶⁹ Jw.; brak jest nowszych badań dotyczących sektora kreatywnego województwa łódzkiego, dostępne badania dotyczą jedynie stolicy regionu.

Województwa Łódzkiego (LORIS 2030) są jedną z branż kluczowych województwa łódzkiego. Natomiast nowoczesne włókiennictwo i przemysł odzieżowy (w tym wzornictwo) to branże z największym potencjałem rozwoju – branże specjalizacji regionu.

- Potencjał sektora kreatywnego koncentruje się w stolicy regionu. W 2010 roku Łódź przyjęła do realizacji dokument strategiczny „Strategia zarządzania marką Łódź na lata 2010-2016”. Wskazano tam kierunek w jakim należy podążać, kreując wizerunek Łodzi, który powinien opierać się o koncepcję Łodzi, jako „Centrum Przemysłów Kreatywnych”.
- Z dostępnych badań⁷⁰ wynika, że w 2010 roku w Łodzi funkcjonowało 3395 podmiotów, których działalność wiąże się z branżami kreatywnymi, liczba tych podmiotów systematycznie zwiększa się od 2004 roku (w 2010 r. stanowiły 3,77% wszystkich podmiotów gospodarczych w Łodzi) co można wiązać m.in. ze zwiększaniem się w tych latach wydatków miasta na kulturę. Sektor ten zatrudnia ok. 11 tys. osób. Najliczniej reprezentowane są podmioty związane z reklamą, branżą architektoniczną i filmową (najliczniejszą grupą w tej branży są podmioty związane z produkcją filmów, nagrań wideo i programów TV i stanowią prawie 83% wszystkich podmiotów z tej branży). W przypadku branży filmowej w Polsce więcej podmiotów ma swoją siedzibę jedynie w Warszawie.
- Spośród wielu przykładów łódzkich firm z branży przemysłów kreatywnych rozpoznawalnych w kraju i za granicą można wymienić np. firmę MobileMS (opracowała m.in. system fotokodów, dzięki któremu można zwiedzać miasto, jest inicjatorem i wykonawcą szeregu projektów z zakresu e-kultury), pracownię architektoniczną MOOMOO Architects, firmę producencką Opus Film czy kompleks filmowo-dźwiękowo-koncertowy TOYA STUDIOS.
- Analiza struktury sektora kreatywnego według definicji opracowanej przez KEA European Affairs, dowodzi faktu, iż w Łodzi sektor ten składa się w prawie 60% z podmiotów gospodarczych reprezentujących przemysły kreatywne. Prawie 30% sektora kreatywnego Łodzi stanowią przemysły kultury, przy czym dużą rolę odgrywa tutaj produkcja filmowa i działalność postprodukcyjna związana z wytwarzaniem filmów (ok. 40% przemysłów kultury w Łodzi). Blisko 90% wszystkich przedsiębiorstw sektora kreatywnego zatrudnia do 3 pracowników, a dalsze 7% nie więcej niż 9 osób, co jest zbliżone do ogólnopolskich statystyk.
- Bazą dla rozwoju przemysłów kultury i przemysłów kreatywnych w Łodzi stanowią m.in. wyższe uczelnie artystyczne. Województwo łódzkie przoduje w ogólnopolskich statystykach – posiadając największą liczbę uczelni artystycznych (4) oraz największą liczbę studentów tych szkół (w 2012 r. – 3328). Potencjał kreatywny wiąże się m.in. z działalnością Państwowej Wyższej Szkoły Filmowej, Telewizyjnej i Teatralnej im. L. Schillera oraz Akademii Sztuk Pięknych im. W. Strzemińskiego i Akademii Muzycznej im. Grażyny i Kiejstuta Bacewiczów, a także z działalnością uczelni niepublicznych tj. Wyższej Szkoły Sztuki i Projektowania. Potencjał ten budują także Politechnika Łódzka (kszałci m.in. na kierunkach wzornictwo czy architektura) oraz Uniwersytet Łódzki i szkoły niepubliczne. Należy jednak zauważyć, że uczelnie artystyczne/uczelnie wyższe nie podejmują szerokiej, systemowej współpracy pomiędzy sobą. Niski jest też poziom współpracy uczelni z samorządami (ogranicza się on głównie do przyznawania stypendiów i nagród, organizacji konkursów, ewentualnie oceny wniosków stypendialnych przez ekspertów z uczelni) oraz z instytucjami kultury (wyjątkami są m.in.: rozwijająca się, stała współpraca pomiędzy Filharmonią Łódzką a Akademią Muzyczną, a także współpraca PWSFTviT i Muzeum Kinematografii w Łodzi).

⁷⁰ Zob. Patrycja Pożycka, „Łódź – miasto kreatywne. Badanie potencjału kreatywnego Łodzi na tle wybranych miast Polski”, konsultacja merytoryczna i współredakcja: dr Zbigniew Przygodzki, Katedra Gospodarki Regionalnej i Środowiska, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny, Uniwersytet Łódzki, Łódź 2012.

Rozwija się natomiast współpraca wyższych uczelni z biznesem czego przykładem jest m.in. Centrum Transferu Technologii w Akademii Sztuk Pięknych im. W. Strzemińskiego.

- Na rzecz rozwoju w Łodzi przemysłów kultury i przemysłów kreatywnych działają organizacje pozarządowe m.in. Łódź Art Center, Fundacja Edukacji Wizualnej, Łódzkie Stowarzyszenie Inicjatyw Miejskich Topografie, Fundacja Art Industry (organizator Międzynarodowego Festiwalu Producentów Muzycznych Soundedit), instytucje tj. Art Inkubator, Fabryka Sztuki w Łodzi, Bajkonur (studio nagrań, sale prób i scena artystyczna powstały z inicjatywy organizacji pozarządowej), prywatni przedsiębiorcy tj. wydawca Magazynu Purpose, czy Grupa Kreatywna Moda Forte (organizator FashionPhilosophy Fashion Week Poland)⁷¹, a także samorząd miasta – poprzez wyspecjalizowane komórki tj. Łódź Film Commission (wspiera produkcję filmową w Łodzi i regionie nieodpłatnie - poprzez komisję filmową i finansowo w ramach organizacji konkursu dla producentów).
- W Łodzi organizowane są także międzynarodowe imprezy, które prezentują m.in. młodych twórców i artystów tj. Międzynarodowy Festiwal Szkół Filmowych i Telewizyjnych „Mediaschool” czy Forum Kina Europejskiego „CINERGIA” oraz Fotofestiwal czy Łódź Design.
- W województwie łódzkim nie były dotychczas prowadzone diagnozy dotyczące potrzeb twórców/ artystów, które pozwoliłyby na opracowanie dedykowanych im narzędzie wsparcia; nie diagnozowano też dorobku w poszczególnych obszarach aktywności twórczej, nie analizowano dokonań twórców i artystów z naszego regionu na tle kraju czy Europy.
- Formą wsparcia Samorządu Województwa łódzkiego dla młodych artystów i twórców są stypendia artystyczne przyznawane od 2008 roku (od 2011 roku wprowadzono dwie kategorie: młody twórca – wspierającą realizację konkretnych działań artystycznych oraz uczeń). W latach 2008-2013 Samorząd Województwa przeznaczył na stypendia łączną kwotę 762 400 zł, udzielono wsparcia 168 osobom. Z prowadzonych statystyk wynika, że większość stypendystów stanowią mieszkańcy Łodzi (blisko 38%) na co wpływ ma z pewnością dostęp do szkolnictwa artystycznego i kadry naukowej. Województwo nie prowadziło jednak badań w tym obszarze, podobnie – w zakresie karier absolwentów uczelni artystycznych.
- Przemysły kultury w województwie nie są zsięciowane. Wyjątek stanowi tu sektor filmowy, w ramach którego w 2007 r. stworzony został tzw. Klaster medialny, jednak jego powstanie nie przełożyło się na merytoryczne działania.
- Wsparcie w województwie łódzkim dla przemysłów kreatywnych i przemysłów kultury realizowane jest przede wszystkim w ramach inwestycji w infrastrukturę. W ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa łódzkiego na lata 2007-2013 zostały zrealizowane m.in. rewitalizacja zabytkowej elektrociepłowni EC1, utworzenie w ramach Fabryki Sztuki w Łodzi Inkubatora Kultury – Art Inkubator, budowa Centrum Nowych Mediów w Państwowej Wyższej Szkole Filmowej Telewizyjnej i Teatralnej im. L. Schillera czy budowa Centrum Promocji Mody Akademii Sztuk Pięknych im. W. Strzemińskiego w Łodzi z multimedialną aulą, która pozwala na organizowanie pokazów mody na europejskim poziomie i promowanie młodych, łódzkich projektantów.
- Ponadto, ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Infrastruktura i Środowisko w Akademii Sztuk Pięknych im. Władysława Strzemińskiego w Łodzi powstało Centrum Nauki i Sztuki, czyli nowoczesna biblioteka otwarta dla mieszkańców, w której w przyszłości będzie można podziwiać zdigitalizowane zasoby archiwalne tej uczelni.

⁷¹ Wymieniono tutaj przykładowe organizacje/podmioty działające na rzecz sektora kreatywnego.

- Ważne znaczenie dla rozwoju sektora kreatywnego w Łodzi ma realizowana rewitalizacja dzielnicy Księży Młyn (finansowana z budżetu Miasta Łodzi kwotą 10 mln zł) – w tym utworzenie przez Akademię Sztuk Pięknych w Łodzi Akademickiego Centrum Designu w budynku zabytkowej szkoły przy ul. Księży Młyn 13/15. Akademickie Centrum Designu ma konsolidować działania wszystkich Wydziałów Wzornictwa Akademii Sztuk Pięknych i Uniwersytetu Artystycznego w Polsce.
- W założeniach rewitalizacyjnych Księży Młyn ma stać się dzielnicą artystyczną/kreatywną. Obecnie można uznać, że rolę takiego miejsca spełnia projekt Off Piotrkowska (budynki dawnej fabryki Ramischa przy ul. Piotrkowskiej 138/140 zostały zaadoptowane przez dewelopera OPG Orange Property Group na działalność restauracyjną, klubową, artystyczną, siedziby mają tu m.in. pracownie designerów, biura architektoniczne, sklepy odzieżowe lokalnych marek i wydawnictwa.

3.4 Trendy rozwojowe w obszarze kultury w perspektywie ogólnopolskiej i europejskiej

Nie sposób opisać wszystkich tendencji i trendów odnoszących się obecnie do rozwoju sektora kultury w Polsce i w Europie. Z konieczności poniżej przywołano najistotniejsze i najbardziej widoczne zjawiska obserwowane w sektorze kultury w ostatnich latach. Starano się kolejno odnieść do opisanych wyżej obszarów takich jak: dziedzictwo kulturowe, dostęp do kultury, uczestnictwo w kulturze i oferta kulturalna, przemysły kultury i przemysły kreatywne.

Tabela 5. Trendy rozwojowe w perspektywie ogólnopolskiej i europejskiej

Dziedzictwo kulturowe
1. Wzrost roli regionów w polityce rozwojowej Polski i Unii Europejskiej oraz wzmocnienie regionalizmu, jako ruchu społecznego opierającego się na poczuciu tożsamości społeczności regionalnej.
2. Włączenie kwestii związanych z tożsamością regionalną w dokumenty programowe samorządów i wspieranie wszelkich działań na rzecz wzmocnienia tożsamości lokalnej i regionalnej (w tym wielokulturowości) i umożliwienie ich zaistnienia w europejskim obiegu kultury.
3. Kapitał społeczny mierzony poziomem współpracy, zaufania obywateli oraz zaangażowania podmiotów i obywateli na rzecz m.in. rozwoju demokracji lokalnej i wzmocnienia dialogu obywatelskiego, rozwoju instrumentów ekonomii społecznej, a także rozwoju kultury.
4. Integrowanie społeczności lokalnych/regionalnych wokół idei „patriotyzmu lokalnego”/regionalnego”.
5. Rozwój inicjatyw oddolnych i organizacji poświęconych sprawom lokalnym.
6. Dostrzeżenie ekonomicznej wartości dziedzictwa kulturowego i uznanie dziedzictwa za kategorię rozwojową, a nie tylko problem konserwatorski.
7. Współpraca międzygminna i międzypowiatowa – realizacja zintegrowanych programów mających na celu poprawę stanu zachowania zabytków – szlaki kulturowe.
8. Szlaki kulturowe jako podstawa rozwoju regionalnej turystyki kulturowej (infrastruktura turystyczna, atrakcje turystyczne, plenerowe wydarzenia artystyczne kreowane w oparciu o ideę szlaku).
9. Wykorzystywanie dziedzictwa do realizacji wydarzeń kulturalnych (dziedzictwo poprzemysłowe, zabytki techniki) przyciągających masową publiczność oraz kreowania nowych produktów i przestrzeni kulturalnych.
10. Systemowa i profesjonalna informacja o zasobach dziedzictwa – wykorzystywanie technologii

mobilnych i Internetu.

11. Współpraca międzysektorowa dla promocji dziedzictwa kulturowego.
12. Finansowe programy wsparcia dla właścicieli zabytków prowadzących działalność kulturalną w tych obiektach.
13. Projekty zintegrowane i sieciowe dla obszarów problemowych (kompleksowe rewitalizacje zamiast pojedynczych interwencji), wzrost zainteresowania dziedzictwem przemysłowym i rewitalizacjami przestrzeni miejskich.
14. Wypracowywanie i promocja rozwiązań służących zachowaniu estetyki przestrzeni przy udziale wszystkich zainteresowanych stron: władz samorządowych, konserwatorów zabytków, środowisk naukowych oraz samych mieszkańców.
15. Realizacja działań społecznych dotyczących zachowania estetyki przestrzeni publicznej.

Dostępność infrastruktury kultury, uczestnictwo w kulturze i oferta kulturalna

1. Dostosowanie infrastruktury i oferty kulturalnej do potrzeb osób niepełnosprawnych.
2. Zwrócenie uwagi na wykorzystanie infrastruktury dla potrzeb mieszkańców i jej funkcjonalność a nie tylko na reprezentacyjność obiektu.
3. Dostosowanie instytucji kultury do rytmu życia i pracy miejscowej społeczności (dostosowanie godzin i dni otwarcia do potrzeb mieszkańców, działalność kawiarni, księgarni, różnego typu miejsc spotkań dla mieszkańców).
4. Kultura 2.0 – obieg kultury kształtowany przez doświadczenia korzystania z mediów cyfrowych oraz możliwości jakie te media oferują.
5. Digitalizacja zasobów kultury i umożliwienie wszystkim zainteresowanym korzystanie z tych zasobów (wolny dostęp).
6. Zmieniająca się rola samorządów lokalnych; samorzady jako facylitatorzy działań oraz partnerzy, a nie jedynie kontrolerzy, darczyńcy i finansujący infrastrukturę instytucji. Polityka publiczna oparta na faktach.
7. Budżet partycypacyjny w sektorze kultury, zaangażowanie lokalnej społeczności do budowania oferty w instytucjach kultury.
8. Sieciowanie podmiotów i wymiana dobrych praktyk jako narzędzie integracji środowisk kultury.
9. Podnoszenie kompetencji pracowników instytucji publicznych, w tym instytucji kultury poprzez tworzenie systemów szkoleniowych w zakresie: public relations, audience development, współpracy z biznesem, pozyskiwania środków zewnętrznych (fundraiserzy) oraz wymiana kadr pomiędzy instytucjami.
10. Wprowadzanie najnowszych rozwiązań z dziedziny zarządzania do sektora usług publicznych, w tym do instytucji kultury.
11. Nowa kultura organizacyjna w samorządowych instytucjach kultury.
12. Zmiana proporcji kadr administracyjnych w stosunku do kadr merytorycznych, promowanie outsourcingu usług, współpraca z lokalnymi przedsiębiorstwami w celu zlecenia usług, które mogą być wykonane na zewnątrz instytucji.
13. Zmiana pokoleniowa wśród kadr instytucji kultury.
14. Transparentność działalności instytucji kultury, zarówno w obszarze merytorycznym jak i organizacyjnym oraz zarządczym, pozwalająca osobom zainteresowanym na zapoznanie się z przedmiotem działalności, wskaźnikami efektywności, strukturą organizacyjną oraz sytuacją finansową instytucji.

15. Tworzenie regionalnych obserwatoriów kultury umożliwiających regularne zbieranie i analizę danych o sektorze (obserwatoria działają w województwach tj. podlaskie, wielkopolskie, małopolskie, śląskie). Różne formuły działania obserwatoriów: współpraca samorządów z organizacjami pozarządowymi, działalność prowadzona w ramach instytucji kultury, inicjatywa uczelni wyższych. Regionalne Obserwatoria Terytorialne, które mają stanowić wsparcie monitorowania działań rozwojowych regionów.
16. Stałe badania publiczności i jej preferencji prowadzone przez instytucje kultury jako praktyczne narzędzie kształtowania oferty kulturalnej dla różnych grup odbiorców.
17. Aktywizacja społeczności lokalnych w kulturze poprzez opracowanie programów i działań animacyjnych specjalnie dedykowanych danej społeczności.
18. Rozszerzenie działań instytucji artystycznych o działania edukacyjne; wprowadzanie odbiorców w tematykę wystaw, spektakli etc.
19. Produkty kulturalne dostosowywane do potrzeb określonych grup wiekowych oraz integrujące pokolenia.
20. Wsparcie amatorskiej twórczości artystycznej (zarówno ludowej jak i współczesnej).
21. Włączanie się lokalnych i regionalnych instytucji kultury w obieg międzynarodowy poprzez uczestnictwo w projektach międzynarodowych, wymianę kadry, tworzenie wspólnej oferty programowej.
22. Rosnące zapotrzebowanie na obcowanie z wybitnymi dziełami sztuki, artystami, twórcami uznawanymi na całym świecie.
23. Kompetencje kulturowe jako podstawa rozwoju jednostki, podstawa do lepszego odnalezienia się w zmieniającej się wciąż rzeczywistości.
24. Koncepcja „uczenia się przez całe życie” związana z indywidualną odpowiedzialnością człowieka za własny rozwój poprzez kształcenie jako zasadniczy element polityki edukacyjnej Unii Europejskiej.

Przemysł kultury i przemysł kreatywny

1. Czerpanie z twórczości tradycyjnej, ludowej – współpraca biznesu z lokalnymi/regionalnymi artystami.
2. Wzornictwo akceptowane, jako dziedzina o takim potencjale jak film, książka, media, ze wszystkimi konsekwencjami z tego płynącymi (finansowanie, upowszechnianie, promocja).
3. Współpraca biznesu ze szkołami artystycznymi (sponsoring, stypendia, współpraca ze studentami i pozyskiwanie najzdolniejszych absolwentów do działów kreatywnych).
4. Rozwój programów stypendialnych umożliwiających wsparcie wybitnych talentów, analiza karier szczególnie uzdolnionych absolwentów szkół artystycznych.
5. Tworzenie specjalnych funduszy regionalnych, interdyscyplinarnych klastrów, inkubatorów bądź ulg dla przemysłów kultury – przy czym ważne jest konsultowanie tych narzędzi z grupą docelową.
6. Promocja marek związanych z przemysłami kultury.
7. Wskazywanie w regionach tzw. „specjalizacji regionalnych” (branż specyficznych dla danego terenu) i kwalifikowanie ich do wsparcia finansowego jako branż szczególnie istotnych dla rozwoju gospodarczego regionu.
8. Wspieranie ginących zawodów, które mają istotne znaczenie dla realizacji działań kulturalnych (np. rzemieślnicy związani z teatrem: szewc, tapicer etc.).

4 Analiza SWOT

Niniejszy rozdział przedstawia analizę SWOT, która odnosi się do obszarów wypunktowanych w diagnozie. Wskazano mocne i słabe strony regionu oraz szanse i zagrożenia dla jego rozwoju w kontekście podejmowanych działań w obszarze kultury.

Tabela 6. Kultura w województwie łódzkim – analiza SWOT

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
Dziedzictwo kulturowe	
<ul style="list-style-type: none"> - Różnorodność kulturowa regionu – możliwość budowania tożsamości regionalnej w oparciu o różne walory, wartości etc. - Powrót do kultywowania tradycji ludowych w ramach etnograficznych podregionów kulturowych. - Działalność twórców ludowych, „moda” na produkty regionalne. - Zainteresowanie kulturą miejską, dokumentowania jej przejawów oraz działalność społecznych ruchów miejskich. - Działalność Lokalnych Grup Działania, które aktywizują społeczności lokalne, budują lokalną tożsamość. - Zainteresowanie środowisk kultury wielokulturową przeszłością regionu; utworzenie instytucji m.in. temu zagadnieniu dedykowanych – Centrum Dialogu w Łodzi. - Zainteresowanie mieszkańców regionalizmem (rośnie liczba aktywnych użytkowników cyfrowych zasobów WBP w Łodzi „Regionalia Ziemi Łódzkiej”). - Zainteresowanie mieszkańców grupami rekonstrukcyjnymi i uczestnictwem w imprezach rekonstruujących przebieg wydarzeń historycznych na terenie regionu. - Krystalizowanie się w świadomości samorządów kierunków/obszarów działalności, z którymi województwo może być kojarzone/identyfikowane tj. projektowanie/design, sztuka awangardowa, film, przestrzeń postindustrialna, muzyka alternatywna (przykładem tego jest Program kreacji i promocji marki województwa łódzkiego z planem wdrożenia w latach 2012-2016). - Miasta historyczne, cenne i różnorodne obiekty zabytkowe (od architektury romańskiej, gotyckiej poprzez drewniane kościoły i barokowe obiekty sakralne po zamki, pałace i dwory, architekturę wiejską – wiatraki, młyny – oraz architekturę miast 	<ul style="list-style-type: none"> - Wewnętrzne zróżnicowanie kulturowe podregionów utrudniające znalezienie cech wspólnych dla całego regionu i wyróżniających region na tle innych regionów w kraju. - Mieszkańcy województwa nie utożsamiają się z regionem – częściej utożsamiają się z najbliższym otoczeniem (patriotyzm lokalny zauważalny jest na poziomie gmin lub powiatów o bogatej kulturze tradycyjnej). - Słabo rozwinięte społeczeństwo obywatelskie. - Brak narzędzi wsparcia dla twórców i zespołów ludowych. - Brak systemowej, rozbudowanej, zsięciowanej edukacji regionalnej. - Walory kultury ludowej i tradycyjnej częściej dostrzegają mieszkańcy miast niż mieszkańcy wsi. - Lokalne Grupy Działania poprzez przedsięwzięcia na rzecz kultywowania tradycji i folkloru przyczyniają się do rozwoju tożsamości lokalnej jednak nie realizują zadań o wymiarze regionalnym. Brak jest też współpracy pomiędzy poszczególnymi LGD. - Życie kulturalne mieszkańców Łodzi skoncentrowane jest na mieście, w większości nie dostrzegają regionu i podejmowanych w nim inicjatyw, nie znają ich, nie uczestniczą w nich. - Zły stan techniczny zabytków, nieuregulowany stan własnościowy, znaczna powierzchnia obszarów zdegradowanych wymagających rewitalizacji (zwłaszcza w centrach miast); - realizacja doraźnych rozwiązań, stosunkowa niewielka liczba w skali regionu kompleksowych programów i działań rewitalizacyjnych, duże rozdrobnienie projektów finansowanych ze środków UE na poziomie województwa (RPO), niezapełnianie projektów inwestycyjnych projektami miękkimi.

<p>poprzemysłowych), parki kulturowe i pomniki historii.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Przykłady udanych rewitalizacji przestrzeni miejskich (Łowicz, Piotrków Tryb., Skierniewice, Wieluń). - Wykorzystywanie zabytków na cele kulturalne (instytucje kultury, siedziby organizacji pozarządowych związanych z ochroną i promocją dziedzictwa). - Rosnące zainteresowanie dziedzictwem przemysłowym, szczególnie w stolicy województwa, podejmowanie działań wykorzystujących to dziedzictwo na potrzeby mieszkańców, moda na adaptacje przestrzeni przemysłowych (przykład: off Piotrkowska w Łodzi). - Poprawa infrastruktury turystycznej (baza noclegowa, oznaczenie atrakcji turystycznej i szlaków) związanej z prezentacją dziedzictwa kulturowego. - Rosnące zainteresowanie budowaniem strategii rozwoju podregionów na potencjale kulturowo-turystycznym. - Postępująca aktualizacja wojewódzkiej ewidencji zabytków, prace nad gminnymi ewidencjami oraz gminnymi programami opieki nad zabytkami przez JST. - Rosnąca aktywność edukacyjna muzeów regionalnych, budowanie platformy współpracy międzymuzealnej (cykliczne konferencje kustoszy i dyrektorów muzeów). 	<ul style="list-style-type: none"> - Brak wypracowanych zasad i metod współpracy wszystkich środowisk zajmujących się ochroną dziedzictwa w regionie. - Chaotyczny system informacji o dziedzictwie kulturowym (rozmaite narzędzia, wielość rodzajów i akcji promocyjnych, rozproszone treści), słaba promocja obiektów zabytkowych odrestaurowanych ze środków UE (zwykle jedynie tablice i ulotki o niskiej wartości informacyjnej). - Niski poziom informacji o dziedzictwie kulturowym regionu wykorzystującej sieć Internet. - Niski poziom digitalizacji obiektów muzealnych i udostępnienia ich on-line dla publiczności. - Brak promocji dobrych praktyk z zakresu ochrony dziedzictwa i rewitalizacji.
---	--

Dostępność infrastruktury kultury, uczestnictwo w kulturze i oferta kulturalna w województwie łódzkim

<ul style="list-style-type: none"> - Nowe inwestycje i modernizacje istniejącej infrastruktury kultury w gminach o słabej dostępności realizowane w ramach RPO WŁ, PROW. - Modernizacja i profesjonalizacja działalności bibliotek w regionie m.in. dzięki programowi Biblioteka+. - Poprawa infrastruktury w instytucjach kultury SWŁ dzięki środkom SWŁ, RPO oraz MKiDN. - Rosnąca aktywność i stała obecność instytucji kultury SWŁ w regionie (ŁDK, MAiE), nowe propozycje programowe adresowane do regionu (np. szkolenia RAKK); nowe narzędzia wsparcia finansowego – konkurs na dofinansowanie działań kulturalnych w regionie. - Sieciowanie instytucji kultury (muzea, biblioteki, kina). 	<ul style="list-style-type: none"> - Słaba dostępność do usług kultury: widoczne podziały na wieś – miasto, wschód i zachód województwa. - Niedostosowanie infrastruktury kultury do potrzeb osób niepełnosprawnych. - Brak obserwatorium kultury, którego zadaniem byłby m.in. bieżący monitoring uczestnictwa i oferty kulturalnej oraz badanie potrzeb odbiorców kultury i potrzeb twórców kultury (animatorów, instytucji, artystów). - Niski poziom współpracy między ośrodkami kultury, trudności w sprostaniu przez kadre tych instytucji nowym oczekiwaniom odbiorców (godziny otwarcia instytucji, kultura cyfrowa, nowe media, włączenie mieszkańców w tworzenie oferty). - Preferowanie wśród mieszkańców korzystania
---	---

<ul style="list-style-type: none"> - Rosnąca liczba widzów w teatrach i liczba odwiedzających galerie sztuki oraz liczba odwiedzających muzea i kina. - Wzrasta aktywność bibliotek jako podmiotów aktywnie animujących życie kulturalne na poziomie lokalnym i spajających społeczności lokalne, ponadto biblioteki są instytucjami najchętniej współpracującymi z sektorem NGO, szkołami, instytucjami kultury. - Wzrasta rola artystycznej edukacji pozaszkolnej, a jej potrzeba jest coraz częściej odczuwana przez instytucje kultury - coraz więcej instytucji kultury – muzeów, bibliotek, domów kultury prowadzi własne, autorskie programy edukacyjne skierowane do najmłodszych, których celem jest „wychowanie” przyszłych odbiorców oferty kulturalnych tych placówek. - Duże zainteresowanie w regionie imprezami masowymi, plenerowymi (pikniki i festyny integrujące społeczności lokalne). - Niestabilne zainteresowanie pozyskiwaniem funduszy zewnętrznych na działalność kulturalną, w tym konkursami na poziomie regionalnym. 	<ul style="list-style-type: none"> z usług i dóbr kultury we własnych domach. - Spadająca liczba czytelników bibliotek. - Instytucje kultury w większości nie posiadają strategii działania, nie mają zdefiniowanych adresatów, wizji i celów. Nie badają też potrzeb odbiorców (nowoczesna infrastruktura nie idzie w parze z nowym programem działań). - W domach kultury, brak jest oferty dla osób dorosłych oraz profesjonalizowanej oferty dla seniorów. - Niskie jest zaangażowanie sektora prywatnego w prowadzenie działalności kulturalnej (poza kinami i galeriami sztuki). - Niski poziom wykorzystania nowych technologii w samorządowych instytucjach kultury tj. biblioteki, muzea, sale kinowe. - Niskie zainteresowanie środowisk kultury projektami międzyregionalnymi i międzynarodowymi. - Niski poziom absorpcji zewnętrznych środków finansowych przez podmioty działające w kulturze w porównaniu podmiotów z innych województw (np. program Biblioteka+, konkursy MKiDN).
--	---

Przemysły kultury i przemysły kreatywne

<ul style="list-style-type: none"> - Prestiżowe w skali kraju uczelnie artystyczne z wciąż rozwijającym zapleczem naukowo-technicznym i wzrastającą liczbą studentów. - Ogólnopolskie imprezy budujące markę Łodzi jako stolicy projektowania. - Silne środowiska pozarządowe wspierające rozwój branż kreatywnych w Łodzi (w tym Łódź Art Center). - Rozbudowujące się zaplecze infrastrukturalne dla rozwoju przemysłów kreatywnych m.in. utworzenie w Łodzi Art Inkubatora przeznaczonego dla mikro, małych firm, fundacji, stowarzyszeń i innych organizacji działających na polu kulturalno-społecznym. - Możliwości współpracy ponadregionalnej z Warszawą, również w obszarze kultury (przemysłów kultury, przemysłów kreatywnych). Wspólne opracowywanie przez województwo łódzkie i mazowieckie Strategii Rozwoju Makroregionu Polski Centralnej oraz Strategii Łódzko-Warszawskiego Obszaru Funkcjonalnego. - Sprzyjające rozwojowi przemysłów kreatywnych działania Miasta Łodzi i Województwa łódzkiego 	<ul style="list-style-type: none"> - Niewielki zakres współpracy między sektorem naukowym i badawczo-rozwojowym a podmiotami prowadzącymi działalność gospodarczą w kulturze. - Niewielki zakres współpracy pomiędzy uczelniami artystycznymi (hermetyczność) oraz pomiędzy samorządami a szkołami artystycznymi. - Niewielki poziom współpracy samorządowych instytucji kultury z podmiotami promującymi przedsiębiorczość w kulturze (tematem tym zainteresowane są org. pozarządowe, ale nie instytucje). - Koncentracja przemysłów kreatywnych w stolicy województwa. - Niskie zainteresowanie studentów szkół artystycznych realizacją kariery w województwie (bliskość Warszawy). - Niska aktywność i ograniczona działalność klastrów branżowych. - Duża liczba małych przedsiębiorstw w branży kreatywnej, brak widocznych liderów. - Wieloletnie tradycje np. w branży filmowej
---	--

<p>(Łódź kreuje – jako hasło przewodnie kampanii promocyjnej stolicy regionu i koncepcja myślenia projektowego jako główne założenie strategii budowy marki województwa łódzkiego).</p> <ul style="list-style-type: none"> - Inicjatywy „oddolne” w obszarze muzyki (np. utworzenie sal prób i studia nagrań Bajkonur). - Inicjatywy przedsiębiorców prywatnych mający istotny wkład w promocję przemysłów kreatywnych tj. Off Piotrkowska. - Wsparcie Miasta Łodzi dla branży filmowej (działalność Łódź Film Commission). 	<p>niedostatecznie wykorzystywane do stymulowania rozwoju nowych inicjatyw.</p>
SZANSE	ZAGROŻENIA
Dziedzictwo kulturowe	
<ul style="list-style-type: none"> - Tworzenie platform komunikacji między podmiotami działającymi na rzecz ochrony i promocji dziedzictwa w skali regionu i kraju (aktywność Narodowego Instytutu Dziedzictwa). - Edukacja regionalna prowadzona w szkole jak i poza systemem szkolnym. - Wzrost zainteresowania turystyką kulturową. - Współpraca międzyregionalna na rzecz rozwoju szlaków kulturowych. - Powszechnie dostępna informacja o dziedzictwie materialnym wykorzystująca sieć Internet. - Profesjonalizacja działalności muzeów – w tym edukacja (aktywność Narodowego Instytutu Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów, Forum Edukatorów Muzealnych). - Udzielanie systemowego wsparcia finansowego właścicielom zabytków, w szczególności tym prowadzącym działalność kulturalną w zabytkach w ramach funduszy na poziomie krajowym. - Umożliwianie dofinansowania w ramach RPO tylko tym projektom rewitalizacyjnym, gdzie inwestycja w infrastrukturę ściśle wiąże się z odbudową tkanki społecznej i przywracaniem przestrzeniom zabytkowym funkcji społecznych i kulturowych. 	<ul style="list-style-type: none"> - Nastawienie jedynie na rozwój tożsamości lokalnej, konkutowanie samorządów ze sobą wewnątrz regionu zamiast współpracy regionalnej. - Nieobecność edukacji regionalnej w programie szkolnym i programach instytucji kultury. - Rywalizacja podmiotów działających w sferze kultury (np. o środki finansowe) zamiast tworzenia partnerstw. - „Rozdrobnienie” środków finansowych – brak koordynacji – wielość konkursów i różne zasady przyznawania wsparcia. - Brak odpowiedzialności władz samorządowych ale i samych mieszkańców za przestrzeń publiczną. - Rewitalizacja rozumiana jako remont/ modernizacja. - Brak przejrzystych rozwiązań prawnych dotyczących współpracy samorządu z przedsiębiorcami i osobami prywatnymi w zakresie ochrony dziedzictwa (konkursy, pomoc publiczna, narzędzia i zakres działania konserwatora zabytków itp.). - Postrzeganie województwa jako regionu nieatrakcyjnego turystycznie w skali kraju.
Dostępność infrastruktury kultury, uczestnictwo w kulturze i oferta kulturalna w województwie łódzkim	
<ul style="list-style-type: none"> - Wzrost poziomu świadomości samorządów 	<ul style="list-style-type: none"> - Brak zmian w zakresie istniejących rozwiązań

<p>lokalnych w zakresie prowadzenia planowej, odpowiedzialnej i konsekwentnej polityki kulturalnej (myślenie strategiczne, polityka oparta na faktach).</p> <ul style="list-style-type: none"> - Obowiązkowa edukacja artystyczna w szkołach. - Obowiązek prowadzenia edukacji kulturalnej przez instytucje kultury (w tym instytucje artystyczne ale i muzea). - Włączenie mieszkańców w proces współtworzenia kultury – deliberacje, konsultacje, spotkania jako stały element kształtowania oferty kulturalnej. - Możliwość stosowania trybu konkursowego przy wyborze kadry zarządzającej instytucji. - Wprowadzenie w instytucjach kultury bieżącego monitoringu potrzeb odbiorców służącego zorientowaniu oferty instytucji na klienta oraz kształtowaniu postaw prokonsumenckich instytucji kultury. - Zmiana postaw organizatorów w stosunku do instytucji aktywnych w pozyskiwaniu dotacji zewnętrznych (instytucja oceniana pozytywnie za pozyskanie dodatkowych środków a nie karana obniżeniem dotacji). - Integracja i aktywizacja środowisk naukowych badających zjawiska z pogranicza kultury i zarządzania kulturą w celu włączenia się we wspólny projekt regionalnego obserwatorium kultury umożliwiającego bieżące badanie sektora w województwie i pozyskiwanie danych o sektorze możliwych do praktycznego wykorzystania w pracy samorządów lokalnych i instytucji kultury. - Nowa perspektywa finansowa UE 2014-2020 – środki na infrastrukturę i działania społeczne. - Komplementarność projektów w ramach RPO i POKL. - Inwestycje w infrastrukturę kultury realizowane na terenach o utrudnionym dostępie do kultury jako jedno z kryteriów wyboru projektów w konkursach RPO WŁ. - Tworzenie w instytucjach kultury przestrzeni przyjaznych i otwartych dla odbiorców, sprzyjających swobodnej dyskusji, bezpośredniemu kontaktowi z twórcami i ze sztuką. - Usuwanie barier technicznych w dostępie do usług i dóbr kultury (cyfryzacja zasobów i dóbr kultury, wirtualny dostęp do zasobów i usług) ze względu na niski poziom digitalizacji zasobów kultury w województwie. - Usuwanie barier terytorialnych w dostępie do usług kultury (dojazdy do instytucji kultury – 	<p>prawnych dotyczących m.in. prawa zamówień publicznych, prawa autorskiego, ustawy o finansach publicznych, funkcjonowania kontroli zarządczej w instytucjach kultury, jak również relacji organizator – instytucja kultury dotyczących sprawozdawczości, a także nadzoru i kontroli organizatora nad instytucjami.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Edukacja artystyczna nieobecna w szkołach. - Obniżający się poziom czytelnictwa. - Obniżający się poziom dotacji dla instytucji kultury - koncentrowanie się instytucji kultury na zaspokojeniu z dotacji bieżących potrzeb/pokrycie kosztów stałych (strategia przetrwania) a nie realizacji zadań merytorycznych wartościowych artystycznie. - „Rozdrobnienie” środków RPO zamiast wsparcia kompleksowych projektów o znaczeniu i zasięgu regionalnym i ponadregionalnym. - Brak mobilności pracowników sektora kultury, brak środków finansowych na kształcenie i podniesienie kwalifikacji kadr kultury w instytucjach. - Działalność instytucji kultury prowadzona w odseparowaniu od realnych potrzeb kulturalnych mieszkańców. - Wykluczenie cyfrowe instytucji kultury - Realizacja przez instytucje artystyczne zadań jedynie o zasięgu lokalnym i regionalnym. - Zmniejszenie się barier odległości (autostrady), bliskość Warszawy, konkurowanie ze stołecznymi instytucjami kultury o odbiorcę.
--	--

<p>komunikacja publiczna) z uwagi na niski poziom uczestnictwa mieszkańców województwa w korzystaniu z oferty instytucji muzealnych czy artystycznych.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zwiększanie dostępności do dóbr kultury dla osób niepełnosprawnych (dostosowywanie infrastruktury i oferty). - Oferowanie usług komplementarnych w stosunku do oferty podstawowej, które mają na celu wsparcie merytoryczne odbiorcy w kontakcie z dziełem sztuki, lub wskazanie możliwych powiązań z innymi obszarami sztuki, dziedzinami życia. - Zróżnicowanie pokoleniowe oferty instytucji kultury. - Stymulowanie instytucji do podejmowania inicjatyw wychodzących poza lokalny i regionalny zasięg, stymulowanie aktywności międzynarodowej instytucji. - Wzrost środków konkursowych dla wsparcia działań NGO w kulturze. 	
<p>Przemysły kultury i przemysły kreatywne</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - Rozwój powiązań między biznesem a artystami. - Rozwiązania finansowe, organizacyjne i prawne ułatwiające prowadzenie działalności gospodarczej z zakresu przemysłów kreatywnych. - Wsparcie systemowe na poziomie krajowym dla ginących zawodów. - Umiejdzynarodowienie szkół wyższych. - Rozwój współpracy pomiędzy biznesem a szkołami artystycznymi. - Tworzenie zachęt dla podmiotów związanych z przemysłami kultury do zakładania i rozwijania działalności na terenie województwa łódzkiego. - Wzmocnienie pozycji marek łódzkich wydawnictw i studiów nagrań. - Ukierunkowanie wsparcia na specjalizacje regionalne w zakresie przemysłów kreatywnych (moda, film). - Zacieśnienie współpracy między województwem łódzkim a mazowieckim w ramach realizacji Strategii Rozwoju Makroregionu Polski Centralnej oraz Strategii Łódzko-Warszawskiego obszaru funkcjonalnego. 	<ul style="list-style-type: none"> - Brak narzędzi i mechanizmów prawnych, administracyjnych, finansowych, które mogłyby zwiększyć udział sektora prywatnego w finansowaniu kultury. - Dynamiczny rozwój przemysłów kreatywnych w innych obszarach metropolitalnych w kraju. - Konkurencja ze strony innych uczelni wyższych/uczelni artystycznych w kraju i za granicą. - Niska wiedza odbiorców na temat korzyści związanych z rozwojem przemysłów kreatywnych. - Brak edukacji medialnej, brak edukacji artystycznej w szkołach. - Hermetyczność uczelni artystycznych i trudności prawno-organizacyjne dotyczące zawiązywania partnerstw z biznesem. - Brak jasnych rozwiązań prawnych umożliwiających dotacyjne wsparcie projektów (badawczych, rozwojowych) wyższych uczelni artystycznych przez samorządy. - Niechęć przedsiębiorców do budowania partnerstw, dezintegracja sektora – konkurencja zamiast współpracy. - Bliskość Warszawy – migracja absolwentów szkół artystycznych.

5 Założenia programowe

5.1 Wizja

Rozwój kultury przyczyni się do podniesienia atrakcyjności województwa łódzkiego. Mieszkańcy województwa łódzkiego będą brać aktywny udział w życiu kulturalnym – uczestniczyć w kulturze i ją współtworzyć. Będą czuli się dumni z lokalnych i regionalnych tradycji oraz odpowiedzialni za otoczenie w którym żyją. Będą przygotowani do odbioru komunikatów kultury oraz będą posiadać wiedzę o regionie. Wzrost poczucia tożsamości mieszkańców, ich zaangażowanie w życie społeczne (kulturalne), wpłynie na budowę pozytywnego obrazu kultury w województwie na zewnątrz – w kraju i za granicą.

5.2 Misja

Wsparcie rozwoju regionalnego poprzez kulturę. Prowadzenie polityki kulturalnej ukierunkowanej na integrację regionu i rozwój kulturalny wszystkich mieszkańców regionu, opartej na współpracy wszystkich podmiotów działających w sektorze kultury, budowaniu więzi społecznych i tożsamości regionalnej.

6 Cele polityki kulturalnej i rekomendowane działania dla regionu

W tym rozdziale przedstawione zostały cele polityki kulturalnej Województwa Łódzkiego oraz działania rekomendowane dla całego regionu. Podstawą do wyznaczenia celów była analiza SWOT, która pozwoliła wyciągnąć wnioski co do wyzwań rozwojowych. W oparciu o zapisy Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego wytyczono listę rekomendowanych celów strategicznych i operacyjnych dla regionu. Działania należy rozumieć jako rekomendacje dla jednostek samorządu terytorialnego, instytucji kultury, szkół wyższych, organizacji pozarządowych, twórców i artystów, przedsiębiorców, podmiotów sponsorujących działalność kulturalną etc. na lata 2014-2020. Samorząd Województwa Łódzkiego będzie wspierał te działania m.in. poprzez realizację projektów własnych, zlecenie zadań organizacjom pozarządowym w ramach konkursów, a także udzielanie dotacji instytucjom kultury, dla których jest organizatorem.

W oparciu o wyniki analizy SWOT, a także w związku z już obowiązującymi dokumentami strategicznymi wyznaczono 9 celów strategicznych:

- I. Wzmocnienie identyfikacji regionalnej
- II. Rozwój kompetencji kulturowych
- III. Partycypacja
- IV. Profesjonalizacja sektora kultury
- V. Instytucje otwarte dla wszystkich
- VI. Włączenie instytucji kultury w międzynarodowy obieg
- VII. Wykorzystanie obszarów i obiektów zabytkowych na cele związane z działalnością kulturalną/Zabytki dla kultury i turystyki
- VIII. Estetyczna przestrzeń publiczna/spójność przestrzenna
- IX. Uruchomienie potencjału przemysłów kultury oraz przemysłów kreatywnych

Cele operacyjne i rekomendowane działania przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 7. Rekomendowane działania o kluczowym znaczeniu dla realizacji celów polityki kulturalnej Samorządu Województwa Łódzkiego

Cel strategiczny	Cel operacyjny	Rekomendowane działania
I. Wzmocnienie identyfikacji regionalnej	I.1. Wspólne wartości, korzenie, dziedzictwo	I.1.1. Prezentowanie lokalnego i regionalnego dorobku kultury <i>Organizacja różnego typu wydarzeń kulturalnych, działań artystycznych, animacyjnych, wydawniczych, wystawienniczych etc. prezentujących lokalny i regionalny dorobek kultury, wsparcie twórczości artystycznej amatorskiej i profesjonalnej (zarówno ludowej jak i współczesnej)</i>
		I.1.2. Działania na rzecz kompleksowej i przemyślanej edukacji regionalnej <i>Programy edukacji regionalnej (przedszkolne, szkolne i pozaszkolne), autorskie ścieżki edukacyjne, szkolenia, konferencje, warsztaty skierowane do nauczycieli, aplikacje elektroniczne poświęcone edukacji regionalnej</i>
	I.2. Współpraca sektorowa	I.2.1. Tworzenie sieci współpracy podmiotów działających w obszarze kultury w regionie <i>Sieciowanie sektora w regionie: tworzenie porozumień, platform współpracy, klastrów branżowych między podmiotami działającymi w sferze kultury i na rzecz kultury w województwie łódzkim, usieciowienie oferty (zintegrowane informowanie o wydarzeniach kulturalnych) a także wypracowywanie zmian w zakresie istniejących rozwiązań prawnych, administracyjnych, finansowych</i>
		I.2.2. Konferencje regionalne oraz fora wymiany doświadczeń związane z obszarem kultury <i>Konferencje, debaty, fora, spotkania umożliwiające wymianę doświadczeń i prezentację dobrych praktyk w sektorze kultury</i>
	I.3. Dobre rządzenie w sektorze kultury (good governance)	I.3.1. Wsparcie samorządów we wdrażaniu programów i strategii rozwoju kultury <i>Tworzenie zachęt dla samorządów lokalnych, instytucji kultury, organizacji pozarządowych do opracowywania i wdrażania lokalnych programów i strategii rozwoju kultury, wyróżnianie i nagradzanie gmin wdrażających lokalne strategie rozwoju kultury</i>
		I.3.2. Polityka publiczna oparta na faktach (evidence based policy) <i>Tworzenie w jednostkach samorządu terytorialnego regulacji wewnętrznych oraz rozwiązań (narzędzi) umożliwiających podejmowanie działań w sektorze kultury opartych na rzeczywistych dowodach lub szczegółowych analizach (narzędzia monitorujące, analizy jakościowe i ilościowe sektora kultury, oparcie procesów decyzyjnych na wiedzy pochodzącej z różnych źródeł); Wypracowywanie narzędzi i mechanizmów prawnych, administracyjnych, finansowych służących rozwojowi współpracy pomiędzy organizatorem a instytucjami kultury.</i>
I.3.3. Tworzenie narzędzi ułatwiających kontakt samorządów z obywatelami zainteresowanymi		

		<p>sprawami kultury</p> <p><i>Rozwiązania z zakresu e-administracji, platformy i fora dyskusyjne, porozumienia obywatele-samorząd, tworzenie ciał opiniotwórczych i doradczych dotyczących sektora kultury w samorządach lokalnych</i></p>
II. Rozwój kompetencji kulturowych	II.1. Rozwój szkolnych i pozaszkolnych form edukacji kulturalnej	<p>II.1.1. Wsparcie instytucji kultury w tworzeniu odpowiednich warunków infrastrukturalnych dla realizacji działań edukacyjnych</p> <p><i>Przystosowanie pomieszczeń instytucji kultury do działań edukacyjnych, wyposażenie instytucji w sprzęt i materiały przeznaczone do działań edukacyjnych. Szersze udostępnienie obiektów placówek oświatowych dla wykorzystania w edukacji pozaszkolnej (poza godzinami pracy placówki oświatowej)</i></p>
		<p>II.1.2. Wsparcie szkoleniowe dla nauczycieli przedmiotów: plastyka, muzyka, wiedza o kulturze (w tym m.in. film), wiedza o tańcu, historia muzyki, historia sztuki</p> <p><i>Organizacja cyklicznych szkoleń, warsztatów, prezentacji i spotkań z udziałem ekspertów, umożliwiających podniesienie kompetencji nauczycieli przedmiotów: plastyka, muzyka, wiedza o kulturze (w tym m.in. film), wiedza o tańcu, historia muzyki, historia sztuki</i></p>
		<p>II.1.3. Współpraca placówek oświatowych z instytucjami kultury przy tworzeniu i wdrażaniu wspólnych, nowoczesnych programów edukacji kulturalnej</p> <p><i>Projekty wspólne placówek oświatowych (m.in. szkół, przedszkoli) i instytucji kultury dotyczące programów edukacji kulturalnej, współpraca w zakresie: opracowywania programów oraz marketingu i promocji powstałych programów, zachęcanie placówek oświatowych i instytucji kultury do realizacji wspólnych projektów edukacyjnych, zaangażowanie w te projekty instytucji nadzorujących zakres jak i metodykę edukacji</i></p>
	II.2. Rozwój formalnej i nieformalnej edukacji kulturalnej	<p>II.2.1. Tworzenie warunków, metod i narzędzi umożliwiających indywidualne poszerzanie kompetencji kulturowych</p> <p><i>Różnego typu rozwiązania sprzyjające samokształceniu w celu podnoszenia kompetencji kulturowych np. tworzenie grup dyskusyjnych i forów, wdrażanie aplikacji internetowych, projekty wydawnicze, wolontariat dla kultury</i></p>
		<p>II.2.2. Kampanie społeczne na rzecz podnoszenia kompetencji kulturowych mieszkańców województwa łódzkiego</p> <p><i>Kampanie społeczne dotyczące podnoszenia kompetencji kulturowych, budowania kapitału intelektualnego, poruszające takie zagadnienia jak np. samokształcenie, uczenie się przez całe życie, kształtowanie nawyków i potrzeb kulturalnych</i></p>
	II.3. Wsparcie wybitnych talentów	II.3.1. Stała współpraca między szkołami artystycznymi a instytucjami kultury

	<p>i umożliwienie ich rozwoju</p>	<p><i>Wspólna realizacja wydarzeń kulturalnych, umożliwienie prezentacji dokonań uczniów szkół artystycznych i studentów w ramach działań instytucji kultury (wystawy, koncerty, spektakle), wolontariat, staże i praktyki studenckie w instytucjach kultury</i></p> <p>II.3.2. Programy wsparcia dla osób szczególnie uzdolnionych w kierunkach artystycznych (z wyłączeniem specjalizacji regionalnych: moda, film)</p> <p><i>Stypendia, nagrody, konkursy oraz inne formy mecenatu skierowane do osób szczególnie uzdolnionych artystycznie, których inicjatorem są np. samorząd lokalny, instytucje kultury, organizacje pozarządowe, przedsiębiorstwa (sektor biznesowy)</i></p> <p>II.3.3. Monitoring karier absolwentów szkół artystycznych w województwie łódzkim</p> <p><i>Tworzenie warunków, metod i narzędzi umożliwiających monitorowanie karier: aktywny monitoring prowadzony przez biura karier – projekty badawcze dotyczące absolwentów: ilościowe i jakościowe</i></p>
<p>III. Partycypacja</p>	<p>III.1. Współodpowiedzialność mieszkańców za budowanie oferty kulturalnej</p>	<p>III.1.1. Opracowywanie i wdrażanie metod i narzędzi umożliwiających budowanie programów instytucji kultury przy zaangażowaniu odbiorców oferty</p> <p><i>Konsultacje społeczne, deliberacje, a także budżet partycypacyjny w samorządowych instytucjach kultury (głównie w instytucjach upowszechniania, realizujących działania o zasięgu lokalnym, na rzecz lokalnej społeczności)</i></p> <p>III.1.2. Tworzenie warunków umożliwiających mieszkańcom realizację własnych przedsięwzięć w kulturze.</p> <p><i>Tworzenie przez instytucje kultury i samorzdy lokalne regulacji umożliwiających mieszkańcom (organizacjom pozarządowym, animatorom lokalnym oraz wszystkim zainteresowanym) zgłaszanie i realizację własnych pomysłów działań kulturalnych (konkursy, giełdy pomysłów etc.)</i></p> <p>III.2. Aktywny udział mieszkańców w przedsięwzięciach kulturalnych</p> <p>III.2.1. Działania kulturalne aktywizujące odbiorców, umożliwiające udział w procesie tworzenia oraz dystrybucji nowopowstałych treści kultury.</p> <p><i>Organizacja wydarzeń kulturalnych zakładających aktywizację uczestników; wykorzystanie warsztatowych form działania.</i></p> <p>III.2.2. Kampanie promujące aktywne uczestnictwo w życiu kulturalnym regionu</p> <p><i>Kampanie społeczne zachęcające do aktywnego uczestnictwa w życiu kulturalnym regionu, dotyczące różnego rodzaju aktywności kulturalnych (promujące np. czytelnictwo, kulturę kinową, turystykę kulturową w województwie</i></p>

		<i>łódzkim etc.); wojewódzkie kampanie zachęcające lokalnych przedsiębiorców do działań wspierających rozwój kultury w regionie.</i>
IV. Profesjonalizacja sektora kultury	IV.1. Nowoczesne, wyspecjalizowane kadry: menedżerowie i animatorzy kultury	IV.1.1. Działania na rzecz systemowego szkolenia kadr kultury w województwie łódzkim <i>Systemowe programy szkoleniowe dotyczące podniesienia kompetencji kadr kultury skierowane do pracowników instytucji kultury, członków organizacji pozarządowych oraz wszystkich osób zainteresowanych pracą w sektorze kultury</i>
		IV.1.2. Tworzenie rozwiązań dotyczących wymiany kadr kultury w województwie łódzkim <i>Programy stażowe, stypendialne, rezydencje w instytucjach kultury dedykowane pracownikom sektora kultury</i>
	IV.2. Nowoczesne zarządzanie w instytucjach kultury	IV.2.1. Budowanie i realizacja strategii oraz programów rozwoju instytucji kultury <i>Tworzenie regulacji wewnętrznych w celu efektywnego zarządzania instytucją, prowadzenie audytów w instytucjach kultury oraz wdrażanie zaleceń poaudytowych, wsparcie zarządzania przez systemy informatyczne, wsparcie dla przygotowania badań diagnostycznych służących opracowaniu strategii i programów instytucji</i>
		IV.2.2. Wsparcie dla procesów restrukturyzacji instytucji kultury ze szczególnym uwzględnieniem programów typu outplacement <i>Tworzenie warunków w instytucjach kultury dla dostosowania posiadanego potencjału pracowniczego do potrzeb instytucji: wdrażanie programów outplacement, których celem będzie m.in. skrócenie okresu poszukiwań nowej pracy przez zwalnianych pracowników</i>
		IV.2.3. Efektywny marketing w instytucjach kultury <i>Wykorzystanie nowoczesnych narzędzi marketingowych, badania potrzeb potencjalnych odbiorców oraz badania satysfakcji odbiorców, poszerzanie rynku odbiorców usług, dostosowanie kanałów dystrybucji i komunikacji z odbiorcą do aktualnych potrzeb, budowanie przewagi konkurencyjnej w stosunku do instytucji o podobnym charakterze poza granicami województwa</i>
	IV.3. Stałe badanie i monitorowanie sektora	IV.3.1. Prowadzenie badań sektora kultury <i>Systemowe badania ilościowe i jakościowe dotyczące sektora kultury w województwie łódzkim, jak również badania w zakresie istniejących rozwiązań prawnych, administracyjnych, finansowych dotyczących sektora kultury; wdrażanie innowacyjnych narzędzi informatycznych umożliwiających monitorowanie sektora kultury; prowadzenie projektów badawczych w ramach utworzonego Regionalnego obserwatorium kultury</i>

		<p>IV.3.2. Współpraca instytucji kultury z uczelniami wyższymi i pracownikami naukowymi w bieżącym funkcjonowaniu instytucji kultury</p> <p><i>Budowanie partnerstw uczelnie wyższe-instytucje kultury, angażowanie pracowników naukowych w przedsięwzięcia badawcze realizowane w instytucjach kultury, tworzenie gremiów opiniujących, doradczych, eksperckich przy instytucjach kultury; integracja finansowania praktyk i staży studenckich, tak aby uczelnie mogły prowadzić rozszerzone zajęcia seminaryjne w połączeniu z praktykami</i></p>
		<p>IV.3.3. Partnerstwa i sieci międzynarodowe</p> <p><i>Wsparcie na rzecz zawiązywania partnerstw międzynarodowych przez podmioty działające w obszarze kultury w regionie, uczestnictwo w sieciach i organizacjach międzynarodowych, wsparcie europejskich projektów międzynarodowych, monitoring i ewaluacja projektów międzynarodowych w których biorą udział podmioty z regionu</i></p>
<p>V. Instytucje otwarte dla wszystkich</p>	<p>V.1. Zwiększenie dostępności instytucji kultury</p>	<p>V.1.1. Działania na rzecz poprawy infrastruktury kultury</p> <p><i>Inwestycje w nowoczesną infrastrukturę kultury: modernizacje, których celem jest zwiększenie dostępności i otwarcie się instytucji na odbiorców (z uwzględnieniem osób niepełnosprawnych); nowe inwestycje, na terenach o utrudnionym dostępie do usług kultury, poprawa infrastruktury otoczenia instytucji kultury</i></p>
		<p>V.1.2. Digitalizacja zasobów kultury województwa łódzkiego i udostępnienie ich mieszkańcom</p> <p><i>Zmiany technologiczne w procesach digitalizacji, gromadzenie, przechowywanie i udostępnianie wojewódzkich zasobów cyfrowych</i></p>
		<p>V.1.3. Tworzenie warunków do udostępniania instytucji w godzinach i dniach dogodnych dla odbiorców</p> <p><i>Tworzenie regulacji wewnętrznych w instytucjach kultury oraz rozwiązań kadrowych i organizacyjnych umożliwiających dostosowanie godzin i dni pracy do potrzeb odbiorców- instytucje otwarte w weekendy oraz w godzinach popołudniowych i wieczornych w ciągu tygodnia, większa elastyczność godzin pracy dostosowanych np. do natężenia ruchu turystycznego itp.), wprowadzenie internetowych systemów rezerwacji</i></p>
		<p>V.1.4. Komunikacja publiczna sprzyjająca uczestnictwu w kulturze</p> <p><i>Połączenia komunikacyjne zwiększające dostępność instytucji kultury, rozwiązania komunikacyjne dedykowane konkretnym wydarzeniom kulturalnym wpływające na poziom uczestnictwa</i></p>
		<p>V.2. Zagwarantowanie odbiorcom</p>

	wsparcia merytorycznego w kontakcie ze stałą ofertą	odwiedzających <i>Wprowadzanie odbiorców w tematykę koncertów, wystaw, spektakli prezentowanych w ramach oferty instytucji, wykorzystywanie m.in. audioprzewodników, aplikacji mobilnych itp.</i>
		V.2.2. Media przyjazne kulturze <i>Zwiększenie dostępności kultury w mediach (programy radiowe i TV, kanały Internet dedykowane kulturze), wsparcie mediów branżowych dedykowanych sektorowi kultury</i>
	V.3. Oferta zróżnicowana pokoleniowo	V.3.1. Programy działań międzypokoleniowych <i>Rodzinne działania/wydarzenia kulturalne (warsztaty, koncerty, spektakle) dedykowane zarówno dzieciom jak i dorosłym (dorosły jako aktywny uczestnik a nie jedynie opiekun)</i>
		V.3.2. Rozwój specjalistycznych produktów i usług dostosowanych do potrzeb różnych grup wiekowych i im dedykowanych <i>Tworzenie oferty kulturalnej dostosowanej do potrzeb danej grupy wiekowej ze szczególnym uwzględnieniem osób starszych (50+) oraz osób w wieku 30-45 lat</i>
VI. Włączenie instytucji kultury w międzynarodowy obieg	VI.1 Prezentowanie dorobku światowego dziedzictwa kulturowego	VI.1.1. Organizacja wydarzeń artystycznych poza granicami kraju przez instytucje kultury w partnerstwie z podmiotami z zagranicy <i>Koncerty, spektakle, wystawy, przeglądy, festiwale, warsztaty artystyczne etc. organizowane przy czynnym zaangażowaniu obu stron: instytucji kultury z województwa łódzkiego i partnerów z zagranicy</i>
		VI.1.2. Organizacja wydarzeń artystycznych prezentujących dorobek światowego dziedzictwa kultury na terenie województwa łódzkiego <i>Koncerty gwiazd światowego formatu, międzynarodowa wymiana dzieł sztuki, spektakle z udziałem wybitnych artystów, przeglądy, prezentacje, festiwale, warsztaty z udziałem uznanych twórców etc.</i>
		VI.1.3. Rezydencje i wymiany artystów/twórców w instytucjach kultury <i>Programy rezydencji i wymian umożliwiające współpracę artystów/ twórców z województwa łódzkiego z artystami/twórcami zagranicznymi i przygotowanie wspólnych międzynarodowych działań/projektów kulturalnych</i>

VII. Wykorzystanie obszarów i obiektów zabytkowych na cele związane z działalnością kulturalną/Zabytki dla kultury i turystyki	VII.1. Szlaki kulturowe – reaktywacja istniejących szlaków oraz tworzenie nowych i włączenie ich w obieg kultury	VII.1.1. Wsparcie prac konserwatorskich przy zabytkach znajdujących się na szlakach kulturowych w województwie łódzkim <i>Konkursy dotacyjne, nagrody i wyróżnienia dotyczące renowacji zabytków, skierowane do właścicieli zabytków znajdujących się na europejskich szlakach kulturowych: Bursztynowym, Romańskim, Cysterskim, Kolei Warszawsko-Wiedeńskiej, Grunwaldzkim</i>
		VII.1.2. Wsparcie nowych wydarzeń kulturalnych odbywających się w zabytkach znajdujących się na szlakach kulturowych w województwie łódzkim <i>Konkursy dotacyjne dotyczące organizacji nowych wydarzeń kulturalnych w zabytkach znajdujących się na europejskich szlakach kulturowych w województwie łódzkim oraz realizacja kampanii promujących te wydarzenia</i>
	VII.2. Profesjonalna i spójna informacja o dziedzictwie materialnym regionu	VII.2.1. Realizacja projektów naukowych i badawczych popularyzujących wiedzę o dziedzictwie materialnym województwa łódzkiego <i>Projekty i badania naukowe dotyczące dziedzictwa materialnego (badania historyczne, etnograficzne i archeologiczne), których celem jest nie tylko opracowanie naukowe, ale również popularyzacja i upowszechnianie wiedzy o dziedzictwie wśród mieszkańców regionu</i>
		VII.2.2. Tworzenie standardów informacyjnych dotyczących turystyki kulturowej w regionie <i>Zintegrowany system informacji dotyczący turystyki kulturowej w regionie, jednolity system informacji o kulturowych atrakcjach turystycznych, profesjonalizacja promocji atrakcji turystycznych regionu</i>
		VII.2.3. Strategiczna współpraca podmiotów związanych z kulturą i turystyką <i>Tworzenie porozumień, platform i programów współpracy między podmiotami działającymi w sektorze kultury i turystyki, organizacja debat, forów i konferencji poświęconych turystyce kulturowej w województwie łódzkim</i>
	VII.3. Wsparcie właścicieli zabytków prowadzących działalność kulturalną w obiektach zabytkowych	VII.3.1. Tworzenie metod i narzędzi wsparcia dla prac konserwatorskich, restauratorskich, budowlanych przy zabytkach, w których prowadzona jest działalność kulturalna <i>Konkursy, wyróżnienia, nagrody skierowane do właścicieli zabytków, w których prowadzona jest działalność kulturalna lub też udostępnianie obiektów dla celów turystycznych bądź innych celów służących lokalnej i regionalnej społeczności, umożliwiające finansowe wsparcie renowacji tych zabytków</i>
		VII.3.2. Promocja działalności kulturalnej w obiektach zabytkowych

		<i>Kampanie i akcje promocyjne; wypracowania mechanizmów zachęcających właścicieli prywatnych zabytków, do ich czasowego udostępniania zwiedzającym</i>
	VII.4. Systemowa rewitalizacja przestrzeni miejskich	<p>VII.4.1. Wsparcie samorządów realizujących kompleksowe programy rewitalizacji przestrzeni miejskich</p> <p><i>Konkursy i programy dotacyjne dedykowane zagadnieniom rewitalizacji miast w wymiarze infrastrukturalnym i społecznym, w tym m.in. przestrzeniom postindustrialnym</i></p> <p>VII.4.2. Stała współpraca samorządów ze środowiskami naukowymi w regionie zajmującymi się zagadnieniami rewitalizacji</p> <p><i>Angażowanie ekspertów naukowych związanych z uczelniami wyższymi województwa łódzkiego do opiniowania przygotowywanych przez samorządy projektów rewitalizacyjnych, tworzenie gremiów i komisji eksperckich, doradztwo, realizacja szkoleń, forów i konferencji pozwalających samorządowcom na korzystanie z wiedzy naukowej/eksperckiej</i></p>
VIII. Estetyczna przestrzeń publiczna/spójność przestrzenna	VIII.1. Wspólne wartości i zasady dbałości o przestrzeń publiczną	<p>VIII.1.1. Tworzenie warunków dla dialogu obywatelskiego związanego z ochroną i zagospodarowaniem przestrzeni publicznej oraz odpowiedzialnego planowania przestrzennego</p> <p><i>Konferencje, debaty, fora obywatelskie poświęcone tematyce odpowiedzialnego planowania przestrzennego</i></p> <p>VIII.1.2. Inspirowanie kampanii społecznych, informacyjnych i edukacyjnych dotyczących dbałości o przestrzeń wspólną/publiczną</p> <p><i>Kampanie społeczne, informacyjne i edukacyjne promujące najlepsze wzorce i nowoczesne standardy dbałości o przestrzeń publiczną</i></p>
IX. Uruchomienie potencjału przemysłów kultury oraz przemysłów kreatywnych	IX.1. Rozwój przemysłów kreatywnych	<p>IX.1.1. Współpraca podmiotów gospodarczych z artystami/twórcami</p> <p><i>Tworzenie metod i narzędzi umożliwiających i ułatwiających współpracę, wspólne projekty biznesowe, tworzenie nowych linii produktowych, współpraca w zakresie marketingu i promocji</i></p> <p>IX.1.2. Wsparcie działalności gospodarczej prowadzonej w takich dziedzinach jak: design, reklama, architektura</p> <p><i>Ekonomia społeczna (spółdzielnie socjalne), start-upy, warunki lokalowe, staże, urzędy pracy otwarte na podmioty rozpoczynające działalność, dostęp do rynku idei, opracowywanie programów przygotowujących twórców do roli przedsiębiorców</i></p>

		<p>IX.1.3. Stała współpraca między szkołami artystycznymi a biznesem</p> <p><i>Mecenat w ramach społecznej odpowiedzialności biznesu: fundowanie nagród i stypendiów dla artystów/twórców, zapewnianie staży dla wybitnych studentów i absolwentów szkół artystycznych, możliwość realizacji najlepszych projektów uczniów i studentów</i></p>
	<p>IX.2. Rozwój przemysłów kultury (rynek muzyczny, książki, prasa, internet)</p>	<p>IX.2.1. Budowa potencjału infrastrukturalnego i kadrowego dla przemysłów kultury</p> <p><i>Wzmacnianie zasobów kadrowych, sprzętowych, infrastruktury, wsparcie dla rozwoju obszarów i dzielnic artystycznych</i></p>
		<p>IX.2.2. Budowa silnej marki łódzkich wydawnictw, studiów nagrań</p> <p><i>Kampanie marketingowe mające na celu przyciąganie znanych w Polsce i na świecie artystów, udział w targach branżowych, promocja w mediach branżowych</i></p>
	<p>IX.3. Wsparcie specjalizacji regionalnych w zakresie przemysłów kreatywnych (moda, film)</p>	<p>IX.3.1. Tworzenie metod i narzędzi wsparcia absolwentów szkół wyższych, kierunków artystycznych związanych z modą i filmem w realizacji debiutów i rozwoju karier w województwie łódzkim</p> <p><i>Programy staży absolwenckich, konkursy dla debiutantów, centra nowych technologii kreujące platformy współpracy biznes-nauka, komercjalizacja rezultatów badań naukowych i prac badawczych studentów oraz absolwentów, zapewnienie kanałów komunikacji pomiędzy przedsiębiorcami działającymi w obszarze filmu i mody a twórcami, stymulowanie współpracy ponadregionalnej (m.in. w ramach realizacji Strategii Rozwoju Makroregionu Polski Centralnej oraz Strategii Łódzko-Warszawskiego Obszaru Funkcjonalnego).</i></p>
		<p>IX.3.2. Tworzenie warunków dla producentów filmowych realizujących projekty na terenie województwa</p> <p><i>Sprawne służby publiczne, zaplecze gastronomiczne, obsługa producenta, wsparcie finansowe produkcji, baza lokacji filmowych w regionie</i></p>
		<p>IX.3.3. Organizacja wydarzeń kulturalnych o randze ogólnopolskiej i światowej w dziedzinach: moda i film</p> <p><i>Festiwale, przeglądy, targi, konferencje</i></p>
	<p>IX.4. Wsparcie ginących zawodów związanych z sektorem kultury</p>	<p>IX.4.1. Organizacja szkoleń, działań edukacyjnych, wymiany praktyk w zakresie ginących zawodów związanych z sektorem kultury</p> <p><i>Szkolenia, warsztaty, spotkania, fora, konferencje, otwarte pracowni, programy stażowe i szkoleniowe dla osób zainteresowanych kształceniem w obszarze ginących zawodów</i></p>

		<p>IX.4.2. Stymulowanie podejmowania działalności gospodarczej w obszarze ginących zawodów związanych z sektorem kultury</p> <p><i>Dotacje i pożyczki umożliwiające rozpoczęcie działalności gospodarczej, w tym na pokrycie kosztów pomocy prawnej, konsultacji i doradztwa w szczególności dotyczącej ginących zawodów mających istotne znaczenie przy prowadzeniu działalności artystycznej teatrów, filharmonii (np. szewc, tapicer itp.) oraz tzw. rzemiosło artystyczne</i></p>
--	--	--

7 Przewidywane źródła finansowania

Rekomendowane działania wskazane do realizacji w latach 2014-2020 mogą być finansowane z wielu różnych źródeł: zarówno środków publicznych (UE, środki krajowe, jednostek samorządu terytorialnego: wojewódzkie, powiatowe, gminne) jak i prywatnych (przedsiębiorstwa, organizacje pozarządowe, osoby fizyczne). W tym rozdziale przedstawione zostaną głównie możliwości finansowania Programu ze środków publicznych⁷².

Wykres 2. Architektura finansowania polityki kulturalnej

7.1 Programy Komisji UE

1 stycznia 2014 roku wszedł w życie Program Komisji Europejskiej „Kreatywna Europa” zaplanowany na lata 2014-2020, wspierający europejskie sektory kultury, filmu i kreatywne⁷³. Całkowity budżet Programu wynosi **1,46 mld** EUR, o 9% więcej niż w latach 2007-2013. Program składa się z trzech komponentów: **Kultura, Media i Części międzysektorowej**. Przynajmniej 56% budżetu programu zostanie przeznaczony na podprogram MEDIA i co najmniej 31% – na podprogram „Kultura”. Zasadniczo odzwierciedla to obecne proporcje w finansowaniu tych dwóch obszarów. Maksymalnie 13% budżetu zostanie przydzielone na komponent międzysektorowy.

Cele Programu „Kreatywna Europa” to wspieranie działań na rzecz ochrony i propagowania europejskiej różnorodności kulturowej i językowej oraz wzmocnienie konkurencyjności sektora kultury i sektora kreatywnego. Za wdrażanie programu odpowiada w Polsce Instytut Adama Mickiewicza w Warszawie⁷⁴.

⁷² Por. prezentację dotyczącą finansowania polityki kulturalnej przygotowaną przez Departament Kultury i Edukacji Urzędu Marszałkowskiego Województwa Łódzkiego opisującą możliwości finansowania polityki kulturalnej w okresie 2009-2013:

<http://www.lodzkie.pl/wps/wcm/connect/lodzkie/departamenty/Kultura/Aktualnosci/Finanse/>

⁷³ Program ma być w dużym stopniu kontynuacją Programów Kultura i MEDIA, które wspierały międzynarodowe projekty kulturalne i filmowe w latach 2007-2013.

⁷⁴ Zob. <http://kreatywna-europa.eu/kreatywna-europa/>

Komponent KULTURA będzie oferował 4 rodzaje grantów:

- **Projekty współpracy europejskiej** (trwające maksymalnie 4 lata dla organizacji istniejących minimum 2 lata):
 - Granty małe do 200 tys. euro – do 60% budżetu, projekty realizowane przez minimum 3 partnerów z 3 różnych krajów biorących udział w programie,
 - Granty duże do 2 mln. Euro – do 50% budżetu, projekty realizowane przez minimum 6 partnerów z 6 różnych krajów biorących udział w programie,
 - **Sieci współpracy kulturalnej** (zrzeszające przynajmniej 15 członków z 10 krajów lub więcej krajów):
 - Granty do 250 tys. euro – do 80% budżetu, przyznawane na działania tj. wymiana doświadczeń, podnoszenie kwalifikacji,
 - **Platformy** (koordynator oraz organizacje z minimum 10 krajów):
 - Granty do 500 tys. euro – do 80% budżetu, granty przyznawane na działania nastawione na promocję nowych talentów, mobilność artystów, rozwój publiczności, ponadnarodowy obieg dzieł. Wsparcie dla kreatywnych i bardzo szerokich projektów.
 - **Tłumaczenia literackie** (dla wydawnictw istniejących minimum 2 lata):
 - Granty małe – do 100 tys. euro – do 50% budżetu, na projekty trwające maksymalnie 2 lata,
 - Granty duże – do 100 tys. euro rocznie – do 50% budżetu, na projekty trwające 3-4 lata.
- W przypadkach tłumaczeń granty będą dofinansowywać tłumaczenie z jednego języka europejskiego na inny język europejski oraz promocję (w tym promocję autorów) maksymalnie 10 książek (w projektach 2-letnich) lub 10 książek rocznie (w projektach 3-4 letnich). Kwalifikowana jest tylko beletrystyka.

Komponent ten został uproszczony w stosunku do lat poprzednich, finansowaniem nie będą objęte: granty operacyjne (zostaną wyłączone z finansowania działania operacyjne), festiwale (będą traktowane jak projekty współpracy), projekty współpracy z wyznaczonymi krajami pozaunijnymi (w zamian Komisja proponuje „większe otwarcie” na kraje europejskiego sąsiedztwa, czyli kraje Partnerstwa Wschodniego i Południowego, które będą mogły po podpisaniu odpowiednich umów z Unią Europejską uczestniczyć w Programie). Dla komponentu „Kultura” przeznaczono łącznie kwotę **500 mln EUR**.

Komponent MEDIA skierowany jest do producentów filmów i gier komputerowych, dystrybutorów, agentów sprzedaży, organizatorów szkoleń, festiwali filmowych, targów branżowych, wydarzeń budujących i rozwijających widownię filmów europejskich oraz projektów współpracy między inicjatywami edukacyjnymi, twórców platform internetowych przeznaczonych dla profesjonalistów z branży audiowizualnej, kin promujących filmy europejskie. Jego celem jest wsparcie i promocja europejskiej kultury audiowizualnej, zwiększenie cyrkulacji dzieł europejskich, profesjonalizacja sektora audiowizualnego oraz pomoc w stawieniu czoła wyzwaniom rewolucji cyfrowej i globalizacji⁷⁵. Komponent MEDIA obejmuje następujące priorytety:

- szkolenie i tworzenie sieci osób zawodowo związanych z sektorem audiowizualnym, ze szczególnym uwzględnieniem przystosowania się do digitalizacji;

⁷⁵ Zob. <http://mediadeskpoland.eu/o-programie-kreatywna-europa/>

- budowanie potencjału podmiotów z sektora audiowizualnego w zakresie tworzenia większej liczby dzieł audiowizualnych przeznaczonych na rynki europejskie i transnarodowe;
- ułatwienie koprodukcji na szczeblu europejskim i międzynarodowym;
- rozwijanie wymiany gospodarczej między przedsiębiorstwami poprzez zapewnienie dostępu do rynków i narzędzi biznesowych podmiotom z sektora audiowizualnego, a także wspieranie promocji ich projektów na rynkach europejskich i międzynarodowych;
- dystrybucja kinowa, w tym transnarodowy marketing, tworzenie marki, dystrybucja i pokazy projektów audiowizualnych;
- transnarodowy marketing i dystrybucja za pośrednictwem platform internetowych;
- zdobywanie publiczności oraz zwiększanie zainteresowania dziełami audiowizualnymi, w tym promocja, organizacja imprez, szerzenie wiedzy na temat dzieł sztuki filmowej, organizacja festiwalu;
- elastyczność nowych metod dystrybucji w celu usprawnienia tworzenia nowych modeli biznesowych.

Obszary grantowe w ramach komponentu MEDIA to:

- Szkolenia dla profesjonalistów branży audiowizualnej;
- Development (projekty pojedyncze, pakiety projektów, gry);
- TV Broadcasting;
- Fundusze koprodukcyjne;
- Dostęp do rynku;
- Wsparcie dla dystrybutorów i agentów sprzedaży;
- Festiwale;
- Budowanie widowni;
- Sieci kin.

Dla komponentu MEDIA przeznaczono łącznie kwotę ponad **900 mln** EUR.

Komponent międzysektorowy będzie się składać z dwóch części: instrumentu gwarancji finansowych, zarządzanego przez Europejski Fundusz Inwestycyjny, który zacznie działać od 2016 r. i ma ułatwiać dostęp małych podmiotów do pożyczek bankowych. Z komponentu międzysektorowego wspierane będą również badania, analizy i lepsze gromadzenie danych w celu poprawy bazy informacyjnej dla kształtowania polityki, finansowanie projektów eksperymentalnych w celu zachęcania do współpracy między sektorem audiowizualnym i innymi sektorami kultury i sektorami kreatywnymi; w ramach tego komponentu finansowane będą biura programu Kreatywna Europa zapewniające pomoc dla wnioskodawców. Całkowity budżet komponentu wynosi **210 mln** EUR.

Na lata 2014-2020 zaplanowano także program **Erasmus +**, który połączy wszystkie obecne inicjatywy w dziedzinie kształcenia, szkolenia, młodzieży i sportu, obejmujące UE i państwa trzecie i zastąpi dotychczasowe programy: „Uczenie się przez całe życie” (oraz jego programy sektorowe – Erasmus, Leonardo da Vinci, Comenius i Grundtvig), akcję Jean Monnet, program „Młodzież w działaniu” oraz pięć innych programów (m.in. Erasmus Mundus i Tempus). Po raz pierwszy w historii programów edukacyjnych Unii Europejskiej, wspierane będą również inicjatywy związane ze sportem. Siedmioletni budżet programu wynosi **14,7 mld** EUR, co stanowi 40% wzrost w stosunku do poprzedniej edycji programów unijnych w dziedzinie edukacji. Największy nacisk w nowym programie

został położony na edukację formalną i pozaformalną służącą rozwijaniu umiejętności uczniów, nauczycieli i pracowników oraz poprawy ich sytuacji na rynku pracy.

W praktyce program Erasmus+ umożliwia zagraniczną mobilność – wyjazdy w celach edukacyjnych (np. podjęcia studiów lub pracy, odbycia szkoleń lub zaangażowania się w wolontariat) uczniów, studentów, kadry edukacyjnej i pracowników młodzieżowych oraz wspiera budowę partnerstw pomiędzy uniwersytetami, szkołami wyższymi i średnimi, przedsiębiorstwami i organizacjami non-profit na rzecz wzmocnienia innowacyjności i budowania wiedzy. W programie podkreśla się szczególnie znaczenie współpracy międzysektorowej (różne sektory edukacji, instytucje na różnym szczeblu i o różnym profilu) i wzmocnienie efektu synergii pomiędzy sektorami edukacji a środowiskiem pracy. Działania w obrębie sportu mają przede wszystkim wspierać inicjatywy mające na celu zwalczanie przemocy, dyskryminacji i dopingu. Na dofinansowanie będą mogły liczyć również międzynarodowe imprezy sportowe typu non-profit⁷⁶.

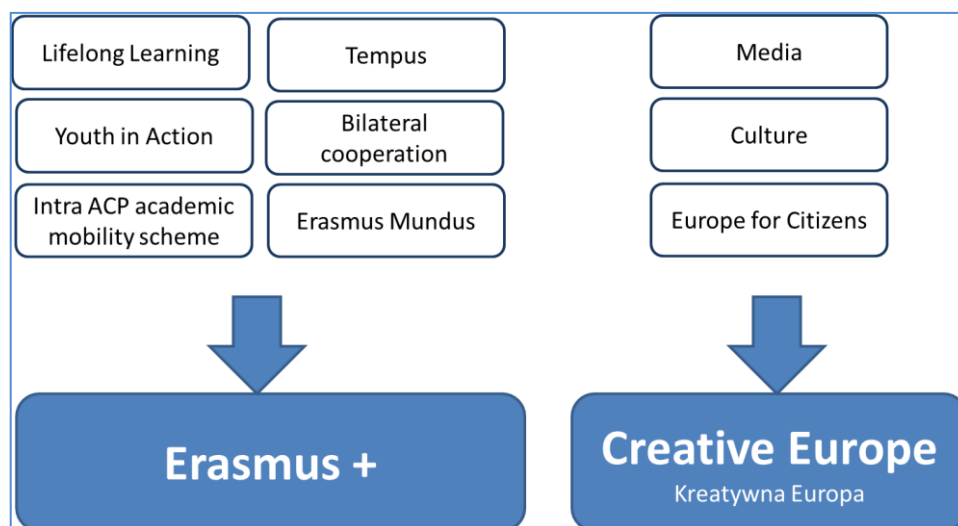
Struktura programu Erasmus+ została uproszczona w stosunku do poprzedniej edycji programów i obejmuje trzy główne typy działań:

- Akcja 1: mobilność edukacyjna (wyjazdy w celach edukacyjnych),
- Akcja 2: współpraca na rzecz innowacji i wymiany dobrych praktyk,
- Akcja 3: wsparcie reform w obszarze edukacji.

oraz 2 rodzaje działań „specjalnych” zarządzanych centralnie: Jean Monnet i Sport.

Akcje 1. i 2. są akcjami zdecentralizowanymi i będą prowadzone przez Narodowe Agencje, natomiast działania w ramach akcji 3. będą działaniami zcentralizowanymi i będą zarządzane przez Agencję Wykonawczą ds. Edukacji, Kultury i Sektora Audiowizualnego (EACEA) w Brukseli.

Wykres 3. Finansowanie międzynarodowych działań kulturalnych w programach UE na lata 2014-2020 w odniesieniu do programów z lat 2007-2013.

Działania w obszarze kultury, w szczególności dotyczące badań naukowych, innowacji, mogą być także finansowane w ramach Programu „Horyzont 2020”. Program należy do głównych filarów tzw. Unii innowacji – jednej z inicjatyw przewodnich strategii „Europa 2020”, której celem jest

⁷⁶ Por. <http://erasmusplus.org.pl/o-programie/>

zwiększenie konkurencyjności Europy na świecie. Jego łączny, siedmioletni budżet wynosi blisko **80 mld** EUR. Większość unijnych funduszy na badania jest przyznawana w ramach konkursów, jednak budżet programu obejmuje także finansowanie Wspólnego Centrum Badawczego, czyli wewnętrznej służby naukowej w Komisji Europejskiej, Europejskiego Instytutu Innowacji i Technologii oraz badań prowadzonych w ramach Traktatu Euratom. Trzy główne filary programu Horyzont 2020 to:

- **Doskonała baza naukowa:** ok. 3 mld euro, w tym 1,7 mld na granty Europejskiej Rady ds. Badań Naukowych dla najlepszych badaczy oraz 800 mln euro na stypendia dla młodych badaczy w ramach programu Maria Skłodowska-Curie. W ramach filaru wspierane są obszary takie jak:
 - europejska infrastruktura badawcza, w tym e-infrastruktura,
 - nowoczesne technologie.
- **Wiodąca pozycja w przemyśle:** 1,8 mld euro na ugruntowanie wiodącej pozycji Europy w takich branżach przemysłu jak technologie informacyjno-komunikacyjne, nanotechnologia, zaawansowana produkcja przemysłowa, robotyka, biotechnologia i przemysł kosmiczny. W ramach filaru wspierane są innowacje w MŚP.
- **Wyzwania społeczne:** 2,8 mld euro na przeciwdziałanie głównym problemom społecznym Europy i realizację priorytetów strategii „Europa 2020”. Podejście zorientowane na wyzwania w ramach tego priorytetu pozwoli skupić zasoby i wiedzę z różnych dziedzin, technologii i dyscyplin, w tym nauk społecznych i humanistycznych. W ramach filaru wspierane są obszary takie jak:
 - ochrona zdrowia, zmiany demograficzne,
 - bezpieczeństwo żywnościowe, zrównoważone rolnictwo i leśnictwo,
 - badania wód morskich i śródlądowych,
 - bezpieczne, ekologiczne i energooszczędna energia,
 - inteligentny, ekologiczny i zintegrowany transport,
 - ochrona środowiska, efektywności wykorzystania zasobów oraz surowce,
 - Europa w zmieniającym się świecie - integracyjne, innowacyjne i refleksyjne społeczeństwo,
 - bezpieczne społeczeństwa - ochrona wolności i bezpieczeństwa Europy i jej mieszkańców.

Projekty mogą być realizowane przez konsorcja złożone z co najmniej 3 partnerów z 3 różnych państw członkowskich UE i/lub krajów stowarzyszonych⁷⁷, natomiast poziom dofinansowania wynosi do 100% kosztów kwalifikowalnych.

⁷⁷ Odstępstwo dotyczy badań pionierskich i specjalnego instrumentu MŚP jeśli działanie ma wyraźną europejską wartość dodaną oraz działań w zakresie mobilności i działań koordynacyjnych i wspierających – wtedy projekt realizowany może być przez 1 podmiot prawny.

Por. <http://ec.europa.eu/research/participants/portal/desktop/en/funding/guide.html>

7.2 Fundusze strukturalne i mechanizmy finansowe, z uwzględnieniem programów, dla których operatorem jest MKiDN

Na poziomie krajowym z polityki spójności w latach 2014-2020 realizowanych będzie 5 tematycznych programów operacyjnych: Infrastruktura i Środowisko, Wiedza Edukacja Rozwój⁷⁸, Inteligentny Rozwój, Polska Cyfrowa⁷⁹, Program dla Polski Wschodniej oraz program pomocy technicznej. Dla rozwoju sektora kultury kluczowy będzie pierwszy z wymienionych programów. Celem Programu Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 będzie wsparcie gospodarki efektywnie korzystającej z zasobów i przyjaznej środowisku oraz sprzyjającej spójności terytorialnej i społecznej. W ramach programu przewidziane zostało m.in. wsparcie dziedzictwa kulturowego (w priorytecie inwestycyjnym 6.3. ochrona, promocja i rozwój dziedzictwa kulturowego i naturalnego). Proponowany zakres wsparcia dotyczyć będzie zadań związanych z ochroną i udostępnieniem zabytków o znaczeniu ogólnopolskim i światowym oraz dotyczących rozwoju zasobów kultury jako miejsc prezentacji dziedzictwa kulturowego, w tym poprawę standardów funkcjonowania instytucji kultury, szkół i uczelni artystycznych. Instytucją pośredniczącą w ramach tego priorytetu będzie jak w latach ubiegłych Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego będzie operatorem funduszu norweskiego i funduszu EOG. W chwili przygotowania niniejszego dokumentu realizowana jest druga edycja funduszy norweskich i EOG (lata 2009 - 2014), która umożliwi m.in. finansowanie takich działań jak: rewitalizacja, konserwacja, renowacja, modernizacja i adaptacja na cele kulturalne historycznych obiektów, rewitalizacja obiektów przemysłowych, ochrona i zachowanie miejsc pamięci i martyrologii, budowa i rozbudowa publicznych i niekomercyjnych instytucji kultury o europejskim znaczeniu, konserwacja i digitalizacja zabytków ruchomych oraz zabytkowych księgozbiorów, tworzenie systemów zabezpieczeń. Trudno w chwili obecnej prognozować możliwości finansowania funduszu na kolejne lata.

Należy też zaznaczyć, że środki na poprawę stanu dziedzictwa kulturowego na obszarach wiejskich i wiejsko-miejskich, tak jak w poprzednich latach, będą również pochodzić z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020. W momencie przygotowania niniejszego dokumentu program poddawany był konsultacjom społecznym. W projekcie PROW 2014-2020 przewidziano Poddziałanie 6.8.1: Badania i inwestycje związane z utrzymaniem, odbudową i poprawą stanu dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego wsi, krajobrazu wiejskiego i miejsc o wysokiej wartości przyrodniczej, w tym dotyczące powiązanych aspektów społeczno-gospodarczych oraz środków w zakresie świadomości środowiskowej. Wsparciem w ramach tego poddziałania mają być objęte zadania dotyczące odnawiania lub poprawy stanu obiektów budowlanych, w tym zabytkowych, a także zakup obiektów charakterystycznych dla tradycji budownictwa w danym regionie z przeznaczeniem na cele publiczne. Uprawnionymi beneficjentami będą gminy wiejskie lub gminy wiejsko-wiejskie, z wyłączeniem miast liczących powyżej 5 tys. mieszkańców, a także gminy miejskie z wyłączeniem

⁷⁸ W ramach Programu Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 przyjętego przez Radę Ministrów 8 stycznia 2014 r. przewiduje się wsparcie dla osób młodych (m.in. wsparcie przedsiębiorczości młodych), edukacji (w tym m.in. rozwój narzędzi polityki edukacyjnej) i szkolnictwa wyższego (w tym m.in. zapewnienie kształcenia na poziomie wyższym odpowiadającego potrzebom gospodarki, rynku pracy i społeczeństwa; zwiększenie otwartości i mobilności międzynarodowej szkolnictwa wyższego), pośrednio jest to zatem Program, z którego mogą być finansowane działania opisane w niniejszym dokumencie.

⁷⁹ W ramach programu Polska Cyfrowa 2014-2020 przyjętego przez Radę Ministrów 8 stycznia 2014 r. przewiduje się wsparcie m.in. tworzenia sieci szerokopasmowych oraz rozwój e-usług publicznych na poziomie centralnym (w tym e-kultura).

miejscowości liczących powyżej 5 tys. mieszkańców. Przewiduje się preferencje dla działań realizowanych na obszarze o potencjale turystycznym⁸⁰.

7.3 Środki krajowe

Prognozuje się, że środki krajowe pozwalające na finansowanie niniejszego Programu będą pochodziły przede wszystkim z następujących źródeł:

- Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (w 2013 roku realizowane są programy w obszarach takich jak: Wydarzenia artystyczne, Kolekcje, Promocja literatury i czytelnictwa, Wydarzenia artystyczne, Edukacja Kulturalna i Diagnoza Kultury, Dziedzictwo Kulturowe, Rozwój infrastruktury kultury, Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego; Pomoc socjalna; Fundusz Promocji Twórczości; Stypendia);
- Program Kultura + (realizowany w latach 2011-2015):
 - Priorytet „Biblioteka+. Infrastruktura bibliotek”, zarządzany przez Instytut Książki w Krakowie. W ramach Priorytetu wspierany jest remont, przebudowa, rozbudowa i budowa budynków bibliotek w małych gminach;
 - Priorytet „Digitalizacja”, zarządzany przez Narodowy Instytut Audiowizualny, ma na celu poszerzenie i ułatwienie dostępu do cyfrowych zasobów polskiego dziedzictwa kulturowego, poprzez digitalizację zbiorów i rozbudowę pracowni digitalizacyjnych;
- Programy Operacyjne Polskiego Instytutu Sztuki Filmowej (w 2013 roku realizowane są: Produkcja filmowa, Edukacja i upowszechnianie kultury filmowej, Rozwój Kin, Promocja polskiego filmu za granicą);
- Programy Narodowego Centrum Kultury (w 2013 realizowany był konkurs w ramach programu: Dom Kultury +. Inicjatywy lokalne).

7.4 RPO WŁ 2014-2020, środki regionalne

Bardzo istotną kwestią przy formułowaniu rekomendowanych działań w niniejszym Programie było to, aby mieściły się w obszarach interwencji EFRR i EFS przewidywanych na lata 2014-2020. Kluczowym dokumentem był projekt Regionalnego Programu Operacyjnego WŁ 2014-2020⁸¹ oraz przedstawione w nim założenia dotyczące osi priorytetowych. RPO WŁ 2014-2020 jest programem dwufunduszowym finansowanym z EFRR i EFS, którego konstrukcja zakłada wdrażanie siedmiu jednofunduszowych osi priorytetowych (w tym osi dotyczącej pomocy technicznej). Zgodnie z projektem Umowy Partnerstwa z dnia 23 października 2013 roku całkowita alokacja na RPO WŁ 2014-2020 wyniesie 2 253,9 mln euro, z tego 1 625,3 mln euro (72,11%) to środki Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, a 628,6 mln euro (27,89%) Europejskiego Funduszu Społecznego.

Głównym celem interwencji w ramach RPO będzie zwiększanie konkurencyjności regionu oraz poprawa jakości życia jego mieszkańców, m.in. poprzez wykorzystanie istniejących potencjałów

⁸⁰ Por. Projekt Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich z dn. 24 stycznia 2014 r.:

<https://www.minrol.gov.pl/pol/Wsparcie-rolnictwa-i-rybolowstwa/PROW-2014-2020>

⁸¹ Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa łódzkiego 2014-2020 stanowiący załącznik nr 1 do Uchwały Nr 441/14 Zarządu Województwa łódzkiego z dnia 10 kwietnia 2014 r.

i niwelowanie barier rozwojowych. Nacisk położony będzie przede wszystkim na wspieranie innowacyjności, technologii informacyjno-komunikacyjnych, przedsiębiorczości, gospodarki niskoemisyjnej, infrastruktury ochrony środowiska, transportu, zatrudnienia i włączenia społecznego oraz edukacji. Obszar kultury nie jest postrzegany w RPO priorytetowo, jednak duży nacisk został położony na działania związane z kompleksową rewitalizacją obszarów miejskich.

Działania rekomendowane do realizacji w niniejszym Programie dotyczące **ochrony i promocji dziedzictwa, zwiększenia dostępności infrastruktury kultury, uczestnictwa w kulturze i oferty kulturalnej** mogą być finansowane przede wszystkim w ramach:

Osi priorytetowej IV – Rewitalizacja i usługi dla społeczeństwa

W ramach priorytetów inwestycyjnych:

- 2.3 Wzmocnienie zastosowań TIK dla e-administracji, e-uczenia się, e-włączenia społecznego, e-kultury i e-zdrowia.
- 6.3 6.3 Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego.
- 6.5. Podejmowanie przedsięwzięć mających na celu poprawę stanu jakości środowiska miejskiego, rewitalizację miast, rekultywację i dekontaminację terenów przemysłowych (w tym terenów powojkowych), zmniejszenie zanieczyszczenia powietrza i propagowanie działań służących zmniejszeniu hałasu.
- 8.2. Wspieranie wzrostu gospodarczego sprzyjającego zatrudnieniu poprzez rozwój potencjału endogenicznego jako elementu strategii terytorialnej dla określonych obszarów, w tym poprzez przekształcanie upadających regionów przemysłowych i zwiększenie dostępu do określonych zasobów naturalnych i kulturalnych oraz ich rozwój.
- 9.1 Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych, oraz przejścia z usług instytucjonalnych na usługi na poziomie społeczności lokalnych.
- 9.2 Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności na obszarach miejskich i wiejskich
- 10.4. Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej.

Działania rekomendowane w Programie, dotyczące kadr kultury, rozwoju przedsiębiorczości w kulturze i mobilności kadr kultury, a także inwestowana w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie mogą być także finansowane w ramach⁸²:

⁸² Wymieniono te priorytety, które są tematycznie powiązane z działaniami wskazanymi w niniejszym Programie.

Osi priorytetowej V – Zatrudnienie i włączenie społeczne

W ramach priorytetów inwestycyjnych:

- 8.5. Dostęp do zatrudnienia dla osób poszukujących pracy i osób biernych zawodowo, w tym długotrwale bezrobotnych oraz oddalonych od rynku pracy, także poprzez lokalne inicjatywy na rzecz zakresie zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników,
- 8.7. Praca na własny rachunek, przedsiębiorczość i tworzenie przedsiębiorstw, w tym innowacyjnych mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw

Osi priorytetowej VI Kompetencje i adaptacyjność

W ramach priorytetów inwestycyjnych:

- 8.9 Przystosowanie pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian.
- 10.1 Ograniczenie i zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki szkolnej oraz zapewnianie równego dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji elementarnej oraz kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego, z uwzględnieniem formalnych, nieformalnych i pozaformalnych ścieżek kształcenia umożliwiających ponowne podjęcie kształcenia i szkolenia.
- 10.3 Wyrównywanie dostępu do uczenia się przez całe życie o charakterze formalnym, nieformalnym i pozaformalnym wszystkich grup wiekowych, poszerzanie wiedzy, podnoszenie umiejętności i kompetencji siły roboczej oraz promowanie elastycznych ścieżek kształcenia, w tym poprzez doradztwo zawodowe i potwierdzanie nabytych kompetencji.

Na poziomie województwa, poza RPO, istnieją również inne możliwości finansowania działań w sektorze kultury. Mogą one pochodzić z następujących źródeł:

- Budżet Województwa Łódzkiego (zakłada się, że w latach 2014-2020 będą kontynuowane działania Samorządu Województwa Łódzkiego dotyczące organizacji konkursów skierowanych do organizacji pozarządowych, konkursów na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich oraz robot budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków województwa łódzkiego oraz przyznawania stypendiów i nagród);
- Wojewódzki Konserwator Zabytków (dofinansowanie na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, które zostały przeprowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku);
- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (Konkursy z dziedziny edukacji ekologicznej).

8 Wdrażanie i monitoring

Program będzie wdrażany w latach 2014-2020. Zakłada się, że rekomendowane działania wskazane w Programie będą podejmowane przez Samorząd Województwa Łódzkiego, samorządy powiatowe i gminne, instytucje kultury, podmioty działające w sektorze edukacji (w tym szkoły wyższe, uczelnie artystyczne), organizacje pozarządowe, twórców i artystów, przedsiębiorców, podmioty sponsorujące

działalność kulturalną, inne podmioty, w których kompetencji znajdują się działania wpisane w Program, mieszkańców województwa.

Samorząd Województwa Łódzkiego będzie pełnił rolę wspierającą sektor kultury w obszarach: promocji kultury jak i w doborze właściwych narzędzi wsparcia sektora.

Wdrażanie programu będzie podzielone na dwa etapy: przygotowawczy i realizacyjny. W II połowie 2014 roku i w I połowie 2015 roku na poziomie instytucji zarządzającej Programem będą trwały prace koncepcyjne dotyczące m.in. opracowania wskaźników Programu (które pozwolą ocenić stopień realizacji) oraz prace konsultacyjne i organizacyjne dotyczące sposobu wdrażania i finansowania Programu (w tym harmonogram wdrażania). Właściwy etap realizacyjny Programu rozpocznie się w 2015 roku.

W pierwszym etapie wdrażania (2014 rok) będzie możliwość zgłoszenia przez ww. podmioty projektów wpisujących się w rekomendowane działania w ramach Programu. Zgłoszone fisze projektowe zostaną przeanalizowane pod kątem spójności z założeniami niniejszego Programu. Powstanie baza projektów z całego regionu. Umożliwi to Samorządowi Województwa poznanie oczekiwań i planów jednostek samorządu terytorialnego, instytucji kultury, organizacji pozarządowych oraz ułatwi zaprogramowanie stosownych działań/ zaproponowanie rozwiązań i narzędzi odpowiadających na potrzeby regionu. Baza ta będzie stanowić załącznik/ suplement do niniejszego Programu⁸³.

Instytucją zarządzającą Programem będzie Urząd Marszałkowski Województwa Łódzkiego – Departament Kultury i Edukacji. Zadaniem instytucji zarządzającej będzie przede wszystkim:

1. Sporządzenie bazy projektów kulturalnych z regionu wpisujących się w założenia Programu (2014 rok).
2. Opracowanie wskaźników Programu i harmonogramu wdrażania (w formie dokumentu, który zostanie przygotowany najpóźniej do końca czerwca 2015 roku).
3. Popularyzacja i promocja Programu wśród wszystkich interesariuszy (podmiotów działających w sektorze kultury) oraz współpraca przy jego realizacji ze wszystkimi zainteresowanymi podmiotami, w tym jednostkami samorządu terytorialnego (w okresie 2014-2020).
4. Wskazywanie dostępnych środków finansowych z funduszy europejskich i krajowych, rozdysponowywanie środków regionalnych w ramach realizacji Programu (w okresie 2014-2020).
5. Monitorowanie realizacji Programu na podstawie przyjętych wskaźników (w okresie 2015-2020).

Departament Kultury i Edukacji przy realizacji Programu będzie współpracował z innymi komórkami Urzędu Marszałkowskiego Województwa Łódzkiego realizującymi działania dotyczące rozwoju sektora kultury, jak również z instytucjami kultury Samorządu Województwa Łódzkiego. W celu monitorowania realizacji Programu przewiduje się powołanie zewnętrznego ciała merytorycznego

⁸³ Wpisanie projektu na listę nie będzie jednoznaczne z jego realizacją oraz ze sfinansowaniem z budżetu Samorządu Województwa Łódzkiego.

odpowiedzialnego za realizację założonych celów (Komisję ds. monitorowania realizacji programu). Instytucja zarządzająca Programem we współpracy z ww. ciałem merytorycznym będzie monitorowała realizację wskaźników Programu w ujęciu rocznym (przygotowując roczne sprawozdania z realizacji wskaźników Programu). Zakłada się, że po zakończeniu Programu zostanie przygotowany raport ewaluacyjny.